

D E
M E N S C H,

ZOO ALS HIJ VOORKOMT
OP DEN BEKENDEN

A A R D B O L.

DE
M E N S C H,
ZOO ALS HIJ VOORKOMT
OP DEN BEKENDEN
A A R D B O L,
BESCHREEVEN DOOR
MARTINUS STUART,
AFGEBEELD DOOR
JAQUES KUYPER.
VIERDE DEEL.

TE Z. BOEMMELBY
J. N O M A N.
M D C C C X V I I I .

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

I N H O U D

VAN DIT

D E E L.

Groenland *bladz. 3*

Land van Labrador *53*

Creek-Bondgenootschap *74*

Mexi-

IV INHOUD VAN DIT DEEL.

<i>Mexico</i>	<i>bladz.</i> 116
<i>Guiana</i>	163
<i>Quito</i>	208
<i>Patagoners</i>	237
<i>Vuurland</i>	251

A M E R I C A.

IV. DEEL.

G R O E N L A N D.

Het uiterste stuk lands in het Noorden, tusfchen *Europa* en *America* gelegen, en gemeenelijk onder de nog onbekende Noorderlanden gerekend, werd *Groenland* genoemd door deszelfs eerste ontdekkers, de *Noorwegers* en *Islanders*, wien het groener bewasfen fcheen, dan hunne eigene kust. Men kent deszelfs ftrekking van 59° tot 78° en 80° Noorder Breedte zonder nog zeker te zijn, of het een Eiland zij, wjl het ijs de fcheepvaart verder langs de West en Oost kust belet, dan of het aan het vaste land van *America* verbonden zij, het welk de vernaauwing van de *Baffinsbaai* op de breedte van 78° doet vermoeden,

den, en de vertellingen der inwoners schijnen te bevestigen (1).

De vroegere kennis der *Noren* aan dit land dagteekende zich reeds van de negende Eeuw onzer jaartelling, wanneer het door zekeren ERIK ontdekt en door den Koning van *Noorwegen* met eene Volkplanting verwaardigd werd. In de twaalfde eeuw had dit land eenen Bischof der Kerke (2); daarna echter werd hetzelfde geheel vergeten, zoodat men bij de latere ontdekkingen in de zestiende Eeuw een geheel nieuw land schein te vinden, en hetzelfde *nieuw Groenland* noemde, zijnde dit aan de Westzijde van hetzelfde, terwijl men de Oostzijde voor het *oude Groenland* hield, schoon men bij het eerste, naderhand zoo vele sporen van vroegere Volkplanting meent gevonden te hebben, als bij het laatste (3).

De Westzijde is rotsachtig en dor, de
Oost-

(1) D. CRANZ, *tegenwoordige staat van Groenland en Straatdavids*. Amst. 1736. III Deelen. — Boek I. Afd. 1. §. 1, 2.

(2) CRANZ Boek IV. Afd. 1. §. 1 — 12.

(3) CRANZ Boek IV. Afd. 1. §. 13.

Oostzijde bewasfen met boomen en gras. Behalven de Kust is het gansche land in het geheel niet, en daar zelfs schaars, bewoond (1). De wederzijdsche Kust is vol baaijen, schier altijd met ijsvelden en ijsbergen bezet. De bergen zelve schijnen meestal ijskegels. De waterbronnen vinden haren toevoer in gesmolten sneeuw: maar bevrozen in den winter en geraken in den zomer droog.

De lucht is 'er zeer ruw en koud. In den winter befrist zelfs de brandewijn en wijngeest. Eerst in Zomermaand ontdooit de grond. In Oogstmaand reeds hervat de sneeuwjagt: in Wintermaand echter begint de sneeuw eerst te blijven liggen; ook ligt zij zelden zeer hoog, wijl de wind ze verstuift en de zon ze verteert. In de bogten en dalen kan het nogtans in den zomer warm genoeg zijn, om de kleederen te doen afwerpen en het zeewater aan de klippen tot zout te doen verdroogen. Zelfs in opene zee smelt wel eens het pek aan de schepen, schoon men des avonds naarden pelsrok verlangt, om den kouden nevel
te

(1) CRANZ B. I. Afd. 1. §. 2, 3.

te verduren. Bij eene warme kleeding en geregelde leefwijze wordt echter de lucht gezond bevonden. De zomer heeft geheel geen nacht; de winter slechts eene flauwe schemering van daglicht, door het maanlicht of het noorderlicht alleen verhelderd. Het weder is veranderlijk, maar van geweldige onweders bevrijd (1).

De rotzen en bergen kent men nog maar oppervlakkig, als ook de aardsoorten, welke 'er nergens diep gevonden worden. De dalen brengen velerlei mos en gras voort; op de lage klippen, waar de vogels nestelen, ontmoet men eenige kruiden, heide en struiken, die nogtans dwergen zijn in de soort, tot welke zij behooren. Rondom de woningen der *Groenlanders* vindt de groeizaamheid beter voedsel in den doormesten grond (2).

Witte hazen en beeren, vossen en rendieren bevolken deze woestenijen. Ook de hond verlaat 'er den mensch niet, dien hij zelfs voor zijne slede dient, maar met geen vrolijk geblaf kan begroeten, wijl
zijn

(1) CRANZ B. I. Afd. 2 en 3.

(2) CRANZ B. I. Afd. 4 en 5.

zijn geluid zeer dof is en slechts voor gehuil geschikt schijnt. Zekere soort van patrijzen, snippen, sneeuwvogels, arenden, valken, raven en uilen zijn de eenige landvogelen. Talrijker zijn de zeevogelen dezer streken (1), wier wateren het eigenlijke verblijf mogen genoemd worden der meeste en nuttigste vischen, schulpvischen, zee-insecten, jongen werpende vischen, grootere zeedieren, waar onder de walvisch en potvisch of cachelot uitmunten, en van viervoetige zeedieren of zeehonden, die voor den *Groenlander* niets minder zijn dan de schapen voor den *Euro-peër*, daar zij hem dekken en voeden (2).

Hoogstbelangrijk is voor het menschkundig onderzoek de mensch, die deze streken bewoont, waar het plantenrijk, hoe gevoelloos het ook schijne, versterft of verkrimpt, waar het dierenrijk, hoe wel gedeckt het zij, van koude verkleumt en van vacht verandert, waar het gebied der zeeën en des afgronds dat de aarde en der lucht voor het rijk des levens vervangt, en waar

nog-

(1) CRANZ B. II. Afd. 1.

(2) CRANZ B. II. Afd. 2 — 4.

nogtans de zwakke, weerlooze, tedergevoelige en hoogstaandoenlijke mensch een verblijf vindt, het geen hij boven de bekorelijkste oorden van *Europa* verkiest.

Hij noemt zich zelve *Innuït*, het geen in zijne taal *mensch* beteekent, schoon hem de *Yslander* verachtelijk *Skrællinger*, dat is *onnutte dwerg*, noemt. Meestal is hij ook beneden de vijf voeten in lengte, en heeft een zwak aanzien, schoon hij welgemaakt is van leden.

Het aangezigt is bij de *Groenlanders* gemeenelijk breed en plat, met bolle ronde wangen. De oogen zijn klein, zwart en dof. De neus is wel niet ingedrukt, maar klein en weinig verheven; de mond gemeenelijk klein en rond, de onderlip een weinig dikker, dan de bovenlip,

De kleur van het geheele lijf is donker graauw, die van het aangezigt bruin, bij zommigen met doorschijnend rood, het welk een blijk is, dat morfigheid alleen de huid dus taant, gelijk ook de kinders geheel blank ter wereld komen en enkel den zelfs eene redelijk witte huid behouden, schoon dit nog zeldzaamer is, dan langwerpige aangezigten onder hun aantref-

treffen, die dan wel naar zomnige bergbewoners van *Zwitserland* gelijken. De snelle afwisseling van zonnehitte en van koude in den zomer, en het veelvuldige gebruik van traanachtige spijs, die zelfs het zweet naar traan doet rieken, worden nogtans geoordeeld geen minder aandeel te hebben aan hunne kleur, die zich dan ook door de voorteling mededeelt, als hunne onreine leefwijze bij den walm van dampige olielampen.

Meestal hebben zij zwart, hard, sterk en lang hoofdhaar, doch de baard wordt zorgvuldig kaal gehouden. De handen en voeten zijn klein, het hoofd en de overige leden daartegen groot. De mans hebben gemeenelijk eene hooge borst: de vrouwen breede schouders, door het last dragen van hare jeugd af. Zij zijn dik in het vleesch, vet en bloedrijk, waardoor zij bestand zijn voor de felste koude. Hunne lichaamsbewegingen zijn echter zeer snel en vaardig, en hunne krachten sterk en aanhoudende in hunnen gewonen arbeid. Men vindt schier geene gebrekkigen onder hun en nog minder hoort men ooit van eenige misgeboorten. (1)

Hun-

(1) CRANZ B. II. Afd. I. §. I.

Hunne bloedmenging schijnt in het gemeen. bloedrijk en waterachtig tevens, schoon men ook galachtigen en zwartgalligen onder hun ontmoet. Nooit zijn zij zeer levendig of uitgelaten, echter wakker en vriendelijk; wel zonder angstvallige zorg, maar ook zonder gulle mededeelzaamheid. Zonder eigenlijken hoogmoed verachten zij nogtans den *Europeaan*, om dat zij zijne meerderheid in beschaving niet weten te waarderen, en hem onbekwaam zien, om hunne verrigtingen naar te volgen. Zij zijn voorts eenvoudig zonder domheid, schrande zonder overleg. Hunne zeden hebben in hunne eigene oogen alle die waarde, welke 'er de vergelijking van de onbeschoftheden der *Europeërs*, die zij dikwijls zien, aan geeft. Zij zijn geduldig, wijken liefst, maar schromen vuur noch water, wanneer zij in de engte zijn gebragt. Hunne bezigheid verandert van voorwerp bij de minste zwarigheid. Vijf of zes uren geven zij in den zomer, in den winter agt uren, aan den slaap, dien zij den ganschen dag vervolgen, wanneer zij den vorigen zwaar gearbeid hebben. Ook heeft het weder grooten invloed op hunnen geest, wijl het zeer grooten invloed heeft op hunne kostwinning. Gaarne ont-

vein-

veinzen zij echter hunne hartstogten. Zij zijn ook bedwaard in rampen, zachtmoedig in ongelijk: maar morren en wreeken zich op hunnen tijd. (I)

Hunne kleederen zijn uit vellen van rendieren, zeehonden en vogelen gemaakt, als een hembd toegenaaid, en met eenen kap voorzien, die hun bij nat en guur weder het hoofd dekt. Den mans hangt dit kleed tot over de helft der heupen: bij de vrouwen is het zelve op de schouders hooger en de kap langer, terwijl het van voren en van agteren eindigt in eenen slangen slip, die tot de knieën hangt. Beide dragen ook broeken, en lederen kouzen en schoenen, waarvan de zolen voor en achter uitsteken. Van de vellen der rendieren en vogelen, wier bereiding den besten bontwerker beschaamt, dragen zij de vederen en het haar binnenwaarts: maar de huid der zeehonden is bij hun buitenwaards gekeerd. Gespletene spieren van rendieren en walvischen strekken hun tot garen, het welk zij te voren door naalden van vischgraten of vogelbeenderen haalden, doch waartoe zij thans de fijnste stalen naalden bezigen.

De

(I) CRANZ B. I. Afd. I. §. 2.

De mans dragen het haar rond en kort, de vrouwen lang en opgebonden in eenen dubbelden knot. De haarband is een pronkstuk, versierd met koralen, welke zij ook wel om den hals, in de ooren, aan den zoom der kleederen, ja zelfs op de schoenen dragen. Ook vordert de grootste praal eene zekere huidschildering door middel van eenen draad, in roed zwart gemaakt en onder de opperhuid aan de kin, de wangen, de handen en voeten doorgetrokken. (1)

In den winter bewonen zij huizen: in den zomer tenten. De huizen zijn twee vademmen breed; naar gelang der bewoners, van vier tot twaalf vademmen lang; en zoo hoog, dat men even overeind in dezelve kan staan. Hoogten en klippen vooral strekken tot derzelve grondslag; daarop bouwen de *Groenlanders*, na eene onderlaag van steenen en zoden gelegd te hebben, hun getimmer van balken, met riemen aan een gebonden, en met dun hout gedekt, waarover zij heide, zoden en aarde spreiden, hetwelk stand houdt, zoo lang het vriezende weder duurt, maar met den zomer door den

(1) CRANZ B. III. Afd. 1. §. 3.

den regen en droogte instort. Het gebouw heeft deur noch schoorsteen, maar in plaats van beide een voorportaal, het welk midden in eenen gewelfden gang brengt, waar in de onderscheidene verblijven uitkomen, in welke zulk eene woning verdeeld is. Eene bank van eenen voet hoog, langs den ganschen achterwand van het huis geplaatst, strekt tot zit- en slaap-plaats, waarop de vrouw met afhangende, de man met kruisling onder zich geslagene, beenen is gezeten. De scheidmuuren dier verblijven, die eer stallen kunnen heten, zijn vellen van dieren. Aan elke afschutting is eene vuurstele, bestaande in een groote steenen bak met traan gevuld, waarin zij, als in een lamp, mos, in plaatze van eene pit, branden en waardoor zij het gansche gebouw helder verlichten en genoegzaam verwarmen, ja waar boven zij hunne kleeders droogen en hunne spijs koken. Wanneerhunne lampen zijn uitgegaan, maken zij vuur, door een rond hout, als een dril, snel rond te draajen in een ander. Tegen over de onderscheidene verblijven heeft de voormuur van het huis eenige vengsters, ruim twee voeten groot, met aan een genaaide zeehonden-darmen zoo dicht gesloten, dat

dat wind noch sneeuw 'er doordringen, schoon het licht een vrijen doortogt heeft.

De lucht in deze verblijven is zeer bedorven door de traanlampen en door het dikwijls verrotte vleesch, hetgeen 'er boven gekookt wordt, maar ook vooral door de vaten, waarin zij hun eigen water bewaren, ten gebreuke hunner leêrlooijerij.

Buiten's huis hebben zij kleine voorraadschuren van steen gebouwd. Naast dezelve liggen hunne vaartuigen omgekeerd op staken en onder dezelve hun jacht- en visch-tuig.

Zij betrekken hunne winter-woningen, wier bouwmeesters de vrouwen zijn, met wijnmaand, en verlaten ze, naar gelang van het weder, van lentemaand tot bloeimand. Het laatste doen zij met groote vreugde, om als dan hun werkzaam levensgenot te hervatten van onder los opgeslagene tenten, met zeehondvellen bedekt en met een voorhangzel van te zamen gevoegde en doorschijnende darmen van dezelfde dieren afgesloten. Achter dit voorhangzel is al de pronk uitgestald van het huisraad, het welk in den winter ingepakt blijft. Voor het zelve en in het voorportaal der tent staan de stinkende watervaten en het ruwe gereedschap, terwijl nu buiten de
tent

tent met brandhout wordt gestookt. Elk gezin heeft nu ook zijn eigen zomerverblijf; hetzelfde neemt echter ook wel naastbestaanden en armen in, zoodat 'er meermalen wel twintig menschen inwonen. Pelzen zijn altijd de bedden, die, even als de kleederen, vol zijn van ongedierten, hetwelk de wederwraak bij hun verslindt. (1)

Daar de grond zeer weinig voedsel voortbrengt, leven de *Groenlanders* van vleesch en visch. Het vleesch der rendieren is hunne lekkernij: zeedieren, vischen en vogelen strekken hun tot gewone spijs. Zij gebruiken dezelve niet raauw, schoon zij altijd een klein stukje raauw vleesch nuttigen en ook wel een weinig warm bloed drinken van hunne prooi, het zij uit bijgeloof, het zij uit snoeperij. Het hoofd en de borst van den zeehond wordt in den zomer onder het gras en het gansche dier in den winter onder de sneeuw begraven, tot dat het vleesch half bedorven of half bevrozen is. Het overige vleesch, wordt zonder zout, in zeewater gekookt. Veel visch wordt enkeld in den wind gedroogd en dus gegeten. De kleine gedroogde haring strekt

(1) CRANZ B. III. Afd. I. §. 4.

strekt daarbij tot brood. De volle maag der rendieren is vooral de wellust van hunnen disch; terwijl versche, vuile en zelfs uitgebroeide eiers, met kraakbezien en *angelica*, in eenen zak verzameld, die met traan is aangevuld, hunne winterverkwikking uitmaakt.

Hun drank is zuiver water, het welk zij gaarne koel houden, door 'er een klomp ijs in te werpen.

De toebereiding hunner spijsen is zeer onrein. De tong hunner honden houdt de ketels schoon. Hunne drankvaten alleen zijn zuiver. Het gekookte eten leggen zij op houten schotels, het ongekookte op den grond of op een vel, het welk niet veel reiner is. Houten of beenen lepels dienen hun bij hunne afkookzels: maar vingers en tanden vervangen mes en vork voor vleesch en visch.

De honger regelt hunnen maaltijd. De voornaamste is 's avonds, wanneer de man te huis komt met de vangst, en daarop zijne bureu noodigt of 'er hun een deel van zendt. De mans eten vooraf; de vrouwen echter zorgen wel, geen gebrek te lijden en vullen vooral de kinders tot berstens toe op. De zwelgerij, duurt zoo lang, als de voorraad :
bij

bij gebrek lijdten zij geduldig den honger, dien zij met schulpvisch, zeegras, ja, met tentvellen en schoenzolen stillen, wanneer zij nog maar traan hebben, om het te koken.

Gaarne gebruiken zij *Europesche* spijzen, maar zijn afkeerig van varkens, omdat deze dieren alle onreinigheid eten. Weleer schrikten zij voor den sterken drank, dien zij *dolwater* noemden: thans veinzen zij zich wel eens ziek, om denzelven te bekomen. Ook heeft de brandewijn hun wel eens het leeven gered bij hunne gulzigheid. Zij beminnen den rooktabak en snuiven allen van jongs af (1).

Weleer gebruikten zij pijl en boog ter jagt: thans bedienen zij zich van kruid en lood. Ter zeehondenvangst hebben zij nog steeds de harpoenpijl met de blaas, volmaakt zoo als men ze op *Oonalaska* vindt (2); voorts eene groote lans met eene beweegbare spil en eene kleine speer; ook nog een werppijl, welks punt almede van de schaft afschiet en met een lijn aan eene
blaas

(1) CRANZ B. III. Afd. 1. §. 5.

(2) Zie D. III. bl. 141.

blaas verbonden is. De zeevogels treffen zij met vogelpijlen van eenen vadem lang. (1)

Zij hebben tweederleije vaartuigen, de groote of vrouwe boot, en de kleine of mans boot. De eerste is van zes of acht vademen lang, tusfchen de vier en vijf voeten wijd en drie diep, van voren en van achteren spits, van onderen plat, uit latten te zamen gesteld, met balein verbonden en met getouwd zeehondenleder overtrokken. Alles is met houten nagels vastgehecht. Een kleine zaag, een beitel, kleine boor en puntig mes is al het gereedschap, waarmede zulk een vaartuig, zonder snoer of winkelhaak, in juiste evenredigheid gebouwd wordt. De man verrigt het timmerwerk: de vrouw overtrekt en herstelt het. Ook de vrouwen roeijen en sturen dit vaartuig, het welk een zeil van zamengevoegde darmen voert, het geen alleen vóór den wind gebruikt kan worden. Gansche huisgezinnen met al hun huisraad varen met deze boot van honderd tot twee honderd mijlen ver, ten noorden en ten zuiden,

(1) CRANZ B. III. Afd. I. §. 6.

den, terwijl de man met zijne kleine boot op zijde blijft tot bijstand in geval van nood. Bij nacht worden zij op strand gehaald en met steenen voor het wegwaaijen bewaard, zijnde, schoon zij wel eens twintig menschen voeren, echter zoo ligt, dat zes of acht *Groenlanders* ze op hunne hoofden naar beter vaarwater wegdragen. De mansboot of *Kajak* is drie vademmen lang, maar in het midden nauwlijks anderhalven voet breed en eenen voet diep, en heeft de gedaante van eene wevers spoel, is van latten gebouwd en mede met zeehondenleder overtrokken. Hij gelijkt voorts in gebruik volmaakt naar dien van *Oonolaska* (1). Bewonderenswaardig is de behendigheid, waarmee zich de *Groenlander* van dit vaartuig bedient. Hij legt 'er tien of twaalf mijlen mede af op eenen dag, en vreest in hetzelfde geenen storm, daar hij, als een vogel, over het water dobbert, of, geheel bedolven, van onder hetzelfde weder te voorschijn komt. Met zijnen dubbelden riem, dien hij pagaaijende gebruikt, houdt hij het, zonder omkanteling, staande tegen allen golfslag, of mislukt hem

deze

(1) Zie D. III. bl. 139.

deze handgreep, hij bezit eene andere, om zich onder het water terstond weder om te wentelen: het verlies van zijn riem alleen is het verlies van zijn leven. Maar weinige *Europeërs* bragten het ooit ver genoeg met deze boot, om 'er in vlak water mede te kunnen varen, maar konden 'er nooit in visfchen, of zich uit het minste gevaar redden, van waar den *Groenlander*, bij wien deze kunst de kunst des levens is, om dat zij hem zijn gansche onderhoud verschafft, geene geringe kleinachting voor den *Europeër* eigen blijft. (1)

Hij gebruikt de blaasharpoen tegen den zeehond en gaat geheel alleen op die gevaarlijke jagt, die zoo veel beleid, als vaardigheid, moed en kracht vordert, en door hem zelve met eenen naam wordt onderscheiden, welke zijn eigen inzicht van het uiterste gevaar bij deze jagt kenmerkt. Meermalen valt de zeehond, wanneer hij jongen heeft, den *Groenlander* woedend aan, bijt zijne boot aan stuk en doet ze zinken; of wel gewond, maar nog niet geheel krachteloos, bijt hij den man zelve op de ge-
wel-

(1) CRANZ B. III. Afd. 1. §. 1 — 9.

weldigste wijze, of sleept hem en zijne boot naar den afgrond bij de minste verwarring van den schietlijn. Eene slimmer soort van zeehonden vordert daarom eene gezamenlijken visfcherij, die zij de klopjagt noemen, om dat zij door hun gefchreeuw en geklopde zamengeschoolde dieren telkens doen duiken, het geen dezelve maar korten tijd kunnen uithouden, waarna zij zich afgemat blootgeven aan hunne vervolgers, die zelve pijfsnel op hun aanschieten met hunne booten en hun de doodelijkfte wonden toebrengen. Op het ijs wacht de *Groenlander* den zeehond op bij een gat, het welk deze behoeft, om nu en dan lucht te komen fcheppen, wanneer hij hem de harpoen in den kop ftoot, het gat grooter maakt en 'er het dier uit ophaalt. Om deze prooi te lokken, bootzen zij haar geknor na, en getroosten zich het plat liggen op het ijs, tot dat zich het dier opdoet. (1)

Ook de walvisch is hun niet te vreeslijk; alleenlijk vordert het bijgeloof eene bijzondere reinheid van kleederen en eene onthouding

(1) CRANZ B. III. Afd. I. §. 10 en 11.

ding van alle ontreiniging tot deszelfs vangst. In dezelve hebben ook de vrouwen aandeel, voor zoo verre zij tot herstel van booten en kleederen worden medegenomen. Gezamenlijk varen zij in mans- en vrouwe-booten op den visch af, en werpen hem zoo veele blaasharpoenen in de huid, dat hij, door de blazen opgehouden, niet diep kan zinken. Hem afgemat ziende, dooden zij hem met hunne kleine lanzen, springen met hunne waterpelzen, die schoenen, kouzen, handschoenen en gewaad uit één stuk hebben en om het hoofd vast worden toegeregen, op het lijf, en snijden hem vaardig genoeg het spek en de baarden af, waar aan de vrouwen en kinders zelve deel nemen. Kleinere soorten van den walvisch vangen zij op gelijke wijze als de zeehonden. (1)

Bij die *Groenlanders*, die nog den minsten omgang met *Europeërs* hebben gehad, verneemt men in het huislijk gedrag geene oneerbaarheid of onbetamelijkheid. Men vindt zelden bij hun oneerbare vrijsters, doch meer ontuchtige verstootene vrouwen
en

(1) CRANZ B. II. Afd. 3. §. 23.

en jonge weduwen, die niet zelden hare kinders aan kinderloozen verkoopen, of ook wel door dezen in derzelve huis aangenomen en getrouwd worden. De ongehuwden leven in eene strenge afzondering, welke zelfs het aanbod van een snuifje aan eene jonge dochter niet veroorlooft. Het aanzoek ten huwelijk, na twintig jarigen ouderdom, geschiedt door den vrijer, niet zonder voorkennis en raadvraging van bloedverwanten, en kan nimmer uit baatzucht ontstaan, wijl de bruid nooit meer dan hare kleederen, eene lamp, een mes en ketel aanbrengt. Huishoudelijke bekwaamheden zijn hem eeniglijk van belang, gelijk het bij hem zelve vooral op de vaardigheid ter jacht en vischvangst aankomt. De ouders zijn gereede toestemmers voor den zoon. Twee bedagde vrouwen doen het voorstel bij die der vrijster. Deze loopt bij die boodschap weg en trekt zich de hairtuit, als wanhoopend, los, het welk niet altijd geveinsde zedigheid is, maar wel eens door wezenlijke onmagt wordt gevolgd. Ook snijdt zij zich wel eens in ernst het haar af, waar mede alle aanzoek ophoudt. Het aantal verstootene vrouwen en de

trotschheid der bijwijven schijnt de voorname schuld te zijn van dezen onnatuurlijken afkeer. De ouders der maagd toonen zich onbeflist, maar laten het aan de koppellaarsters vrij, de dochter te overreden, die haar opzoeken en naar het huis van den vrijër slepen, waar zij gevangen gehouden en door minnekoozerijën of ook wel door slagen gedwongen wordt van staat te veranderen; staande zij bij eene ontvluchting bloot voor de herhaling van het zelfde geweld. Zomtijds beschikken de wederzijdsche ouders vroeg over hunne kinderen, die zich dan ook daar naar voegen. Zelden vereenigen zich broeders- of zusterskinderen, noch ook vreemden, wanneer zij als aangenomene kinders in één huis zijn opgebracht: wel eens vindt men eenen man, die zich twee zusters, of eene moeder met hare dochter, tot vrouwen neemt: echter wordt dit voor onbetamelijk gehouden.

De veelwijverij is 'er geoorlofd, maar niet gemeen, wegens de moeilijkheid der kostwinning. De schande der kinderloosheid doet wel eens naar eene tweede, derde of vierde vrouw zoeken, waartoe, schoon

fchoon hoogstzeldzaam , de onvruchtbare vrouw den man fomtijds aanfpoort , indien het haar niet mag gebeuren , hare vruchtbaarheid bij eenen anderen *Groenlander* of *Europeër* te beproeven.

Hunne echt is niet ongeregeld , fchoon de vrouw wel eens een blaauw oog beloopt : maar de vaardigheid der verftooting maakt het huwelijk onvast. Met een norsch ge-
laat uit te gaan zonder in eenige dagen te rug te keeren , is het blijk van verftooting , het welk de vrouw zoo wel verftaat , dat zij zich terftond naar hare vrienden begeeft , maar zich daarbij , ten fpijt van haren man , in den beften dos fteekt. Ook de vrouw loopt fomtijds weg , wanneer haar de heerschappij van de mansmoeder ondragelijk wordt. Kinders en zonen bovenal maken de banden des huwelijks onverbrekelijker , wijl zij bij echtscheiding de moeder volgen. Bij het overlijden van de vrouw zorgt de weduenaar , om zich , na eenig tijdverloop , zeer wel gedaan , fchoon treurig te vertoonen , ten einde na een jaar tijds een tweede huwelijk aan te gaan. De tweede vrouw troetelt de kinders der eerste meer dan haare eigene , zich toeleggende , om

de eerste in alle opzigten door zorg en tederheid te overtreffen. (1)

De vruchtbaarheid der *Groenlandsche* vrouwen is niet groot: zelden baren zij meer dan zes kinderen. De verlossing kost haar geenen zwaren arbeid: zij geschiedt schier zonder verzuim van bezigheid. Het kind ontvangt terstond deszelfs naam en wel van den grootvader of grootmoeder, ten zij deze perzonen aan een ongelukkig einde zijn gekomen. Zij veranderen dezen naam, wanneer dezelve treurig herinnerend of kwaadspellend wordt; ook nemen zij namen aan naar een of ander eigen uitstekend bedrijf.

Overgroot is der ouderen kindermin. De moeder draagt het kind, bij al haren arbeid, op den rug, en zoogt het tot in het vierde jaar of langer, om dat zij geene geschikte spijs voor het tedere gestel kent. De kinders groeijen op zonder eenige tucht, maar tevens zonder eenige grove gebreken. Van zelve volgen zij de ouders na en schikken zich naar eene minzame behandeling. Hun onwil, dien de ouders verdra-

(1) CRANZ B. III. Afd. 2. §. 13.

dragen, duurt niet lang; hunne dankbaarheid en liefde daartegen zijn bestendig tot dat zij de afgeleefde ouderen dienstvaardig ondersteunen.

Een kleine pijl en boog is het eerste speelgoed en oefentuig van den jongen *Groenlander*. In zijn vierde jaar heeft hij reeds zijne *kajak* of kleine boot. Vijf jaren later vergezelt hij zijnen vader ter jagt en vischerij. De eerste zeehond, door hem vermeersterd, verschaft een feestmaal aan het gezin en doet de vrouwen alreeds denken aan zijne uithuwelijking. Twintig jaren oud geworden, moet zijne bekwaamheid alzins voltooid zijn. Gehuwd blijft hij in zijn vaderlijk huis, zoo lang zijne ouders leven, waar zijne moeder het bewind voert. De meisjes, daartegen, brengen deveertien eerste levensjaren zingende en springende door, waarna zij eerst tot de huishouding worden aangezet. (1)

De bezigheden der volwasfenen verdeelen zich zeer ongelijk. De mans zorgen slechts voor het maken van jagtgereedschap

(1) CRANZ B. III. Afd. 2. §. 14, 15.

fchap en booten , en jagen of visfchen , waarna zij zich over niets bekommeren. De vrouwen flachten , koken , touwen het leder , maken kleederen , bouwen en herstellen huizen en tenten. Over het geheel is der vrouwe lot bij den *Groenlander* het ongunstigst. Bij den vroegen dood van haren vader , moct zij bij anderen dienen voor de kost alleen ; bij kinderloosheid loopt zij gevaar van verftooting ; verftooten is zij veracht en tot ontucht verwezen ; jonge weduwe wacht haar dienstbaarheid of oneerbaar gewin ; oud en hulpeloos moet het bijgeloof haar voeden , maar loopt zij gevaar , op de minfte verdenking van toverij vermoord te worden ; als moeder van eenen zoon alleen is haar levens onderhoud en haar geluk tot aan haren dood verzekerd , en geniet zij een gezag , het welk zij als huisvrouw nimmer voert. Met dat alles overtreffen de vrouwen meest al de mans in ouderdom , dien zij tot zeventig en tachtig jaren rekken. (I)

Ongefchikt en walgelijk komt in den eer-

(I) CRANZ B. III. Afd. 2. §. 16, 17.

eersten opslag de huishouding der *Groenlanders* voor, wanneer men aan hunne pelzen, vol ongedierte, en hunne, van vet en smeer glimmende, aangezigten en handen denkt: maar, eenmaal huisgenoot geworden van hun winterverblijf, verwondert men zich over de zorgvuldige wegsluiting hunner beste kleederen, over de keurigheid en reinheid hunner drinkvaten, over hunne zonderlinge kiesheid ter ontlastinge, over hunnen verregaanden afkeer van alle kruid, door eene stof gemest, waarop de *Chineefche* landbouwer eene zeer hooge waarde stelt, maar boven alles, over den vrede en de stilte, welke 'er heerschen onder de vele huisgezinnen, die dikwijls onder één dak te zamen wonen. (1)

Bescheidenheid, ingetogenheid en zedigheid mogen bij hun de edele bronnen geacht worden van hunne stille zamenwoning. Schoon vreemd met valsche schaamte, verbergen zij gaarne hunne begeerte. Hunne gesprekken zijn levendig en niet ontbloot van fijne scherts. Gaarne laten zij zelve zich schertzende van hunne dwaasheden

over-

(1) CRANZ B. III. Afd. 2. §. 19.

overreden : onverzettelijk ftug daartegen zijn zij, wanneer men hun lomp ten toon ftelt. Niet te mishagen is het doel hunner wellevendheid, welke zich minder op eigenlijk behagen van anderen toelegt. Hunne taal kent vloek noch fcheldwoord. De een valt den ander nooit in de rede noch overfchreeuwt hem : zij lagchen ligt, maar niet luidruchtig (1).

Gaarne gaan zij ten bezoek uit, en brengen dan fteeds hunne gefchenken mede. Met gezang worden zij verwelkomd, en daarna beleefd en goed onthaald. Voor den maaltijd gaat een horentje met fnuiftabak rond, waaruit elk een neusvol ophaalt. Drie of vierderlei geregten vullen den difch, gedroogde haring, gedroogd, gekookt of half raauw en ftinkend zeehondenvleefch, gekookte *alken*, een ftuk van eene half ftinkende walvifchftaart, gedroogde zalm, gedroogd rendierenvleefch, kraakbeziën uit den maag van een rendier en kraakbeziën in traan bereid, maken de rijkfte tafel uit. De tafelfprekken duren lang, fchoon meestal eeniglijk over zeeonderne-

(2) CRANZ B. III. Afd. 2. §. 19.

nemingen, doch altijd onderhoudende door zekere naauwkeurigheid en gemaklijkheid, waarna de jonge luiden aandachtig en bescheiden luisteren (1).

Behalven deze bijzondere zamenkomsten, hebben zij hunne dansbijeenvkomsten en zeker zonnefeest op den 22sten van Wintermaand, wanneer 'er eene algemeene onderlinge vergasting plaats heeft, maar tevens eene algemeene brasferij, die door spel en dans wordt afgewisseld. Het eenige speeltuig is een trommel of liever *tambourin*, bij welks gebruik het gansche ligchaam, op elken slag, de misfelijkste sprongen maakt en houdingen aanneemt. Deze trommelslag, die bij elk vierde van eene volle maat tweemaal wordt gehoord, begeleidt het gezang, het welk altijd de jagt of visfcherij ten onderwerp heeft en in beide den lof der vaderen vermeldt. Elk vers wordt door de toehoorders beantwoord, met een geroep van *amna, ajah, ajah-ah-ah!* dat is, „de zon komt tot ons terug, zij brengt ons goed weder.” Na een

(1) CRANZ B. III. Afd. 3. §. 20, 21.

een vierde uur wordt de eerste zanger vervangen door eenen anderen, het welk den ganschen nacht door afwisselt. Met den dag herstelt men zich door den slaap. De avond vernieuwt het feest, het welk niet eindigt, zoo lang 'er eenige voorraad te verzwelgen valt.

Het balspel is het vermaak bij helderen maneschijn. Gaarne oefenen zij zich ook in worsteling en vuistslag. Ook slingeren zij meermalen aan de slappe koord. Liefst slijten zij den ledigen wintertijd in gezellig vermaak. Opmerkelijk is onder hetzelfde hun zangstrijd, waarin een beledigde zich tracht te wreken over den belediger. Hij geeft daarvan vooraf kennis aan de naburen en daagt daar bij den belediger uit, die verplicht is, eenen hekelzang, tegen hem vervaardigd, zoo dikwijls te hooren herhalen, tot dat het gansche gezelschap denzelfden van buiten kent, doch van welke uitdaging en tusschentijd hij tevens gebruik kan maken, om zich door eenen tegenzang te verdedigen. De aanval wordt daarna nogmaals herhaald en afgeweerd; die het laatste woord behoudt, wint den strijd doorgaans, het geen echter het gezelschap beëindigt, en

waar-

waaraan zich de partijen onderwerpen, wier ware beschaafdheid van geest zoo ver van het woeste tweegevecht der *Europeërs* is vervreemd, dat hun hekelzang zelf geene vuilaardigheid noch drift mag laten blijken (1).

Opmerkelijker wordt deze bewonderenswaardige beschaafdheid der Noord-sche poollanders, wanneer men let op derselver gebrek aan alle burgerlijk Bewind. Elk vader des huisgezins is de eenige wetgever, regter en bestuurder der zijnen, ontvangende zelf van niemand eene hoogere wet. Bij de zamenwoning der huisgezinnen onder één winterdak heerscht de volkomenste gelijkheid van regten. De beste weêrenkenner en kundigste jager wordt alleen als raadsman gevolgd. Hij bewoont het noordelijkst gedeelte der woning, en slaat de goede orde van het gansche verblijf gade. De wederspannige is aan geen dwang of straf onderworpen, maar wordt slechts als eigenzinnig ontweken bij eene volgende zamenwoning, en heeft, bij gelegenheid, den

he-

(1) O R A N Z B. III. Afd. 3. §. 22 — 24.

hekelzang van den versmaaden Raadsman te verwachten.

Gelijk de kinders hunne ouders niet verlaten, schoon zelve getrouwd zijnde; zoo blijven ook gaarne de leden van ééner stam bijeen tot onderlinge hulp en bijstand, volgende zij bij verre togten steeds den verstandigsten onder hun, zonder van heerschappij of eigenlijke onderwerping te weten.

In plaats van wetten gelden hunne oude gewoonten. Derzelfer overtreding staat voor den hekelzang bloot. Elk heeft vrijheid om te wonen, waar hij wil: maar in eens anders buurschap behoort hij eerst aangenomen te zijn verklaard. De visfcherij en jagt staan onbepaald voor elk open: die dezelve door onkunde bederft, wordt slechts ontweken. Al, wat gevonden wordt, is eigendom: een steen, op het gevondene gelegd, bewijst de aanmatiging daarvan. De zeehond, schoon door eenen anderen gedood, is het deel van hem, die hem den eersten werppijl in de huid jaagt: maar met harpoenen blaas getroffen wordt hij de prooi des geenen, die hem verder afmaakt. Zelfs die hem doodvindt, geeft de harpoen aan den
ei-

eigenaar en behoudt het dier. Aan de verdeling van den walvisch heeft ook de toekijker regt. Daar elk zijne eigene pijlen kent, beslist de pijl, die, wanneer 'er velen te gelijk treffen, een rendier het naast aan het hart wondt, voor den eigenaar, die echter aan de overigen ook eenig aandeel geeft; het kruid en lood heeft hier in veel geschils verwekt. Die zijnen vosfenval niet heeft opgezet, verliest zijn regt op den vos, dien een ander in zijnen val gevangen heeft. De schade aan geleend goed komt voor rekening van den uitleener. Rouw van eenen gedanen koop vernietigt dien. Men borgt, wanneer de betaling niet gereed is. De schuld wordt naden dood niet ingevorderd. Na eenig tijdverloop kan men zijn eigendom uit het sterfhuis weder tot zich nemen: wanneer hetzelfde niet meer of gebrekkig voor handen is, laat de eigenaar zich dit welgevallen. Zelve zien de *Groenlanders* het gebrekkige van velen dezer instellingen wel in, maar zij wagen het niet, van hunne gewoonten aftegaan (1).

Schoon

(1) CRANZ B. III. Afd. 3. §. 25.

Schoon alzoo geenszins levende in burgerlijken staat, verkeeren zij in zekeren staat van maatschappij, verre van dien der wildheid onderscheiden. In dezen staat behouden zij veel van de vrijheid der natuur, welke de goedheid van hunnen eigen aard geenszins misbruikt, en genieten zij zoo volkomen al, wat zij wenschen, dat zij de *Europeërs* van harte beklagen wegens alle derzélver kunstbehoefsten, terwijl hunne armoede in begeerten meer, dan in verzadiging, hun vrij waart van alle die haatlijkheden, welke de wangunst, de nijd en het gebrek elders voortbrengen. Bedrog, dieverij en geweld zijn meestal vreemd aan hunne zeden. Even vreemd zijn zij met dronkenschap en met derzelve gevolgen, vechterijen en ongebondenheden. Dartele onkuische taal is hun zoo ergerlijk, dat zij dezelve bij de *Europeërs* toeschrijven aan verstandverlies door het *dolwater*, gelijk zij altijd den sterken drank noemen. Hunne vrolijkheid zelve is deftig. Daartegen is hunne welwillendheid meestal baatzuchtig, hunne dankbaarheid onerkentelijk, en gaat hunne ongevoeligheid tot eene onbarmhartigheid over, die in wreedheid voor dieren kenlijk is.

Te-

Tegens weduwen en weezen is hunne onbarmhartigheid het haatlijkst, daar zij ze uitschudden en hulploos laten. De ouderen kinder - liefde daartegen is bij hun zoo veel te vuriger en trouwer, als mede hunne genegenheid voor bloedverwanten. Halstarigheid en trotschheid behooren, bij al de zachtheid van hunnen aard en de armoede van hun leven, onder hunne bijzondere gebreken. Deze algemeene schets heeft echter zijne uitzonderingen, daar men ook enkele leugenaars, dieven, ja moordenaars onder hun gevonden heeft, en hunne uitwendige kieschheid niet altijd door strenge kuischheid wordt beantwoord. De wreedheid der jagt schijnt zelfs bij hun somtijds eene moordzucht te ontwikkelen, welke maar geringe of schier geene aanleiding behoeft, om wreedaardig te woeden. De doodstraf vervolgt wel den moordenaar, doch onder de gedaante der nasluipende wraak, die somtijds na een tijdverloop van dertig jaaren door den bloedwreker genomen wordt; eene wraak echter, die geene wederwraak voortbrengt, wanneer hare gegrondheid algemeen erkend wordt. (I).

We-

(I) CRANZ B. III. Afd. 4. §. 26 — 34.

Wegens de Godheid erkennen zij, de begrippen hunner voorvaders te hebben verloren, die dezelve zekerlijk verpligt waren aan de, onder hun overgebragte, maar verlorene, *Euangelie*-leer. Zij zelve redkavelen echter uit de werken der natuur tot haren Bouwmeester; erkennen deszelfs magt, wijsheid en goedheid; zijn genegen, om hem te beminnen en te vereeren, en vormen zelfs dit zedekundige bewijs: „een mensch is geheel anders gemaakt, dan de dieren; dezen dienen het eene den anderen en eindelijk allen den mensch ten spijsze en zijn redenloos; de mensch integendeel heeft eene verstandige ziel en is niemand op de wereld onderworpen; nogtans is hij bevreesd voor het toekomstige; voor wien is hij dan in vreeze? het moet een grooter Geest zijn, die over ons magt heeft; o dat wij denzelven toch kennen en ten vriend hadden (1)!”

De onderscheiding van ziel en ligchaam is bij hun niet algemeen. Bij sommigen wordt ook aan geene toekomst na dit leven gedacht. Er zijn daartegen; die aan meer dan

(1) CRANZ B. III. Afd. 5. §. 35.

dan eene ziel of aan de afwezigheid der ziel buiten het ligchaam, gelooven ter verklaring hunner droomen; en ook, die zekere zielverhuizing vermoeden of voorgeven, het zij om de gelijkheid van aard in ouders en kinders te verklaren, het zij om zich zelve de achting van overledenen toe te eigenen. Iet onderscheiden van het ligchaam, geestelijk van aard, geen stoffijk onderhoud behoevende, na den dood des lichaams overblijvende, en dan op eene onstoffijke wijze in stand gehouden, is het zielbegrip der verstandigsten. Algemeen is hun geloof aan eenen staat des levens na den dood. Onder de zee is hun hemel; de hollen in de klippen schijnen hun zijne toegangen. Daar is het altijd zomer, altijd dag, altijd zonneschijn; daar is goed water in overvloed en de visfcherij en jagt gemaklijk, of daar zelfs is een groote ketel alreeds aan de kook. Aldaar komen echter alleen de goede visfchers en jagers, ook zij die veel leden in het sterven, of bij de geboorte omkwamen: doch allen eerst na eene voorafgaande fchuring aan eene ruwe rots, welke zij voor sommigen gevaarlijk genoeg achten, om 'er bij te kunnen omkomen. Boven de wol-

ken is hunne strafplaats voor de luijaards en deugenieten, die 'er den raven ter prooije zijn en geen ander voedzel vinden, dan den kop van zeehonden. Voor de gelukzaligen zou 'er, volgens sommigen, na eenig tijdverloop eene stille woning zijn bereid, maar dezen denken ook aan hunne hel en hemel meer *Europeesch*, zoodat hemel bij hun boven, hel beneden de aarde zij, welk boven en beneden echter onophoudelijk verwisfelt, of, liever, door de middenpuntige zwaartekracht, in den gewonen zin diens woords, ondenkbaar wordt.

Het geen de *Groenlanders* zeggen van de wording des eersten mans uit de aarde, en van de vrouw uit zijnen duim, als mede van den dood, door de vrouw veroorzaakt, en van den zondvloed schijnt nog een overblijfsel van de begrippen, aan hunne voorvaders door de *Noormannen* medege-deeld. Eene eindelijke vernieuwing van alles stellen zij zich voor, na eene algemeene uitsterfing en verbrijzeling der aarde, wier stof door water zal gezuiverd, door den wind weder gedroogd en in schooner gedaante herschapen worden, en die op nieuw die-

dieren zal voortbrengen; wanneer der *Pirk-soma*, dat is *die daar boven*, zal blazen op de gelouterde menschen en zij weder leven (1).

Boven de zielen der menschen denken de *Groenlanders* ook aan groote en kleine Geesten. De eersten onderscheiden zij in eenen goeden en kwaden: met den eersten zijn hunne *Angekoks* of tovenaars gemeenzaam; met de laatste, — want dezelve schijnt hun vrouwelijk te zijn, — heeft de *Angekok* te doen, wanneer de vischerij niet slaagt, wijl zij onder de zee woont en van daar dat kwaad sticht. Hunne kleinere geesten worden ook met andere personen gemeenzaam. Zij zijn luchtgeesten, zeegeesten, berggeesten, windgeesten, spoken en afgestorvene zielen.

Om een tovenaar onder hun te worden, wordt de naauwste verbintenis met eenen minderen geest en eene lange afzondering en onthouding gevorderd onder het geleide van eenen vermaarden *Angekok*, die niets ongeproefd laat, om de inbeelding te verhitten,

(1) CRANZ B. III. Afd. 5. §. 36 — 38.

ten en tevens een kunstbedwang over derzelve uitwerkzelen op het ligchaam mede te deelen, waar bij zich ook de buikspraak schijnt te voegen, die, eindelijk, verscheidene maalen wel geslaagd zijnde, den waarzegger verheft tot den rang van grooten wigchelaar, gelijk zij hem noemen.

Deze *Angekoks*, die boven dien zich toeleggen op de bewaring en vermeerdering der *Groenlandsche* kundigheden, zijn ook de geneesheeren en wijzen dezer natie. Zij, die zelve voorgeven, meer kwaads dan goeds te kunnen doen, zijn tovenaars van eenen anderen en gehaten naam, die der oude vrouwen meest al nagaat.

Behalven het gochelwerk, waarmede de *Angekoks* somtijds gelukkig genoeg werken op de verbeelding der zieken, bepaalt zich hunne geneeskunde voornamelijk tot het voorschrift eenes strengen leefregels, waar aan zij de bijstanders en overblijvende zowel, als de zieken, onderwerpen; vooral zorgen zij voor de wegwerping van alle kleederen, die besmet kunnen geacht worden. — De *amuleten*, of tovermiddelen ter voorbehoeding, zijn bij de *Groenlanders*

zoo talrijk, als belagchelijk, in zoo verre zelfs, dat de een meenigmaal met die van den anderen spot (1).

De *Groenlanders* hebben eene geheel eigene taal, welke zij alleen gemeen hebben met de *Esquimoos*. Derzelver uitspraak is zwaar voor de tong en hard voor het gehoor. De veelvuldige lettergrepen hunner woorden maaken derzelver lezing zeer moeilijk. Zij heeft echter zoo vele regelen, dat men aan eene vroegere beschaving moet denken. Zij is woordenrijk, wordt op verlerleije wijze verbogen en laat zich door allerlei zamenvoegingen van woorden tot in het oneindige verrijken. Hare naamwoorden hebben zoo wel het tweevoudige, als het enkel - en het meer - voudige, zoo wel hare vergrooting als verkleining. Hare werkwoorden onderscheiden het tegenwoordige, voorledene en toekomstige, en worden in zesderleije wijzen van aantooning, ondervraging, bevel, toelating, onderschikking en onbepaaldheid gebruikt (2).

De

(1) CRANZ B. III. Afd. 5. §. 39 — 43.

(2) CRANZ B. III. Afd. 6. §. 44.

De rekenkunst der *Groenlanders* gaat bezwaarlijk boven het twintigtal: het geen daar boven gaat schijnt hun ontelbaar, omdat zij dan ten einde zijn van de middelen hunner optelling, op hunne vingers en teenen. Ook is de geschiedenis bij hun eene flauwe herinnering van vroegere gebeurtenissen, zonder de minste bewaarde overblijfselen of heldenzangen. Hunne geslachtslijsten daartegen brengen zij meermalen tot aan de tiende afstamming te rug. Zij kennen geen letterschrift en zijn schroomvallig voor brieven, welke hun tovermiddelen schijnen. Soms geven zij door beeldschrift hunne gedachten te kennen. Zij berekenen den tijd naar winters en naar nachten. Den nacht verdeelen zij naar het op- en onder-gaan van sommige sterren, den dag naar het wasfen en vallen van het water. De aarde rust in hun denkbeeld op zuilen, die nu en dan kraken van ouderdom en door de tovenaars gedurig hersteld worden. De sterren zijn in hun oog *Groenlanders* of dieren; de ontmoeting van dwaalsterren is de zamenkomst van twee zusters; het verschieten van eene ster is de hellevaart eener ziele. Zon en en maan
zijn

zijn zuster en broeder, *Malina* en *Anninga*. *Anninga* vervolgde eens in de duisternis zijne zuster op eene onbetamelijke wijze: om hem bij den dag te kennen, maakte zij hare handen zwart en sloeg ze hem in het gezicht. Van daar draagt hij nog zijne vlekken. Vluchtende voer zij ten hemel, en werd de zon. Haar vervolger veranderde in de maan, en wentelt zich nog onophoudelijk om haar heen, in hoop van haar te agterhalen. Het noorderlicht bestaat uit afgestorvene zielen, die met den bal spelen en ter jagt gaan. Bij alle deze herfenschimmen onthouden zich de *Groenlanders* echter van alle sterrenwigchelarij, maar zijn daartegen zeer nauwkeurige weêrvoorspellers (1).

Hunne geneeskunst heeft in sommige opzigten opmerkelijke vorderingen gemaakt. Daar, bij voorbeeld, hunne oogen zeer veel lijden van den schier altijd besneeuwden grond, weten zij eene ontlasting aan derzelve scherpe vochten te verzorgen door eene opening nabij het oog, ja zijn zelfs hunne vrouwen in staat, met eene omgebo-

(1) CRANZ Boek III. Afd. 6. §. 45.

bogene naald, de oogen te lichten en de staar weg te nemen, zoo dat de kunstbewerking zelden mislukt. Arm- en been-breuken worden door hun hersteld, uitwendige verzweringen geopend, wonden geheeld. Inwendige kwalen laten zij meer aan de natuur en hunne tovermiddelen over. Hunne snelle overgang uit warme huizen in de felste buitenkoude, en halfbevrozen van buiten in de onmatige binnenwarmte; hun gebruik van ijskoud water na den zwaarsten arbeid en de grootste verhitting, en hunne afwisselende zwelgerij en hongersnood worden voor de oorzaken gehouden hunner veelvuldige borstziekten, tering en zijdewee, waaraan zij meestal omkomen (1).

De stervende *Groenlander* wordt, gekleed en gelaarsd, met de beenen onder het lijf gebogen. Na zijnen dood wordt al het zijne weggeworpen en laten zijne burenen, die met hem onder één dak wonen, al het hunne zorgvuldig luchten. Men beweent hem een uur lang: daarna volgt de begraaving. Het lijk wordt ten vengster uitge-

(1) CRANZ Boek III. Afd. 6. §. 46.

gestoken, terwijl eene vrouw met een brandend hout in de hand uitroept: *hier is niet meer te halen.* Het graf is op eene afgelegene hoogte, van steenen gemaakt; in hetzelfde leggen zij eenig mosch en dekken het met een vel. Het lijk wordt, in zeehonden- of rendieren-vel gewonden of genaaid, door een der naastbestaanden op den rug getorscht of langs den grond naar het graf gesleept. Naast het graf wordt de boot met het visch- en jagt-tuig geplaatst, of het mes en naaigereedschap der vrouw. Bij een kinder-lijk wordt het hoofd van eenen hond geplaatst, opdat de hond, die zijn huis altijd kan vinden, de kinderziel te regt brenge. Het graf wordt met groote steenen gesloten, om het lijk voor vossen en vogelen te beveiligen. Al het nagelatene wordt verkocht, om den rouw te verminderen van het aandenken. Een zuigeling wordt meermalen levendig begraven met de moeder, uit wanhoop aan de opkweeking en ter verkorting van deszelfs gebrek, maar altijd onder de felste folteringen van het vaderlijke hart. Verlatene en oude weduwen worden zelfs wel eens door eene zoo wreede barmhartigheid le-

ven-

vendig begraven. Bij gebrek aan vrienden blijft ook wel eens een lijk onbegraven liggen.

Na de begrafenis keert men ten sterfhui-
ze weder met stille droefheid, die door
den naastbestaanden afgebroken wordt met
eene weeklagt, die bij elke tusfchenpooze
door algemeen gejammer wordt beantwoord.

„ Wee mij! ” — Deze is de weeklagt,
welke een vader aanhief over zijnen
zoon. — „ Wee mij! dat ik uwe zitplaatse
„ aanschouw, die nu ledig is; vergeefsch is
„ uwe moeder bezorgd, om uwe kleederen te
„ droogen! Ziet! Mijne vreugde is in de
„ duisternis ingegaan en heeft zich in de
„ rotzen verscholen. Eertijds ging ik in
„ den avondstond uit en verheugde mij.
„ Mijne oogen zогten u en ik verbeidde
„ uwe terugkomst! Ziet! Gij kwaamt! — Gij
„ kwaamt al roeiende, van ouden en van
„ jongen omsingeld! Nooit kwaamt gij le-
„ dig uit zee! Uwe *Kajak* was steeds met
„ zeehonden of vogelen beladen; uwe
„ moeder maakte vuur en bereidde dezel-
„ ven; het toebereide, 't welk gij hadt
„ opgedaan, zettede zij haaren buurt- en hut-
„ genooten voor, en ik nam 'er ook een
„ stuk

„ stuk van. Van verre naamt gij den roo-
„ den wimpel der floepen waar en riept
„ luide: daar komt de koopman. Gij liept
„ naar het strand en boodt de behulpzame
„ hand, de floep bij de voorsteven vast-
„ houdende: dan vertoondet gij uwe zee-
„ honden en het spek, dat uwe moeder
„ 'er afgehaald had, en ontvingt daar voor
„ hembden en ijzer tot uwe pijlen. He-
„ laas! dit alles is voorbij. Wanneer ik
„ uwer gedenke, rommelt mij het ingewand!
„ Ach! dat ik kon weenen, gelijk ande-
„ ren, dan hadde ik het vermogen, om mijne
„ smart te lenigen! Wat zal ik voor mij
„ zelve wenschen? De dood alleen is mij
„ nu aangenaam! Maar zoo mij die nader-
„ de, wie zou mijne vrouw en de overige
„ kleine kinderen bezorgen! dat ik dan nog
„ eenen tijd lang leve! Echter zal mijne
„ vreugde bestaan in geduurige onthouding
„ van alles, wat den menschen lief en aan-
„ genaam is.” Na zulk eene weeklagt wordt
al de overgeschotene spijs gebruikt, het
welk dikwijls eenige dagen lang duurt, naar
gelang van den voorraad. De vrouwen
dragen nu gescheurde kleederen, afgesne-
den of opgebonden hoofdhaar, en eenen

rouwkap op het hoofd. De mans brengen zich de eene of andere wonde toe. De rouwbezoeken zijn menigvuldig en duren fomtijds een jaar lang. Meermalen gaat men ook weenen aan het graf, waar aan zelfs de voorbijganger deel neemt. (1).

Zints het jaar 1733 was de *Euangelische* broedergemeente onophoudelijk werkzaam, om door hare zendelingen, het *Christendom* te herstellen onder de *Groenlanders*, voor zoo ver hetzelve zich reeds in de tiende eeuw bij hunne voorvaders door de *Noormannen* gevestigd had, doch waar van het geheugen zelfs de flauwste herinnering bij hun niet had behouden; en in deze liefderijke poging slaagde zij zoo wel, dat zij, bij de vijftigjarige viering van hare stichting aldaar, tellen mogt 1287 gedoopten, 516 avondmaalgangers en 948 getroost ontflapenen, aan welke *Christenen* de lof gegeven wordt, dat de onverzetlijkheid van hunnen aard als wasch is gesmolten voor den aandrang op hunne verplichtingen aan den Heiland, en dat zij alzins een leven hebben
ge-

(1) CRANZ B. III. Afd. 5. §. 47, 48.

leid, het geen den Heidenen tot stichting, het *Euangelie* tot eer heeft verstrekt (1).

Deze menschen, die ons in hunnen onverlichten staat in zoo veele opzigten belangrijk en beminnelijk voorkomen en op wier te onbarmhartig gemoed de *Euangelie*-wet der liefde alreeds door algemeene voorzieningen in behoeften en stichtingen van barmhartigheid de gelukkigste werking heeft, zoo dat elk menschenvriend, al ware hij geen *Christen*, de uitbreiding des *Euangeliums* onder hun zoo hartlijk moet wenschen, als wij dezelve vurig afbidden, — vertoont ons het penfeel in nevensgaande print. Alles in dezelve is overgenomen van CRANZ, wiens uitvoerige beschrijving aangevuld heeft, het geen aan zijne afbeeldingen in duidelijkheid ontbreekt. De man, die zich met zijne *Kajak* naar zee begeeft, wordt uitgeleid door zijne vrouw, wier moederliefde haren zuigeling overal met zich voert. Op beider
lip-

(1) CRANZ Boek V—X. Zie de *Berichten van de Zendelingen der Euangelische Broedergemeente onder de Heidenen*. Amst. 1798. N°. 2, bl. 113 — 146.

lippen zweeft een gul gesprek, gelijk op beider gelaat hun aard te lezen schijnt. Ter zijde vertoont zich hunne winterwoning (1).

(1) Zie bij CRANZ, Plaat III en IV.

J. Ruess, del.

L. Portman, sculpit.

GROENLANDERS.

LAND VAN LABRADOR.

Dit groote Schier-eiland van *Noord-America*, door de *Hudsons-baai*, *Hudson-straat* en Noordzee schier geheel omgeven en door *Quebec* aan het vaste land verbonden, ligt op de Noorder breedte van 50° tot 62° , en beslaat in lengte twintig graden. Het draagt zijnen naam bij wijze van tegenspraak, zijnde 'er geen land meer onbebouwd, dan dit, schoon de *Spanjaarden* het *Terra del Labrador* of land des akker-arbeids noemden. Onmetelijke boschen beslaan deszelfs grond: maar deszelfs kusten zijn doorgaans met ijs bedekt, en de felste koude van het bevrozen Noorden doet 'er zich niet minder,

dan in *Groenland* zelf, gevoelen schoon tusfchen dezelfde evenwijdige aardcirkels met ons vaderland gelegen.

De bosfchen zelve mogen naauwelijks dien naam dragen wegens het kreupelhout, waartoe zich pijn- en sparre-boomen zelve, door de ftrengheid der luchtftreek, beperkt zien. Een ftruiik, wiens bladeren als the kunnen worden gebruikt, een andere, door de inboorlingen als tabak ten nutte gemaakt, en een weinig kraakbeziën en boschbeziën zijn de éénige vruchten, dien zij voortbrengen. Naar mate men de zee nader, verminderen zelfs deze bosfchen en wordt het hout al dunner en kleiner (1).

De kusten zijn genoegzaam van baaijen en havens voorzien, om welgelegen voor den handel geacht te worden, en bieden eenen zoo rijken voorraad van levensonderhoud aan, dat de armoede des onbebouwdens of wel onbebouwbaren gronds daar door vergoed wordt, terwijl het tevens in het kreupelhout aan geen wild of gevogelte ontbreekt,
om

(1) HEARNE 's *Landreis naar den Noorder-oceaan*. Hoofdst. VI. D. 1. bl. 220, 221.

om te stade te komen, wanneer storm of vorst alle visfcherij belet (1):

De voornaamfte bevolking van dit land heeft aan de kusten plaats en wel door menfchen, die geheel onderscheiden geacht worden van alle de overige *Americanen* behalven van de *Groenlanders*, wier gelaat, taal en zeden genoegzaam bij hun worden wedergevonden. Hun naam fchijnt hun toegevoegd naar hunne gewoonte om *raauw vleesch te eten*: bij de overige *Indianen* worden zij ook wel met eenen naam benoemd, die *Vlugtelingen* beteekent. De *Biskaaijers* fchijnen voormaals de eerfte volkeren van *Europa* te zijn geweest, die deze kusten ter vischvangst hebben bezogt: zelfs heeft men wel eens beweerd, dat de *Esquimoos* voortgeplant zouden zijn van de fchipbreukelingen van een *Bifchkaaisch* fchip. Anderen hebben gemeend, in hun de *Orcadiërs* weder te vinden, die in de twaalfde eeuw het land van *Walles* zouden verlaten hebben, om nieuwe landen in het westen te zoeken (2). Deze

gis-

(1) MORERIJ *Diction. Hiftor.*

(2) LA FITEAU *de Zeden der wilden van America*. 's Gravenh. 1731. D. I. bl. 28-30. B. I. Hoofdf. 5.

56 LAND VAN LABRADOR.

gissingen echter zijn geheel verworpen bij de volkomener overtuiging, welke men heeft verkregen, dat de *Esquimoos* warelijk één volk met de *Groenlanders* uitmaken, waarna zij gehouden zijn voor vlugtelingen bij gelegenheid der overweldiging van hun geboorteland door de *Noormannen*, in de negende eeuw (1).

Zij zijn niet boven het middelmatige van gestalte, maar breed van schouders. Hun lichaam is noch welgemaakt noch sterk. Hunne huid heeft eene vuile koperkleur: sommigen hunner vrouwen zijn nogtans blanker en blozender. Gereinigd zouden zij schier zoo blank als *Europeërs* zijn van huid (2). Onder hun zouden zelfs sommigen gevonden zijn met blond krullend hoofdhaar, even als bij de noordelijke volkeren van *Europa* (3).

Zij hebben kleine en wilde oogen, breedte en morsige tanden, een aangezigt, het welk

(1) CRANZ, *Hedend. Hist. van Groenland*. B. IV. Afd. 1. §. 8. en B. III. Afd. 6. §. 44. MACKENZIE *Voijages*. T. III. p. 341.

(2) HEARNE D. I. bl. 222. Hoofdst. VI. P. KALM, *Reis door Noord-America*. Utr. 1772. D. II. bl. 74.

(3) LA FITEAUD. I. bl. 29. B. I. Hoofdst. 5.

welk naar het vierkante helt , en over het geheel een onoogelijk , woest en schuw voorkomen (1).

Hunne kleederdragt bestaat uit hemden van blazen en vischdarmen , aan gelijke lappen gefneden en zeer net zamen genaaid , en van boven voorzien met eenen kap , dien zij over het hoofd halen. Dit hemd reikt slechts tot den middel en wordt aldaar vervangen door eenen schaamgordel. Over dit onderkleed dragen zij het opperkleed van robbenvellen , hertenvellen en andere huiden gemaakt , het welk bij de mans voor en achter in eenen slip eindigt , bij de vrouwen rondom tot aan de knieën reikt en door eenen gordel om het lijf gesloten wordt. De dijen , beenen en voeten zijn met broek , kouzen en schoenen of liever met hanfoppen bekleed , die als uit één stuk vervaardigd schijnen (2).

De *Esquimoos* dragen geene oorringen , of halskeetenen , ook beschilderen noch

(1) LA PEROUZE, *Voyage autour du monde*, T. II. p. 232.

(2) LAFITEAU D. II. bl. 313. Hoofdst. 5. KALM. D. II. bl. 75. HEARNE D. I. bl. 222. Hoofdst. IV.

beprikken zij zich het gelaat of de huid, gelijk vele andere *Americanen* (1). De vrouwen laten het haar groeijen onder hare kappen. Sommigen der mans houden het hoofd geheel kaal, hetwelk eene merkwaardige bijzonderheid is onder eene luchtstreek, wier felle koude het natuurlijke dekzel des hoofds zeer aangelegen moest maken. Zoo overwint de gewoonte het gevoel en wordt ook hier eene tweede Natuur (2).

Daar zij niet het minste zaaijen of planten, en de grond zelf schier geen bruikbaar voedsel uit het plantenrijk aanbiedt, leven deze menschen alleen van allerlei vischen, walvischen, robben, walrusfen, zeehonden en ook van eenige landdieren, waarvan zij het meeste deel geheel raauw gebruiken (3). HEARNE, die, in dienst der *Hudsons*-maatschappij, meermalen tot den handel met de *Esquimoos* werd gebruikt, had dikwijls gelegenheid, om de levenswijze van dit arme volk te zien. Men kocht

(1) KALM D. II. bl. 177.

(2) HEARNE D. I. bl. 226. Hoofdst. IV.

(3) LA PEROUSE T. II. p. 232.

kocht fomtijds van hun zakken van zehonden- of robben-vel, in den waan van ze vol traan te zullen vinden, maar in welke men eene groote menigte herten-vleesch en pooten van zehonden of zeepaarden, ook wel zalm vond: wanneer men dit nu als onnut wedergaf, zag men de *Esquimoos* het een en ander gretig verflinden, schoon sommigen dier zaken langer dan een jaar in deze zakken waren geweest; zelfs beroemden zij zich als dan over eenen handel, waarbij zij een derde van de koop hadden te rug bekomen. Deze wijze, om hunne levensmiddelen te bewaren, behoedt dezelve wel tegen de buitenlucht en vliegen, maar niet tegen het bederf, het welk slechts zoo schielijk niet voortloopt en ook minder toeneemt onder de strengheid van deze luchtstreek. Dat zuivere traanolie in de felste koude niet bevriest, komt hun zeer te stade, wijl zij den winter zelfs zonder vuur schijnen door te brengen (1), gebruikende eeniglijk deze hoofdstof, om te smeden en hunne vellen te bereiden (2).

Zoo

(1) HEARNE D. I. bl. 215. Hoofdst. IV.

(2) KALM D. II. bl. 176.

Zoo lang hun voorraad duurt, hebben zij, wanneer hun hongert, niet anders te doen, dan een dier zakken te openen en met een gedeelte van deszelfs inhoud, zonder eenige verdere toebereiding, den maaltijd te doen; waarbij het meir of de rivier, alwaar zij hunne tenten opslaan, hun den benoodigden drank verschaft, kennende zij geenen anderen, dan koud water (1), en zijnde daar in, door den nood, zoo weinig kiesch van smaak en tevens, door de gewoonte, zoo ongevoelig van maag, dat men hun dikwijls het zeewater heeft zien drinken, zoo zout als de sterkste pekkel (2).

Verscheidene hunner kosten zijn niet min walgelijk, dan die drank, voor het *Europeesch* gehemelte. Eene derzelve, die, buiten den visch, een voornaam gedeelte uitmaakt van hunne spijs, wordt gemaakt van de rauwe lever van een hert, in kleine vierkante stukjes gesneden en vermengd met de bijna verteerde spijs, welke in de maag van het dier gevonden is en die te smakelijker geacht wordt, naar gelang de vertering verder ge-

vor-

(1) HEARNE D. I. bl. 215, 216. Hoofdst. IV.

(2) KALM D. II. bl. 175.

vorderd blijkt. Het vergenoegen is niet wel te beschrijven, waarmede zij van dit vreemd voedsel smullen, en waarbij zij handen vol maden, door de vliegen in het vleesch voortgebracht, als toespis gebruiken, zoodat de opmerkelijke reiziger, bij zijne verbazing over zulk eenen maaltijd, zich gedrongen vinde de wijsheid en goedheid der Voorzienigheid te bewonderen, die het gehemelte en den smaak der schepzelen geschikt heeft naar het voedsel, hetwelk de grond of het water oplevert in de onderscheidene landen, waar Zij dezelve geplaatst heeft (1).

Bij de eerste gemeenschap met deze menschen vond men hunnen smaak zoo geheel vervreemd van den onzen, dat zij volstrekt weigerden, brood, zuiker, rozijnen, vijgen en dergelyk dagelijksch voedsel te gebruiken, ja, dat zij, iet daar van provende, het met geene mindere teekenen van walging weder uitwierpen, dan de keurigste kieschkauw van *Europa* hunne potagie zou gedaan hebben. Naderhand echter hebben zij ook de kost der *Engelschen*, het zij versch, het zij gezouten, leeren gebruiken

(1) HEARNE D. I. bl. 216, 217. Hoofdst. IV.

62 LAND VAN LABRADOR.

ken en ook bier of brandewijn met water vermengd drinken (1).

Hunne tenten zijn gemaakt van ongelooide hertenvellen en hebben eene ronde gedaante. Dezelfen dienen hun echter alleen tot zomerwoningen, wijl men bij hun nog de overblijfsels heeft gezien van veldlootzen, uit wier plaatfing en maakzel, als mede uit de meenigte van beenen, lappen van vellen en andere totten in derzelve nabijheid, duidelijk bleek, dat zij tot een winterverblijf hadden gediend. Zij waren gelegen aan de zuidzijde eenes heuvels, half onder den grond, het bovenste gedeelte omzet met flaken, aan den top in eene kegeltachtige gedaante zamengevoegd, maar zoo klein, dat ze niet boven de zes of acht personen konden herbergen, die 'er dan nog ellendig in moesten zamengeschoold hebben (2), en verschillende alzoog nog aanmerkelijk van de inrigting der *Groenland-*

(1) HEARNE D. I. bl. 207. Hoofdst. IV.

(2) HEARNE D. I. bl. 223, 224. Hoofdst. IV. LA FITEAU D. II. B. 11. Hoofdst. 3.

landsche winterverblijven, schoon daarmede eenerlei door CRANZ genoemd (1).

Het huisraad bestaat hoofdzakelijk in steenen ketels en houten bakken van allerlei groette, voorts sshotels en lepels, uit de hoornen van buffels of muskus runderen gemaakt. Hunne ketels zijn gebeiteld uit eenen gespikkelden graauwen steen, ondanks wiens grofheid van korrel en doorzigtbaarheid als leksteen, deze ketels zoo helder klinken als porcelein; allen hebben zij eenen, aardig bewerkten, rand, langwerpig vierkant van gedaante en voorzien van stevige ooren of handvatten, uit den steen uitgehouwen.

Opmerklijker wordt deze arbeid, daar al hun gereedschap bestaat in eenige harde steenen en bijlen van een lomp stuk koper, van vijf of zes duimen lang en een of twee breed, vastgemaakt aan eenen steel, van twaalf tot veertien duim, welke bijl zij als eenen beitel gebruiken en met een zwaren knuppel, in plaats van eenen hamer, indrijven, zijnde echter zwaar noch scherp genoeg, om 'er eenige kracht mede te doen

(1) CRANZ B. IV. Afd. 1. §. 8.

doen (1). Nog hebben de mans eene soort van troffels met handvatten van hertshoorn, en de vrouwen mesfen, beiden van koper gemaakt, en nog een klein gereedschap van been, in de gedaante van eenen beitel, waarmede al het houtwerk vervaardigd wordt (2).

Hunne schuitjes zijn van buiten geheel van vellen gemaakt, waarvan men het haar heeft afgedaan. Deze zijde is naar buiten gekeerd en zoo glad als pergament. Schier acht ellen is het vaarttuig lang, maar zeer smal en aan de uiteinden spits. Dunne latten en planken geven van binnen de gedaante, die van boven geheel overdekt is, behalven in het midden bij een halfmond gat, omzet met eenen houten rand, waar aan een vel is vastgemaakt, het welk den *Esquimo*, die ten halven lijve door dit gat kruipt en alzoo plat op den bodem zit, geheel waterdigt om het lijf sluit. Hij heeft slechts één dubbelden schepriem, om te roeijen en tevens in den storm het evenwigt te houden, welke hij, alzoo toegerust,

(1) HEARNE D. I. bl. 224.

(2) HEARNE D. I. bl. 225. Hoofdst. IV.

rust, minder vreest, dan de bekwaamste stuurman op den bestgebouwden bodem, gevende hij in deze kunst den *Groenlander* niets hoegenaamd toe, noch ook den Noordwest-kustbewoner van *America* (1). Zij hebben, behalve deze *Kajakken*, ook hunne grootere schuiten van hout met vellen bekleed, waarin eenige personen kunnen zitten en waar in de vrouwen gemeenelijk op zee varen (2); zijnde voorts alle de *Esquimos* zulke goede zwemmers, dat zij zich even gemakkelijk in het water keeren en wenden, als dieren, die zoo wel in het water, als op het land, leven (3).

Hunne wapens en hun visch- en jagt-tuig bestaan in boog en pijlen, spiezen en harpoenen, speren en lanzen. De punten der pijlen en harpoenen zijn somtijds van ijzer, somtijds van been of tanden van walrusfen, of ook van een scherp stuk steen. De pijlkokers zijn van robbenvel. Met deze wapenen vallen zij ook de walvisfchen en andere
groot-

(1) Zie D. III. bl. 138, 139.

(2) KALM D. II. bl. 176. Vergel. boven bl. 19.
LA FITEAU D. II. Boek 3. Hoofdst. 9. bl. 400.

(3) LA PEROUSE T. II. p. 232.

groote zeedieren aan, (1) en weren zich dapper genoeg, wanneer zij zelve gedwongen worden, het hoofd te bieden tegen hunne eigene vervolgers. Van netten of ander foortgelijk vischtuig schijnen zij geen denkbeeld te hebben: de lijn en hoek vervangen in den winter slechts de speren en pijlen, makende de ongeloofelijke menigte van visfchen het ook onnoodig, om aan ander gerei te denken. HEARNE zag eene blinde vrouw zeer rijkelijk visch vangen, maar op eene plaats, zegt hij, waar ook de visch zoo overvloedig was, dat men, eenen stok met een krommen haak in het water stekende en denzelven met eenen ruk ophalende, vrij zeker was, van daar aan een visch te zullen optrekken (2).

Een zwervend leven leiden deze menschen, waar van hun zelfs de winter niet verschoont. In dat jaargetijde reizen zij altijd van meir tot meir of van rivier tot rivier, alwaar zij voorraadschuren van levensmiddelen en van mosch tot brand aange-

(1) KALM D. II. bl. 176. HEARNE D. I. bl. 223. Hoofdst. IV.

(2) HEARNE D. I. bl. 214. Hoofdst. IV.

gelegd hebben. Daar nu die plaatsen somtijds zeer ver van elkanderen verwijderd en sommige meiren zeer groot zijn, slaan zij gemeenelijk op het ijs hunne tenten op, en houden zich, in plaats van aan vuur te denken, het welk eene zoo groote behoefte onder zoo strenge luchtstreek schijnt, met hengel bezig in bijten, die zij hakken, wanneer de visch, zoo levendig uit het water opgeëten, hun spijs en dit water zelf hun eenige drank is (1).

Bij deze uiterste armoede leven zij in de volkomenste vrijheid. Niemand hunner matigt zich eenige meerderheid aan over anderen of vordert de minste ondergeschiktheid, uitgezonderd die, welke de kinders aan hunne ouders verschuldigd zijn of jonge behoeftigen aan die genen hunner naastbestaanden, die in hunne behoeften voorzien. Alleen de raad en waarschouwing van bejaarde lieden hebben bij hun een zeker gezag, hetwelk op de wijsheid der ondervinding berust (2) Zij verkiezen ook het beschaafde maar onderworpen leven geenszins boven hun-

(1) HEARNE D. I. bl. 214, 215. Hoofdst. IV.

(2) HEARNE D. I. bl. 217, 218. Hoofdst. IV.

hunne ellendige vrijheid. Alle zorgen waren zelfs vruchteloos, om eenen hunner, dien men naar *Quebec* vervoerd had, de onwederstaanbare zucht naar zijne woestenijen te verdrijven. Het hartzeer deed hem na zes maanden kwellens sterven (1).

De taal des *Esquimoos* (2) is dezelfde met die der *Groenlanders*. Dit bleek den zendingen der *Euangelische* broedergemeente volkomen, wanneer een hunner, der *Groenlandsche* sprake volkomen magtig, in het jaar 1764 zich in het land van *Labrador* begaf en bij de twee honderd *Esquimoos* aantrof. De eerste, dien hij van verre toeriep, toonde zich wel in den begin woest en wreed, doch, den toeroeper op zijne wijze gekleed ziende en hem in zijne taal hoorende spreken, schreeuwde hij, van vreugde uitgelaten, luidkeels uit: „ onze „ vriend is gekomen !” riep voorts zijne makkers met herhaling van deze vreugdekreet, die dan ook dezen zendeling allerlei vriendschap bewezen en zich hartelijk verheugden, dat

(1) *Voijage dans haute Pensylvanie et dans l'etat de New-York, par un membre adoptif de la Nation Oneida.* Paris 1801. T. 1. p. 356, 357.

(2) KALM D. II. bl. 177, 178.

dat hij hun hope gaf, om, wijl hij nu moest vertrekken, in een volgend jaar weder te keeren. Zints dien tijd hield de gemeente ook hare zendelingen in dit land, waar anders geene *Europeërs* zich ooit veilig oordeelden (1). In het jaar 1797 waren 'er agt-en-twintig zendelingen bij deze menschen werkzaam en beliep het getal der gedoopte *Esquimoos* honderd drie en negentig personen, over wier hartsgesteldheid zich de broedergemeente mogt verblijden (2).

„Hier uit, — zegt ROBERTSON, — blijkt niet slechts de maagschap der *Esquimoos* en *Groenlanders*, maar de mogelijkheid tevens, dat *America* bevolkt is geworden uit het Noorden van *Europa*. Zijn de *Noren*, — dus vervolgt hij, — in eene eeuw van woestheid, toen de wetenschappen hare lichtstralen nog niet begonnen hadden te verspreiden tot het Noorden van ons halfmond, knap genoeg ter zee geweest, om zich eene ge-

(1) CRANZ. B. IV. Afd. 1. §. 8.

(2) *Berigten van de zendelingen der Euang. Broedergem. onder de Heidenen.* No. 2. bl. 161. No. 4. bl. 284.

gemeenschap met *Groenland* te openen, het kan dan ook niet bevreemden, dat hunne voorouders, even gewoon op zee te dwalen, als de *Tartaren* te land, in een veel vroeger tijdperk dezelfde togten gedaan en in *Groenland* eene volkplanting achter gelaten hebben (1).” Daar echter de *Esquimoos* zich niet eeniglijk tot het land van *Labrador* bepalen, maar ook in eene doorgaande streek lands worden gevonden, die zich dwars door *America* op dezelfde Noordelijke breedte uitstrekt tot het schier-eiland *Alaska* aan de Noordwestzijde, ja, daar men hunne taal meent opgemerkt te hebben zoo wel op de *Aleoutische* eilanden, als bij de inwoners van *Norton-baai* (2), is het twijfelachtig, of *Asia*, dan wel *Europa* het oorspronkelijk vaderland van dit volk geweest zij, zoo dat LA PEROUSE dit met regt een vraagpunt verklaard heeft, het welk misfchien nimmer op zulk eene wijze zal worden opgelost, dat 'er geene bedenkelijkheid zal overblijven (3).

Niet

(1) ROBERTSON *Histoire de l'Amerique*. Liv. IV. T. II. p. 170, 171. edit. d'Amsterd. 1779.

(2) Zie boven D. III. bl. 150.

(3) LA PEROUSE T. II. p. 230—232.

Niet gemakkelijk valt het, reden te geven van den onverzoenbaren haat, die alle de overige *Noord-indianen* tegen de *Esquimoos* bezielt (1) en waarvan HEARNE, op zijne landreis naar den *Noorder-oceaan* getuigen was. 'Er werd eene lange en bezwarelijke reize ondernomen, om hun aan de koper-mijn rivier op te zoeken. In dezen togt nam elke zwervende bende, welke ontmoet werd, even wraakzuchtig deel. Men bespiedde eindelijk de ligging van vijf tenten; in dezelve overviel men de weerlooze *Esquimoos* in gerusten slaap; men bragt ze allen wreed-aardig om, en mishandelde de lijken, der vrouwen vooral, met eene beestachtigheid, welke geene beschrijving gedooft (2). Opmerkelijk is het, dat de *Esquimoos* niet gewaarschuwd werden van het dringende ge-vaar, noch door de talrijke honden, welke men bij hun aan steenen vast vond liggen, waarschijnlijk om ze te beletten, den visch te eten, die verspreid op de rotzen te drogen lag—welke honden alle van het schoonste ras der steiloooren en spitsneuzen met zeer rui-

(1) HEARNE D. I. bl. 165. Hoofdst. III.

(2) HEARNE D. I. bl. 205—214. Hoofdst. IV.

ruige staarten waren, — noch ook door het rusteloos gevlieg van den *Onrustvogel*, gelijk hem de *Noord-indianen* noemen, of wel de *Canadasche* uil, wiens geschreeuw, terwijl de vijand op den loer lag, den meest vastflapenden mensch, moest hebben opgewekt. Nog zeven andere tenten werden daarna ontdekt, doch derzelve inwoners wisten zich met de vlucht te redden (1).

Deze vlucht kozen wij tot onze voorstelling der *Esquimoo's*, op welke zij medeneemen, hetgeen hun het aangelegenst is, hunne *Kanoo* of *Kajak*, hun vischtuig en hunne wapenen. Het ontbreekt den man niet aan moed; hij vlucht slechts voor overmagt: de vrouw is geheel schrik en angst voor de woede des vijands. De beelden tot dit tafereel leverde ons LA FITEAU (2), en van de eigenaardigheid der gansche voorstelling getuigt in het algemeen de verzekering, welke wij vinden, dat hunne nabu-

(1) HEARNE D. I. bl. 227, 229. Hoofdst. IV.

(2) LA FITEAU D. I. bl. 52. Plaat II. No. 3.

J. Kupper, del.

L. Portman, sculp.

ESQUIMOS.

buren eenen onafgebroken krijg tegen hun voeren, zoo dat zij onmedogend alle *Esquimoos*, die zij slechts verraschen kunnen, grijsaards, vrouwen en kinders zoo wel, als weerbare mans, om het leven brengen (1).

(1) *Voyage dans la haute Pensylvaine* T. I. pag. 357.

CREEK - BONDGENOOTSCHAP.

De naam van *Creeks* is de bijzondere naam der kustbewoners van *Florida*. Hunne overwinnende wapenen hebben hun doen zegevieren over alle de overige stammen van dat gansche gewest en van *Georgia* tevens. Deze allen wisten zij, even als de *Romeinen* geheel *Italië* wel eer, onder hun eigen volk in te lijven, het welk hun tot eene Mogendheid verhief, die zeer aanzienlijk geworden is, zints zij geleerd hebben, den landbouw te waarderen, een bondgenootschappelijk bewind te stichten, voor de algemeene rust en veiligheid te zorgen en, boven al, den invoer van geestrijke

rijke dranken te verhinderen. Dit bondgenootschap bestaat uit meer dan zestig steden, dorpen of stammen, wier bevolking, men zegt, dat zeventig duizend menschen bedraagt (1), en mag met regt een middenstand geacht worden tusschen de *Europeesche* beschaafdheid bij de vereenigde Staten van *America* hunne naburen en tusschen de woestehorden der Inborelingen, die wij bij de *Nauw-dowesfies* en de, — bij onderscheiding dus genoemde, — *Noord-indianen* leerden kennen. Gaarne vertoeven wij bij eene zoo belangrijke maatschappij van menschen, welke wij ons verheugen, dat BARTRAM en MILFORD, zeer naauwkeurig in vele bijzonderheden hebben beschreven.

De ligging van *Florida* en *Georgie*, even buiten den kreefts-keerkring, maar onder eene luchtstreek, wier warmte door de golf van *Mexico* ten westen en noorden, en door

(1) *Voyage dans la haute Pensylvanie &c.* T. I. p. 316—318. W. BARTRAM *Reizen door Noord- en Zuid-Carolina, Georgia Oost- en West-Florida* enz. Haarl. 1797. B. III. H. 10. bl. 622—624. MILFORD *Memoire ou coup d'Oeil rapide sur mes differens voyages et mon sejour dans la nation Creek.* Paris 1802. p. 283. *suiv.*

door de gansche *Atlantische* zee ten oosten wordt verkoeld, wekt verwachtingen van eene vruchtbaarheid dezer gewesten, die geenszins onvervuld blijven bij den opmerkzamen reiziger. De kruidkundige BARTRAM maakte van daar zijne gansche reize schier tot eenen kruistogt door het plantenrijk, en sprak met verrukking van eenen grond, waar de gelukkigst liggende *Europeër* zoo gaarne het vreedzame genot der natuur zou zoeken, welke hem de gedurige oorlogen, tot duldellooze schande voor zijne hoogere beschaving, in zijn eigen werelddeel ontrooven (1).

Boomen, planten, bloemen, vruchten, gewassen en moeskruiden beslaan den losfen, op vele plaatsen drassen, maar overal zeer vruchtbaren grond met zulk eenen rijkdom, verscheidenheid en schoonheid, dat wij ons moeten ontrukken aan de verzoeking tot derzelve schier eindelooze optelling (2).

De otter, wezel, buntling, racoon,
De

(1) BARTRAM B. I. Hoofdst. III. bl. 27, 30, 31. B. II. H. 4. bl. 141. H. 8. bl. 283, 284. H. 10. bl. 314.

(2) BARTRAM's gansche reize door.

oposum, bever, muskusrot, rheeboek, beer, wolf, los, inkhoorn, vos en konijn zijn de aanmerklijkste viervoetige dieren van dit gewest (1).

Uilen, gieren, arenden, havikken, kiekendieven, papegaaijen, kauwen, koekeoks, spechten, boomkruipers, ijsvogels, bloemzuigers, klauwieren, vliegenvangers, duiven, lijsters, leeuwrieken, kalkoenen, veldhoenders, kernbijters, gulgorfen, vinken, spreeuwen, kwikstaarten, meezen, zwaluwen en geitenmelkers maken de lijst uit der landvogelen, die inborelingen zijn van *Florida* of 'er zich als trekvogels vertoonen. De kraanvogels, reigers, boschpelikanen, poelsnippen, snippen, strandloopers, eenden, zaagbekken, duikers, meeuwen, plevieren, scholeksters, waterhoenders, rallen en flamingo's volgen, als watervogels, op deze lijst, die slechts geslachten opgeeft, zonder de veelvuldiger soorten te kunnen onderscheiden, en in de geslachten zelve zich geene volledigheid mag toeschrijven (2).

In

(1) BARTRAM B. III. H. 12, bl. 373—377.

(2) BARTRAM B. II. 12, bl. 384—405.

In het geslacht der slangen, voor zoo ver het in deze gewesten te huis behoort, onderscheidt men de doodelijke ratelslang, de verschrikkelijke moccasinslang, de gevaarlijke bastaard ratelslang, de onschadelijke groene slang, de fraaije lintlang, de ligttembare en dienstbare kiekenlang of huislang, de zeer groote en wild-verflindende pijn- of stierlang; voorts nog de waterlang, de kousenbande-lang, de zwarte slang, de koperbuik, de ruighals en twee of drie verscheidenheden van adders. In het geslacht der kikvorschen heeft men den grooten van acht tot negen duimen, den bulkenden, den fraaijen groenen, den kleinen groenen, den gespikkelden, den draslander en den hooglander kikvorsch en den elft-kikvorsch. Ook dat der hagedisfen is hier zeer rijk (1).

De rivieren en meiren zoo wel, als de wederzijdsche kusten, leveren eenen rijkdom en verscheidenheid van visch, die nauwelijks eenig gewag behoeft (2).

De mans van de *Cherokezen*, *Muscogulges*, *Siminoles*, *Chicasaws*, *Chactaws* en de

(1) BARTRAM B. II. H. 12. bl. 360—373.

(2) BARTRAM H. II. bl. 1. D. bl. 307—309.

de overige bondgenooten der *Creeks* zijn rijzig van gestalte, sterk van gestel en zoo wel gevormd van leden, dat zij een volmaakt evenredig menschelijk ligchaam voorstellen. Hunne gelaatstrekken zijn regelmatig; hun voorkomen is openhartig, hunne houding vol waardigheid. Hun voorhoofd en wenkbrauwen boven al kenmerken dapperheid en heldenmoed, waarmede het leven en vuur der oogen, schoon niet groot maar zwart, bij eenen krom gebogen arendsneus in schoone zamenstemming staan. Alle de daden zoo wel, als de uiterlijke houding, dezer mannen hebben het voorkomen van grootmoedigheid, onafhankelijkheid en meerderheid.

Hunne kleur is roodachtig bruin of koperkleur. Hun haar is lang, sluijk, grof en glinsterend zwart, zoo dat het zonlicht op het zelve, als op ravenvederen, wederkaatst (1).

De *Cherokeesche* vrouwen zijn lang, tenger, regt en teder van maakzel, met regelma-

(1) BARTRAM B. IV. H. I. bl. 646, 647. *Voyage &c.* T. I. p. 98, 99. MILFORD p. 215. WELD *Reizen door N. America.* Amst. 1802. D. III. bl. 81. Br. xxxv.

matige gelaatstrekken, een vrolijk voorkomen en de bevalligste zoo wel, als waardigste, houding. De *Muscogulgische* zijn veel korter van gestalte, maar bijzonder welgemaakt. Haar aangezicht is rond; deszelfs trekken zijn zoo fraai als regelmatig, met hooge en ronde wenkbraauwbogen, groote, zwarte en kwijnende oogen, vol zedigheit, wantrouwen en blooheid. Van deze bekoorlijkheden is haar al het vermogen bewust, het welk zij zoo kunstig als bevallig ter hartverovering laten werken, maar dan ook in de tederste liefde werkzaam houden. Zelden groeijen zij boven de vijf voeten op; ook worden hare handen en voeten niet grooter dan van negen- of tien-jarige *Europeërs*: zij steken alzoo zeer sterk af bij hare mannen, die doorgaans acht of tien duimen langer zijn en wier kleur donkerder is, dan van de andere stammen.

Nog langer en sterker dan de *Muscogulges* zijn de *Cherokees*. Hunne kleur is helderder en heeft meer van het olijfkleurige, terwijl sommigen hunner jonge vrouwen bijna zoo schoon en blozende, als de *Europeesche*, worden gevonden (1). Een wakker, wel op-
ge-

(1) BARTRAM B. IV. H. 1. bl. cap. 648.

gevoed, werkzaam, braaf en beminnelijk man, die zich veiliglijk de schoonste keuze zou hebben mogen beloven in zijn eigen beschaafde vaderland, vond de bekoorlijkheden eener *Siminoolsche* dochter zoo onwederstanelijk, dat hij zich onafscheidbaar aan deze schoone verbond. Haar bezit van alle volkomenheden en de aanlokkelijkheid van alle hare trekken en manieren, benevens de onschuld, zedigheid en liefde, die haar altijd op het gelaat bleven, maakten hem blind genoeg voor zijn eigen verderf, om haar al zijn vermogen te laten weggeven onder hare wilde naastbestaanden, of ontwapenden hem, wanneer hij haar, in zijne armoede, dreigde dood te schieten, ja benamen hem de magt, om haar te verlaten, en wederhielden hem in het leven, wanneer hij in wanhoop tegen zich zelve wilde woeden (1).

Gaarne schikt zich de jeugd van beide kunne bij deze volkeren op met allerlei versierfelen. De manscheren zich het hoofd van voren tot midden op den kruin, waar zij het haar laten wasfen tot eenen kuif, dien zij somtijds opbinden, gelijk zij van achteren
het

(1) BARTRAM, B. II. H. 4. bl. 147.

82 CREEK-BONDGENOOTSCAP.

het zelve in trenzen scheiden en in zilveren pijpjes wikkelen, of gezamenlijk tot eenen staart zamen binden, in eene grootere zilveren pijp of fraai geschilderd riet, waar uit het met eene kwast nederhangt.

Hunne ooren ondergaan eene doorsnijding van het kraakbeen en eene rekking van het zelve tot eene zeer groote lengte door middel van hangend lood. Om het hoofd dragen zij eenen fraaijen haarband, met steenen, koralen, schulpen of varkenspennen versierd, waarin van voren eene hooge pluim van kraan- of reiger-vederen wappert (1).

Hunne kleeding bestaat in een geplooid hemd van fijn linnen op het lijf en in eenen schaamdoek, dien zij om den middel slaan en door de beenen henen trekken, waardoor dezelve hun de heupen bedekt en tot eene broek verstrekt, die gemeenlijk aan de einden uitgeschulpt en met koralen of lovertjes versierd is. Het hemd zelf hangt hun los om den middel als een hansop, of is van voren open als een tabbaard, en wordt somtijds

(1) BARTRAM B. IV. Hoofdst. 3. bl. 669, 670. WELD. D. III. bl. 94—97. Br. xxxv.

tijds met een fraaijen gordel om het lijf zamen gehouden. Kouzen van doek, op gelijke wijze omhangen, dekken hunne beenen van den enkel tot de kuit. De huid van de Mocasfinflang strekt hun tot een schoeizel, het welk met zacht bereid hertevel, naar elks smaak, wordt aangebonden, gelijk de broos der ouden.

Het opperkleed is een wijde mantel van het fijnste doek, het welk zij slechts kunnen bekomen, altijd rood of blaauw van kleur. Deszelfs rand heeft eenen fraaijen zoom, dikwijls met kleine zilveren of koperen bellen versierd. Sommigen hebben nog een kort schouderkleed, van de roode vederen van den Flamingo gemaakt en uitgeschulpt, het geen tot over de borst hangt.

Op de borst dragen zij groote zilveren halve manen of ringkragen, die aan een lint om den hals hangen; boven dien hebben zij eene foort van das. De armen zijn met zilveren armbanden en met zilveren of gouden kettingen versierd.

Hoofd, hals en borst zelve zijn voorts met vermiljoen beschilderd. Eenige oorlogslieden dragen beeldsprakige strepen, bloemen, dieren, sterren en halvemanen op de

84 CREEK-BONDGENOOTSCAP.

voornaamste spieren van het ligchaam en meestal de zon midden op de borst, zijnde dit alles, door beprikking van het vel met eene naald en inwrijving van die kleine wond met eene blaauwe verw, in de jeugd reeds tot een sieraad voor het gansche leven aangenomen (1).

Der vrouwen kleeding en tooi verschilt hier van niet weinig. Haar lap of rok is breeder en langer, en wordt ook anders gedragen, zoo dat hij tot de helft van het been reikt. In plaats van een hemd dragen zij gemeenelijk een klein buisje van catoen, gedrukt linnen of fijn laken, met kant en koralen versierd. Halve laarsjes komen haar tot aan de helft van het been. Zij vlegten het haar, het welk zij nooit snijden, en maken daar van eene knot, die zij met eene zilveren speld boven op het hoofd vast steken, en met eene ongeloovelijke menigte van veelkleurige zijde linten versieren, die tot op den grond nederhangen. Zij beschilderen zich nooit, ten zij tot hoererij genegen (2), even als zich de openbare on-
eer-

(1) BARTRAMB. IV. Hoofdst. 3. bl. 671, 672.

(2) BARTRAMB. IV. Hoofdst. 3. bl. 672, 673.

eerbaarheid elders het aangezicht met eenen fluijer dekte (1).

Alle de verfierselen echter van mans en vrouwen beide zijn slechts de tooi der jeugd of worden alleen bij plegtige gelegenheden gebruikt. Meestal vergenoegt zich de man met zijnen schaamlap, zijn hemd en schoeizel. Den mantel draagt hij alleen des nachts en in den winter. De vrouw gebruikt dien bij het danzen voor eenen fluijer; haar overige gewaad is altijd het wambuis, de rok en halve laarzen, het welk zij reeds draagt van hare allervroegste kindsheid af; de jongens integendeel gaan geheel naakt tot twaalf of vijftien jaren toe.

Zij, die zich aan den priesterlijken stand wijden, dragen altijd eenen witten mantel of tabbaard en hebben dikwijls, ten teeken der wijsheid en wigchelarij, een opgezet uilenvet bij zich, het welk zij dan op het hoofd, den arm of de hand dragen, terwijl zij met eene zachte en zoete stem lofzangen zingen en in eene deftige houding of plegtigen omgang rondwandelen (2).

Zang

(1) MOZES B. I. H. XXXVIII. 15.

(2) BARTRAM B. IV. H. 3. bl. 673. 674^a

86 CREEK-BONDGENOOTSCAP.

Zang en dans zijn de geliefkoosde vermaken dezer volkeren. Hunne speeltuigen verdienen echter naaawelijks dien naam. De trommel, ratelbal en eene soort van fluit, van het scheinbeen van een hert gemaakt, waarop zij een huilend geluid voortbrengen, zijn de werktuigen hunner toonkunst. Met de fluit vermaken zich de jonge knapen liefst. De trommel en ratelbal, hunne aangename stem geleidende en naauwkeuriglijk in de maat gehouden, geven daar tegen welluidendheid aan hun gezang. De houding zelfs van den toonspeler deelt eenen bijzonderen indruk mede aan zijne klanken, die de zoetste overeenstemming van gevoel verwekken in den ganschen aanwezigen kring.

Voor hunne danzen hebben zij eene onberekenbare verscheidenheid van passen. Jongelingen en jonge dochters maken bij de zelve kringwijze wendingen, terwijl de eersten de maat met de vlakke hand op hunne armen slaan, de laatsten daartoe in de handen klappen, en de schelle stem van dezen telkens een harder geschreeuw van genen beantwoordt.

Zij hebben voor hunne verschillende danzen ook onderscheidene zangen, als oorlogs-

zan-

zangen, feestzangen en liefdezangen, waar van de laatsten zeer buitensporig zijn; maar ook zedezangen ter stichtinge, aandoenelijk genoeg, om den vreemdeling zelve deel te doen nemen aan de gevoelens van eerbied en vertedering, welke zij bij deze volkeren verwekken.

- „ Alle menschen moeten zekerlijk sterven,
- „ Schoon niemand weet hoe ras:
- „ Echter wanneer de tijd daar zal zijn,
- „ Kan het eene heuchelijke gebeurtenis wezen.”

Dit is de inhoud van eenen hunner reizangen, welker gedachten altijd door den toon, de maat en kracht der stem beantwoord worden (1).

De *Chactaws* munten bijzonderlijk in toon- en dicht-kunst onder hun uit, zoo dat zij gewonelijk bij elk feest der eerste veldvruchten met een nieuw gezang optreden (2).

Eene verscheidenheid van spelen strekt hun

(1) BARTRAM B. IV. H. 3. bl. 678.

(2) BARTRAM B. IV. H. 3. bl. 675, 676.

hun tot oefening en tijdkorting: sommigen zijn alleen aan de mannen of vrouwen eigen, anderen zijn aan beiden gemeen.

Het balspel wordt door de mans alleen en wel dorps- of stads-gewijze geoefend in eene uitgestrekte vlakte: echter stelt de vrouwelijke jeugd zoo veel belang in deszelfs uitslag, dat zij niet min, dan de mannelijke, menigmaal hare gansche bezitting op den uitslag verzet. Dit spel gelijkt naar ons kaatspel, voor zoo ver de bal binnen zekere maatperken moet gehouden worden, en naar ons raketspel wegens het werktuig, het welk zij daar toe gebruiken.

Eene even begunstigde tijdkorting is bij hun de voetbal, waarmede zij gaarne des avonds hun dagwerk vervangen (1).

Schier elke maand heeft zijn feest aan de jagt of landbouw gewijd. Het voornaamste is dat der eerste vruchten, het welk hun nieuwjaarsfeest schijnt. Elke stad viert dit feest afzonderlijk in oogstmaand. Overal wordt het zelve met godsdienstigen eerbied gehouden. Men voorziet zich tot hetzelfde van nieuwe kleederen, huisraad en

ge-

(1) BARTRAM B. IV. H. 3. bl. 679.

gereedschap ; men zamelt al het oude en versletene bij een ; men zuivert en reinigt ook alle huizen en pleinen zorgvuldig , en men werpt het oude en onreine te zamen in het vuur. Een vasten van drie dagen voorbereidt den geest tot dezen hoogtijd. Alle lusten en driften worden bij die onthouding verzaakt. In de gansche stad brandt geen vuur. Eene algemeene vergiffenis roept alle misdadigers te rug tot hunne eigene stad. Op den vierden morgen herstelt de priester het vuur door het wrijven van droog hout tegen elkander , waar van zich daarna alle de inwoners godsdienstig voorzien. Dan gaan de vrouwen naar het korenveld en halen 'er de nieuwe vruchten , die zij op de beste wijze in verscheidene schotels toebereiden , en , met drank 'er bij , op de algemeene markplaats brengen , waar de gansche gemeente , geheel in nieuwen dos , bij een is. De mans echter vergasten 'er zich alleen aan : het overschot wordt onder de huisgezinnen verdeeld. Vrouwen en kinders houden zich bij dit feestmaal in huis : de eersten echter komen des avonds ter markt en zingen en danzen den ganschen nacht door , doch met de hoogste

betamelijkheid. Even lang, als de voorbereiding, duurt het feest, waarna zij vier dagen lang bezoek ontvangen van hunne naburen, die reeds gezuiverd of voorbereid zijn (1). Dit feest wordt overal onder hun zoo heilig gehouden, dat men, bij gebrek aan oude *mais* liever wortels uit den grond zou halen tot voedsel, dan de nieuwe aan te raken, alvorens zij door deze plegtigheid geheiligd is. Zoo ook zou hij, die na de algemeene verzoening van dit feest, nog eenigen wrok behield tegen zijnen feestgenoot, zich aan de algemeene veroordeeling bloot stellen (2).

Eene *Indische* Stad is gemeenelijk zoo aangelegd, dat zij voor overrompeling veilig zij, eene groote streek bebouwbaar land in den omtrek of nabuurschap hebbe, aan eene rivier of wel op de landtong tusschen twee rivieren ligge en dat het wild in hare nabijheid te bekomen zij. Haar bebouwde grond wordt met geringe moeite tegen het roofgedierte omheind, en elks aandeel aan den zelve met nog mindere van dat zijner naburen afgescheiden.

Na

(1) BARTRAM B. IV. H. 3. bl. 679-681.

(2) MILFORD p. 216, 217.

Na den grond vooraf bereid te hebben, begint het zaaijen in de lente op eenen en dezelfden dag door de gansche gemeente, daar toe plegtig opgeroepen door het geluid van eenen kinkhoorn. Dit gezaai is dan ook een gemeenschappelijk werk, het welk over den ganschen bouwgrond geschiedt, zonder dat elk daar bij aan zijnen bijzonderen akker denkt. Ook schijnt het wieden van den grond een maatschappelijk werk te zijn. Bij de afzonderlijke inzameling daartegen, werpt elk, naar vrije beweging, zeker aandeel in eenen grooten bak, die den voorraad der liefdadigheid ontvangt, waar uit vreemdelingen, gebrek lijdende naburen of ook te kortschietende eigene huisgezinnen worden ondersteund, ter beschikking eeniglijk van den Vorst (1).

In het midden van elke stad of dorp is eene opene plaats, alwaar een groot gebouw is opgeflagen. Het zelve staat doorgaans op eene hoogte en heeft eene ronde gedaante. Drie rijen van palen, regtstandig en in zoo vele cirkels om een en hetzelfde middenpunt op onderscheiden afstand in
den

(1) BARTRAM B. IV. H. I. bl. 682-684.

92 CREEK - BONDGENOOTSCAP.

den grond geslagen , waarvan de buitenste zes , de tweede twaalf , de binnenste in evenredigheid hooger zijn , terwijl zich in het middenpunt eene , boven allen uitstekende , mast verheft , maken de grondteekening dezer gebouwen uit , die over deze welverbondene pilaren in een schuinsch dak oploopen. Eene laag boombast dekt het gebouw net en digt genoeg. Slechts eene wijde deur ontvangt het licht en laat den rook uit van het vuur , het welk 'er altijd brandende in wordt gehouden.

Tusfchen de wanden en de tweede rij van pilaren zijn banken , twee of drie hoog in de rondte , met matten of kleederen keurig bedekt en tot zitplaatsen strekkende der vergadering , bij het raadplegen over de algemeene belangen en ook bij de plegtige danzen rondom het middenpunt , alwaar het vuur meer ter verlichting , dan ter verwarming , moet dienen.

Nog een ander , maar vierkant , gebouw heeft elke stad , het welk eigenlijk uit vier afzonderlijke gebouwen bestaat , zoodanig zamengevoegd , dat zij eene opene vierkante plaats insluiten. Hetzelve zou het hof van den *Mico* , of Vorst , mogen heeten. Hij zelf houdt

houdt dagelijks zijne zitting in een der vier gebouwen, die allen, ten tijde van algemeene vergaderingen, de verblijven opleveren voor derzelve leden. In dat van den *Mico* wordt de *calumet* of vredepijp, even als bij de *Nauwdowesies* (1), als mede een waaijer van witte of roode vederen bewaard, naar gelang de stam in vrede of in oorlog verkeert, welke bewaarplaats als een heiligdom afgeschut en zinnebeeldig beschilderd is (2).

De woningen der bijzondere huisgezinnen bestaan mede uit te samenverbondene palen, van buiten met klei en droog gras dicht gemetzel, van boven met den bast van den kastanjeboom of met lange breede sparren bedekt. Van binnen zijn zij afgeschoten in drie vertrekken, die door deuren gemeenschap hebben. Nog heeft elke woning een afzonderlijk kegelvormig stookhuisje, het geen zij hun winterhuis noemen (3), en waar zij ook hunne vreemde gasten schijnen

(1) Zie D. III. bl. 226.

(2) BARTRAM B. III. H. 10. bl. 609-6111.

(3) BARTRAM B. III. H. 5. bl. 491 en volg. B. III. H. 6. bl. 520-522.

nen te herbergen, die 'er eene beerenhuid gespreid vinden tot hun bed (1).

De stam van den cypressenboom levert hun vaartuigen, dikwijls ruim genoeg, om twintig of dertig oorlogslieden te voeren. Met deze *Canoos* varen zij de rivieren af, om te jagen of handel te drijven op de bijgelegene kusten of eilanden; zelfs strekken zij hunne vaart somtijds uit tot *Cuba* toe, waar zij handel drijven in pelterijen, wasch, honig, gedroogde visch, beerenvet en meer andere artijkelen, dezelve verruilende voor koffij, suiker, tabak en geestrijke dranken (2).

De laatste worden door hun zoo sterk bemind, dat zij dezelve niet kunnen aanzien zonder verzoeking. Ook verbergen zij ze, ondanks hunne gastvrijheid, voor elkan- deren, wel wetende, dat niemand 'er gewe- ten van maakt, om ze zijnen gastheer of vriend te ontfelen (3). De werking van de sterke dranken op hunnen geest is nog- tans zoo gevaarlijk als schandelijk. Men
rust

(1) MILFORD p. 200.

(2) BARTRAM B. II. H. 10. bl. 304, 305.

(3) MILFORD p. 201, 202.

rust niet voor dat het heilloos vocht vervolgen is. De vrouwen deelen in dezelfde onmatigheid en begaan dan dartzelheden, wier naam alleen hare zedigheid anders niet zou dulden. Naauwelijks bekomen van de ergerlijkste dronkenschap, vraagt men weder naar drank tot herstel der maag, gelijk men waant, en biedt men eenen buitensporigen prijs voor eene mondvul. Hiervan bedienen zich ingetogener en listiger vrouwen, om zich te verrijken: want, dit wel voorziende, weten zij een gedeelte van den drank te sparen, dien zij nu zoo duur, als zij willen, verkoopen (1).

Om deze reden maakt het *Creek-Bondgenootschap* het tot het eerste en dringendste artikel in alle zijne verbonden met de blanken, dat 'er geenerleije geestrijke dranken in de Steden zullen verkocht of gebragt worden. De handelaars mogen niet meer dan twee vaatjes, elk van een half anker, bij zich hebben, het geen men hun toestaat voor eigen gebruik en behoef op reis, maar waarvan het overschot, wanneer zij van hunnen handeltogt te rug kee-

(1) BERTRAM B. II. H. 12. bl. 343, 344.

keeren , moet weggegoten of heimelijk verborgen worden , alvorens zij de Steden naderen , als waar in dezelve niet mag worden ingevoerd. De blanken , aan geene zeden denkende bij hunnen handel , even min als bij hunne staatkundige belangen , zoeken dikwijls den verderflijken drank , die onder hun zoo velen rampzalig maakt , sluiksgewijze in te voeren : maar de *Creeks* handhaven hun verdrag tegen dezen invoer met eene strengheid , welke hun Bewind eerwaardig maakt. Hunne *tomohawks* of krijgsknodzen slaan de vaten aan stukken en dreigen , bij de minste tegenweer , den dood aan de smokkelaars (1).

Een aangename verkoelende drank van *hommonij* , wel gekookt en dun met melk gemengd , voor of na den maaltijd in eene groote kom opgezet en uit eenen zeer grooten lepel opgeslurpt , is hun eene veiliger en weldadiger verkwikking bij hunnen eenvoudigen disch , die uit gekookt wild , korenkoeken en dergelijke is aangeregt (2).

Het bedrijf der mans bestaat in het bouwen

(1) BARTRAM B. IV. H. 1. bl. 658 , 659.

(2) BARTRAM B. III. H. 3. bl. 470.

wen van woningen en vaartuigen en in het vervaardigen van jagt- en krijgs-tuig: de vrouwen hebben veelvuldiger bezigheid; zij maken al het huisraad en bewerken de kleeding met derzelve talrijke versierfelen (1).

In eeuwigen krijg leven de *Creeks* met alle herten en beeren, om voedsel en klederen zoo wel, als om andere noodwendigheden en aangenaamheden te bekomen, die den prijs uitmaken voor hunnen ruilhandel in bontwerk (2). Dat hun de jagt echter den landbouw niet doet verwaarloozen, bleek ons reeds bij hunne feesten (3). Door den zelve munten zij ook verre boven de overige eigenlijke inborelingen van *Noord - America* in beschaving uit. Behalven hunne uitgestrekte korenvelden, hebben zij hunne weilanden in hunne *Savannahs*, ja zelfs paardestoeterijen in hunne boschen, waar uit deze dieren, schoon in het wilde geworpen, naar het schijnt, echter gereedelijk te zamen komen

op

(1) BARTRAM B. IV. H. 4. bl. 684, 685.

(2) BARTRAM B. II. H. 8. bl. 287.

(3) BARTRAM B. III. H. 3. bl. 470.

98 CREEK-BONDGENOOTSCHAP.

op de stem van den eigenaar, om eenig zout uit zijne hand te sliken. Nooit zag BARTRAM fraaijer paarden: zij waren van allerlei haar, van allerleije grootte en van allerleijen aard, en worden jaarlijks naar *Charlestown* ter markt gezonden (1).

Een algemeen burgerlijk Bestuur doet ook deze volkeren aanmerkelijk verschillen van zoo vele woeste stammen, als 'er onophoudelijk door het Noorden van *America* zwerven.

Een Raad van oude Opperhoofden en voortreffelijke oorlogslieden, eerbiedwaardig door wijsheid en dapperheid, verzorgt de algemeene belangen. Aan het hoofd van dezen Raad zit de *Mico* of Oppervorst, wien men den diepsten eerbied betoont in zijne waardigheid, maar met wiens persoon elk gemeenzaam is buiten den Raad. Dagelijks zit hij voor in het Raadhuis of op het marktplein, en deelt zijnen raad mede, die, door het vertrouwen op zijne wijsheid en deugd alleen, als eene wet of liever als eene godspraak gevolgd wordt. Hij
roept

(1) BARTRAM B. III. H. 3. bl. 476. *Voyage T.*
III. p. 64.

roept den Raad bij een, doet den voorslag tot vrede of oorlog en draagt alle gemeene belangen voor, maar heeft zelf geene ſchaduw van uitvoerende magt.

Deze is in handen van het Krijgs-opperhoofd, het welke zelf den *Mico*, bij afwezigheid, vertegenwoordigt en ſteeds de uitvoerder is van dezelfs wil. Elke ſtad of ſtam heeft zulk eenen Opperbevelhebber, die gezamenlijk de algemeene raadsvergadering helpen zamenſtellen en aldaar de uitvoerende en wetgevende magt elkanderen zeer naauw doen naderen, zonder nogtans in een te loopen (1).

Alvorens de Raad zich tot eenig overleg begeeft, rooken alle dezelfs leden, op voorgang van den *Mico*, uit de groote *Calumet*- of vrede-pijp, met gelijke plegtigheden als de *Nauwdowesfes* (2). Daarna ſtopt en ontſteekt elk zijne eigene pijp, en drinken zij zeker aftrekzel van boombladeren, het welk zij wilde thee noemen. De boom zelf is het gansche jaar door groen, en men plukt het blad op het oogenblik,

(1) BARTRAM B. IV. II. 2. bl. 661—664.

(2) Zie D. III. bl. 226, 227.

blik, dat men hetzelfde wil gebruiken. Zij branden de bladeren, als koffijboonen, zettten ze daarna in kokend water als koffij, en gieten ze af in groote kommen; daarin laauw geworden zijnde, gaat deze drank in calebasfen rond bij de leden van den Raad. Elk neemt van denzelven met zekere plegtigheid: maar weldra werkt hij als een braakmiddel en strekt alzoo tot een bewijs, dat men zich met onbezwaarde maag en onbenevelden geest ter raadpleging begeeft (1). Niemand mag de vergadering verlaten, voor de raadslagen zijn ten einde gebracht. De plaats, waar zij gehouden wordt, mag op geen twintig schreden worden genaderd. De Onderbevelhebbers in den krijg mogen de vergadering bijwonen, doch slechts als dienaars derzelve. De vrouwen zorgen voor de spijs en drank, en voor de brandstof, welke zij tot op bepaalden afstand nederzetten, van waar zij door dezen worden weggehaald. Met zonn ondergang worden de raadplegingen vervangen door eenen plegtigen dans van jongelingen

(1) MILFORD, p. 195 — 200. BARTRAM B. III. H. 10. bl. 607 — 609.

gen en meisjes: gedurende denzelven kan zich een ieder ter rust begeven naar de hem aangewezen plaats. Deze dans duurt eenen bepaalden tijd; na denzelven wordt, in dringende ongelegenheden, het overleg terstond hervat, of anders met het rijzen der zon voortgezet, het welk de trommelslag aankondigt (1). Deze algemeene vergaderingen worden gewonelijk gehouden met het einde van Grasmaad of het begin van Bloeimaand, wanneer allerlei klagten; geschillen en verzoeken voorgedragen en de algemeene belangen behandeld worden: somtijds ook in Herfstmaand bij den aanvang der jagt; zelden echter zijn zij dan algemeen, maar bepalen zich meer tot de afspraak omtrent het jagtveld voor elke stam (2).

De stammen worden onderscheiden bij bijzondere namen, als de stam van den Wind, van den Beer, van den Tijger, en staan bij de overigen ook in eene onderscheidene achting, welke zich grondt op derzelve bijzondere diensten

(1) MILFORD p. 203 — 215.

(2) MILFORD p. 284, 285.

ten aan den Staat, maar ook eeniglijk bestaat in derzelve voorrang bij den krijg, wanneer zij het eerst te veld moeten trekken (1).

De strengste krijgstucht maakt hunne wapenen geducht. Elk volgt zijnen aanvoerder, en de laatste zorgt meestal, om de voetstappen te bedekken, ten einde hun spoor onmerkbaar zij. Stand houdende, sluiten zij eenen kring, met slechts ééne opening, die door den Opperbevelhebber zelven wordt gadegeflagen. Op deszelfs bevel vleit zich elk ter rust en ontwaakt ook het gansche heir, zelfs geschiedt het eten en drinken op bevel des Veldheers. Hij zelf heeft altijd een groot aantal verspieders en wordt schier nooit van binnen misleid of van buiten verrascht. Weleer verbrandden zij hunne krijgsgevangenen, thans verkopen zij ze als slaven aan dezulken, die met eigene hand drie vijanden hebben nedergeveld en alzoo terug komen met drie haarbosfen, zijnde zij gewoon, den verflagenen de huid van den

(1) MILFORD p. 255. WELD. D. III. bl. 125, 126. Br. XXXV.

den schedel af te scheuren en die in zegepraal te huis te brengen (1).

Eene groote waarde stellen zij in zeke-
ren krigsdrank, dien zij in den grooten en
den kleinen drank verdeelen. De eerste
maakt den krijgsman in zijne verbeelding on-
verwinnelijk: de laatste vermindert in zijn oog
alle gevaren. Dit bijgeloof doet ongemee-
ne dienften in de handen van een bekwaam
Opperhoofd; het gebruik zelf voorkomt ook
allen anderen sterken drank, wijl het den
krijgsman in zijne eigene oogen heiligt, zoo
dat zijn Godsdienst hem daarna alle buitenspo-
righeid verbiedt; boven dien heeft dezelve
eene buikzuiverende kracht, welke de won-
den, wanneer zij uit eigen aard niet doodelijk
zijn, min gevaarlijk schijnt te maken, waarte-
gen zij ook nog voorzien, door schier naakt
te vechten en dezelve alzoö zuiver te hou-
den van alle bijkomende ontsteking.

Een rijkelijk gebruik van dezen krigsdrank
en menige andere plegtigheid hebben bij
de godsdienstige inwijding plaats van eenen
Opperbevelhebber, welke drie dagen lang
duurt,

(1) MILFORD p. 217, 219, 249. WELD
D. III. bl. 87. Br. XXXV.

duurt, en wier doel is, den Veldheer te doen gevoelen, dat hij koude en hitte, honger en dorst moet kunnen verduren in de verdediging van zijn vaderland (1).

Elke stam heeft ook zijnen eigen Opperpriester, die alle godsdienstige zaken regelt en grooten invloed heeft op het Staats- en Krijgs-bestuur, zoo dat de Raad nimmer zonder zijne raadpleging eenig besluit neemt. Zijne ingebeelde gemeenschap met hoogere wezens, welke men onderstelt dat deel hebben aan den loop der menschelijke zaken, geeft dit gezag aan zijnen persoon; terwijl zijn invloed op den geest des krijgsvolks en zijne oefening in staatkunde en krijgsbeleid zoo wel, als zijne opmerking der nature, hem in staat stellen, om meermalen als een onfeilbare wigchelaar voor te treden, of zich zelve eene dadelijke magt over wind en weder zoo wel, als over de krijgskans, aan te matigen (2).

De Godsdienst dezer volkeren heeft geene afgodische beelden noch plegtigheden, ten zij men het uitblazen van den tabaksrook
naar

(1) MILFORD p. 245—248. & 220—228.

(2) BARTRAM B. IV. H. 2. bl. 664, 665.

naar de zon en het gejuich bij de nieuwe maan daar voor wil houden. Zij aanbid- den den Grooten Geest, als den Heer van leven en dood, met diepen eerbied; zij ge- looven ook eenen toekomstigen staat voor de ziel in de geestenwereld, waar zij zich onderscheidene trappen van rust of genoegten voorstellen: den wakkeren jager, braven huisvader, dapperen krijgsman en deugdzaam mensch wacht aldaar eene nieuwe aarde, onder eene heldere en zoele lucht, met bloemrijke beemden, zuivere bronnen en boschen vol wild, uit welke zalige gewes- ten zij verscheidene vertellingen hebben, hun in verrukkingen van zinnen medege- deeld (1).

De Godsdienstigheid dezer volkeren is, volgens BARTRAM zoo groot, dat hij in zekere stad op den zondag eene plegtige stilte bemerkte, en, op zijne vraag naar de reden daarvan, vernam, dat de *Indianen* dezen dag, den heiligen dag van het blanke volk, ook gaarne vierden, als aan denzelf- den Grooten Geest gewijd (2).

Op-

(1) BARTRAM B. IV. H. 2. bl. 665, 666, 690.

(2) BARTRAM B. III. H. 10. bl. 614, 615.

Opmerkelijk is hun bijgeloof wegens de slangen. Nimmer dooden zij deze dieren, uit vrees, dat de geest van de gedooide slang anderen van haar geslacht zal aanzetten, om dit geweld te wreken (1). Hunne vrees in het algemeen voor wraakzuchtige geesten is zoo groot, dat zij eenmaal eene gansche stad verlieten uit angst voor het wraakëischende menschenbloed, het geen zij 'er te voren van de blanke kooplieden hadden vergoten, en het welk hun geduurig met angstvallige droomen ontrustede (2).

Zulk eene werking van het geweten geeft geenen ongunstigen dank van het zedelijk karakter dezer volkeren. Men bevindt hetzelfde ook dadelijk zoo edel, dat men gaarne bij hetzelfde vertoeft. Alle vroegere woestheid en wreedheid is bij hun reeds beschaafd en verzacht, en komt nimmer, zonder bittere terging boven (3). Dapperheid, krijgshaftigheid, edelmoedigheid, regtvaardigheid, mildheid en gastvrijheid, naarstigheid, matigheid, standvastigheid en eerbaarheid zijn de deug-

(1) BARTRAM B. II. H. 12. bl. 353.

(2) BARTRAM B. III. H. 5. bl. 523.

(3) MILFORD p. 216.

deugden, die gezegd worden hun karakter zoo ongedwongen te sieren, als ware het hun onmogelijk, tot de laagte van het misdrijf te vervallen (1). De dronkenschap alleen, waartegen het Bestuur zoo zorgvuldig waakt, herschept hun in gulzige, onbeschofte, woeste en wreede wilden, die zich allerlei misdrijven gedachtenloos veroorloven, waarop anders strenge lijfstraf staat.

Het afsnijden der ooren is de straf op de echtbreuk; de dood staat op den moord; dieverij, hoererij en andere mindere misdaden worden met eene eerloosheid gestraft, die zoo duldeloos is, dat zij gewonelijk eene vrijwillige ballingschap voortbrengt (2).

De vrouwen deelen alzins in den lof van der mannen zeden. Ijverig, sober, zorgvul-

(1) BARTRAM B. IV. H. 1. bl. 651—656. B. II. H. 8. bl. 282—286.

(2) BARTRAM B. IV. H. 5 bl. 687. B. III. H. 4. bl. 601, 602. B. II. H. 8. bl. 314. Bij de *Chactaws* alleen, het ruwste volk in het *Creek*-bondgenootschap, heeft de afschuwelijke gewoonte plaats van de openbaare overlevering eener overspelige vrouw aan de driften eener gansche vergadering van mannen. MILFORD p. 304—310.

vuldig, tederlievend en goedhartig, verdienen zij alle de liefde hunner echtgenooten, die zelden twisten en zich doorgaans van harde bestraffing in woorden zoo wel als in daden onthouden (1).

De kinders staan de eerste maand van derzelve leven geheel in de hand der moeders, die ze kunnen ombrengen, zonder zelve strafwaardig te worden, doch die daarna moorderessen zouden heten (2): eene inzigtiging, waarbij de zuigelingen voorzeker even veilig zijn aan de moederlijke borst, als het driejarige kind bij den *Romein* was, wien ROMULUS vergunde, zijne kinders dan eerst om te brengen, wanneer zij regt dierbaar voor het vaderlijke hart geworden waren (3).

De opvoeding is bij hun geene andere dan het voorbeeld der ouders, die nimmer de hand opheffen, om de kinders te kastijden, maar op zijn hoogst hun een weinig waters in het aangezicht werpen, wanneer zij ongehoor-

(1) BARTRAM B. IV. H. II. bl. 655.

(2) MILFORD p. 251.

(3) Zie mijne *Romeinsche Geschied.* D. I. bl. 53, 54.

hoorzaam zijn. Deze straf is echter krachtig genoeg, om ze te bedwingen. De onderwerping duurt niet langer, dan tot aan de volwasfenheid en wordt daar na door diepen eerbied vervangen voor der ouderen hoogen ouderdom, die ook in het algemeen bij hun zeer eerwaardig is (1).

De veelwijverij heeft in de grootste uitgestrektheid bij hun plaats: de eerstgekozene alleen is de vrouw van het huis; de overigen zijn meiden en bijwijven. Meermalen ziet men zelfs iemand, die zes vrouwen heeft, zich van een pas aankomend meisje verzekeren, door het als kind reeds in zijn huis te nemen. Het huwelijksverbond wordt jaarlijks hernieuwd: en echter ziet men zelden echtscheiding na kinderwinning. In dat geval volgt het kind de moeder, maar zorgt de vader voor het onderhoud. De gansche stad neemt deel in de eerste echtverbintenis en bouwt gezamenlijk eene woning voor het jonge paar (2).

Bij

(1) WELD D. III. bl. 138, 139. Br. xxxv. *Voyage* T. I. pag. 18. BARTRAM B. IV. H. 2. bl. 666 — 669.

(2) BARTRAM B. IV. H. 5. bl. 685, 686.

Bij de *Chactaws* drukt men het hoofd der pas geboren jongens plat, door ze in een houten bak vast te maken, met het hoofd op een plat bord, waarop het wordt nedergedrukt door een zakje zand, het geen op het voorhoofd wordt gelegd. De schedel wijkt voor deze drukking, zoo dat de *Chactaws* door de kooplieden *plathoofden* worden genoemd; de hersenen zelve blijven echter ongeschonden, voor zoo ver men hun anders schrandere, oordeelkundige en brave lieden noemt (1).

Bij de *Chactaws* heeft ook eene andere lijkbezorging plaats, dan bij de overige volkeren van het bondgenootschap. Terwijl dezen een graf graven onder de slaapplaats, waar iemand gestorven is, in het welk zij het lijk, in zittende houding met al het gewone gereedschap uit deszelfs leven, plaatsen: brengen de *Chactaws* hunne lijken op stelladiën van twintig voeten hoog, in een naburig boschje en laten ze aldaar liggen tot het vleesch verrot is, waarna de beenderen worden verzameld in eene kist, die nedergezet wordt in een algemeen knekelhuis,

(1) BARTRAM B. IV. H. 5. bl. 689.

huis, tot dat hetzelfde geruimd moet worden, wanneer alle de kisten op eene algemeene begraafplaats worden op een gestapeld en met aarde overdekt in de gedaante van eenen kegelvormigen heuvel, welk bedrijf met een doodenfeest wordt besloten (1)

Men vindt in *Georgie* en de beide *Florida's* eene menigte van heuvelen, in het gemeen *Indiaansche* bergjes genaamd, welke de inwoners des lands zeggen, dat reeds in den zelfden staat, waarin men ze nu vindt, gevonden zijn, toen hunnen voorvaders uit het westen aldaar kwamen en zich in het bezit van dat land stelden, welks toenmalige bewoners mede hetzelfde hadden moeten zeggen, als zijnde dus door nog vroegere bewoners aangelegd (2). Men heeft wel eens deze heuvels voor overoude grafheuvels gehouden (3): maar derzelver regelmatige aanleg op verscheidene plaatsen,

(1) BARTRAM B. IV. H. 5. bl. 687, 688.

(2) BARTRAM B. III. H. 4. bl. 491, 492.
B. IV. H. 5. bl. 691—694. B. III. H. 10. bl.
613 614.

(3) BARTRAM D. IV. H. 5. bl. 688.

fen en de dadelijke grafheuvels, in derzelve nabijheid gevonden, hebben dit denkbeeld wedersproken. Een ander, dat zij tot godsdienstig gebruik zouden zijn opgeworpen geweest, gelijk men elders steeds de hooge plaatsen ten offergebruik verkoos (2); verliest al mede zijne aannemelijkheid, wanneer men door derzelve verschanzingen gedrongen wordt, om ze aan te zien voor bolwerken van steden of legerplaatsen, buiten welke men de ware grafheuvels vindt. Ter plaatse, waar de rivier *Muskinghum* in de *Ohio* vloeit, is een aantal dier heuvelen in zulk eene afgemetene rigting bij een, dat men niet kan nalaten, zekere krijgswaerkunde in derzelve aanleg te erkennen, en 'er duidelĳk eene stad, eenen burg en afzonderlijke wachttorens in te vinden, wier bestorming en verdediging van de eene en andere zijde wel vijfduizend mannen schijnen gevorderd te hebben, zoo dat men, voor tien menschen eenen krijgsman rekenende, tot eene bevolking van honderd duizend men-

(1) BARTRAM B. II. H. 4. bl. 492.

menfchen zou opklimmen (1). Waar is dat volk gebleven? Hoe is deszelfs naam en geheugen zoo geheel verloren? Hoe zijn deszelfs kunften zoo gansch vergeten? — Aan de rivier *Huron* heeft men twee volkomene krijgfschanzen van ronde en halfronde gedaante gevonden, met een aantal grafplaatfen buiten dezelve (2): nergens echter vindt men eenig blijk van metaalgebruik tot deze vestingen. In fommige graven heeft men kisten van gebakken fteen gevonden en de beenderen van menfchen daarin: de rigting der kisten was altijd oost en west (3).

Terwijl deze overblijfzelen getuigen van een talrijk en reeds aanmerkelijk befchaafd volk, het welk voor vele eeuwen deze gewesten moet bewoond hebben, alwaar de *Chirokezen* reeds tweehonderd jaren lang hun verblijf hielden, en wier voorgangers even zoo onkundig, als zij, waren van derzel-

(1) J. HART *Officier dans le 1er Regiment*, — *Voyage* T. III. Ch. 8. p. 199 — 204.

(2) A. STEINER, *Details au General WASHINGTON*. — *Voyage* T. III. Ch. 8. p. 196 — 198.

(3) *Voyage* T. III. Ch. 8. p. 201, 206.

zelve eigenlijken aanleg (1), heeft de plantkunde getracht, om de oudheid van dat volk te berekenen, welks grootheid de krijgskunde heeft opgemaakt. Uit de eikenboomen, die men van ouderdom ter neder gevallen gevonden heeft op deze hoogtens, terwijl andere noch in volle kracht stonden, heeft men besloten, de laatste te moeten houden voor een tweede geslacht, en alzoo den aanleg dezer hoogten wel duizend jaren te moeten verschuiven (2).

Door het gansche bondgenootschap wordt de *Muskogulgische* taal gesproken, schoon elke natie bovendien haare eigene heeft. De algemeene taal is zeer aangenaam voor het oor: de letter R komt in dezelve niet voor. De vrouwen vooral spreken haar met zoo veel welluidendheid en zachtheid, als hoorde men kinders neuren (3)

Dit aangenaame voltooit de bevalligheden, waarmede zich deze menschen in zoo
vele

(1) *Voyage* T. III. Ch. 8. p. 207.

(2) CUTTLER, *Celebre Botaniste*. — *Voyage* T. III. Ch. 8. p. 202. Zie ook BARTRAM B. IV. H. 6. bl. 695.

(3) BARTRAM B. IV. H. 6. bl. 690, 691.

J. Rippen, del.

L. Portman, colo.

CREEKS.

vele opzigten hebben aanbevolen aan ons hart, dat het oog nu met stil vermaak zal vertoeven bij het tafereel, door het kunstpenfeel van hun geschetst. De man is het welgeslaagd afbeeldzel van KOOHASSEN, een *Oneïdisch* krijgsman (1), de vrouw de afteekening der beschrijvingen van BARTRAM, en het tooneel, waarop zij voorkomen, stemt overeen met alle de berigten, welke wij 'er van bijeen bragten. Terwijl de zedige huisvrouw haar handwerk ijverig verrigt, grijpt de man het jagtroer ter hand, om de vogels te schieten, die in zijnen korenakker zullen vallen, daar men ze reeds boven het ronde raadsgebouw ziet, waaraan dezelve grenst.

(1) *Voyage* T. I. Ch. 7. p. 115. Pl. II.

M E X I C O.

Anahuac, de oorspronkelijke naam aan het dal van *Mexico* gegeven wegens deszelfs ligging aan de zee, werd naderhand uitgestrekt tot de geheele landstreek die thans *Nieuw-Spanje* genoemd wordt (1), bij welken laatste naam men tegenwoordig het oude van het nieuwe *Mexico* op de kaart van *Noord-America* onderscheidt.

Het

(1) *The History of Mexico* by F. S. CLAVIGERO translated from the Italian by CH. CULLEN Lond. 1787, Vol. I. p. 1.

Het nieuwe *Mexico* strekt zich uit van 30° tot 46° Noorder breedte, en 250° tot 280° Ooster lengte, en wordt bevolkt door eenige oorspronkelijke stammen, die, der overweldiging van hun vaderland ontkomen, in de boschen en op de bergen dezer uitgestrekte landstreek hunne vrijheid bewaard maar hunne vroegere beschaving zoo geheel verloren hebben, dat zij in eenen staat van woestheid en onkunde verkeeren, bij welken die der overige *Noord-Indianen* in beschaving uitmunt (1).

Het oude of eigentlijke *Mexico*, thans *Nieuw-Spanje* geheeten, strekt zich van 9° tot 30° Noorder breedte uit, en doorloopt in eene smalle landtong, van 270° tot 296° Ooster lengte. Tot hetzelfde bepaalt zich onze beschrijving, daar het ons thans te doen is, om den inboreling te leeren kennen, zoo als hij 'er onder vreemde heerschappij verzonken ligt, daar wij toch de ontvugters der *Europesche* veroveraars onderscheidenlijk genoeg ontmoet hebben in de meer woeste *Noord-Indianen* en *Nauw-*
do-

(1) ST. SAUVEUR *Tableaux des Peuples de l'Amérique* p. 18, 71.

dowesfies zoo wel, als in het meer beschaafde *Creek*-bondgenootschap.

De luchtstreek van *Nieuw-Spanje* verschilt aanmerkelijk naar gelang van deszelfs ligging: aan de zee is zij heet en ongezond, bij de bergen is zij koelder, overigens moet zij gematigd genoemd worden, schoon door hare ligging, tusfchen den evennachtslijn en kreefts-keerkring en even buiten denzelven, tot de gezengde behoorende. Storm en onweder ontstellen 'er dikwijls den dampkring; zelfs doen 'er zich meermalen aardbevingen gevoelen, welke echter slechts een tegengewigt zijn te achten voor het overwigt van aangenaamheid der ligging dezes, schier altijd groenen, altijd vruchtbaren lands (1).

Hetzelve is bergagtig, boschrijk en met rivieren doorsneden, die zich gedeeltelijk in den golf van *Mexico*, gedeeltelijk in de stille zee, ontlasten (2).

De bergen zijn vol delfstoffen en bevatten inzonderheid die kostbare metalen, welke

(1) *Histor. of Mex.* Vol. I. p. 11 — 13. B. I. Sect. 4.

(2) *Histor. of Mex.* Vol. I. p. 9. B. I. Sect. 3.

ke de *Spanjaarden* het meest ter overweldiging dezes lands hebben aangespoord.

Twaalfhonderd geneeskundige planten zijn de inborelingen van dezen rijken grond, die daarenboven met de fraaiste gewassen en bloemen praalt, de smakelijkste vruchten draagt, kóorn, maïs, pataten, bananen, ignamen en voortreffelijke moeskruیدن voortbrengt en aan de tabaksplant weligen wasdom geeft (1).

Vele dieren heeft *Mexico* met *Europa* gemeen, als den leeuw, tijger, beer, wolf, vos, wezel, marter en meer anderen: eenigen zijn aan hetzelfde bijzonder eigen, die geen gering aanzien hebben in de verzamelingen der natuurlijke geschiedenis van de viervoetige dieren (2).

De schoonstgevederde vogelen bewonen alhier het fraaiste geboomte, het welk steeds door vruchten, bloemen of loofwelfzel uitmunt. Meer dan twee honderd geheel eigene foorten maken derzelver breede lijst uit, waar onder vijf en dertig schitteren met glansrijker

(1) *Histor. of Mexic.* Vol. I. p. 13—32, 439. B. I. Sect. 5—9. B. VII. Sect. 69.

(2) *Hist. of Mex.* Vol. I. p. 36. B. I. Sect. 10.

ker bekoorlijkheden, dan het oog in eenigen *Europeschen* vogel bewondert. In het algemeen heeft de Natuur den fraaisten zang wel niet verbonden met de schoonste vederen: hier echter ontbreekt het niet aan welluidende zangers onder dit schitterende pluimgedierte. Ook de goudvink en de nachtegaal zijn 'er vreemd noch sprakeloos: maar één inboreling bovenal laat 'er zich alom hooren met een geluid, welks rijke toonverwisseling en toonverdubbeling hem den naam doet dragen van *duizendtong* (1).

Krokodillen, hagedisfen, kikvorschen en padden zoo wel, als allerlei soorten van slangen, bevolken 'er de moerasfen en bosschen, terwijl de *Mexicaansche* golf aan den eenen kant en de stille zee aan de andere zijde schier geene vischsoort, die zich ergens onder deze luchtstreek ophoudt, vreemd laat aan de welgelegene kust, en de rivieren en meiren rijk zijn in hare eigene geschubde geslachten (2).

Schier ontelbaar zijn de soorten der bloede-

(1) *Hist. of Mex.* Vol. I. p. 46. B. I. Sect. 11.

(2) *Hist. of Mex.* Vol. I. p. 54, 61. B. I. Sect. 13, 13.

delooze dieren, welke de heete luchtstreek bij de stilstaande meiren en de veelvuldige wateren, die *Mexico* omgeven en doorsnijden, voortbrengt. Kwaadaardige en onschadelijke, verdervende en voordeelige, verschrikkelijke en bekorelijke onderscheidt men onder deze veelvuldige soorten; de *Cochénille* bovenal, in gedaante en grootte aan den wandluis niet ongelijk, maar de voortbrengster van het allerfraaist scharlaken, is de bijzondere inboreling van den *Mexicaanschen* grond (1).

De redelijke inborelingen van dit land, zijn niet meer die zelfde menschen, welke hetzelfde als een magtig, onafhankelijk en reeds aanmerkelijk beschaafd volk bewoonden en beheerschten, alvorens zich de *Spanjaarden* voor omtrent drie eeuwen van hetzelfde meester maakten: zij gelijken naar hunne voorouders van dien tijd niet meer, dan de tegenwoordige *Grieken* naar de *Atheners* ten tijde van PERICLES. CLAVIGERO echter, die zelf vele jaren lang gemeenzaam met hun omgegaan en zijne geschiedpen aan de on-

zij

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 69. B. I. Sect. 14.

zijdigheid gewijd heeft , geeft , ondanks deze aanmerking , van de *Mexicanen* de volgende beschrijving.

Zij zijn van eene goede gestalte , eer boven dan beneden het middelmatige , en wel geëvenredigd van ledematen. Zij hebben smalle voorhoofden , zwarte oogen , kleine , vaste en geregelde witte tanden , dik , zwart , krullend , glinsterend haar , dunne baarden , maar elders geen haar op de huid , die olijfkleurig is (1).

Men vindt onder hun schier geene gebrekkige personen. Het onaangename van hunne kleur , smal voorhoofd en dunnen baard wordt door de regelmatigheid en evenredigheid hunner leden genoegzaam vergoed , om een middelslag tusfchen het schoone en het afzigtelijke voor den *Europeër* geacht te worden. Onder de jonge meisjes van *Mexico* zijn 'er zelfs eenigen , die zeer bevallig mogen genoemd worden , zoo wel wegens de natuurlijke zedigheid van hare houding en de ongemeene aangenaamheid van hare uitspraak , als uit hoofde van hare

even-

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 78. B. I. Sect. 15. V. II. p. 330. Disfert. V. Sect. 1.

evenredige gestalte en welbesneden gelaat.

Hunne zintuigen zijn scherp, inzonderheid het gezigt, het welk zij ongekreukt tot hoogen ouderdom behouden. Hun gestel is sterk, hunne gezondheid gaaf. Zij zijn vrij van vele ongesteldheden, die den *Spanjaarden* eigen zijn, maar worden meestal de slachtoffers van besmettelijke ziekten. Hunne ademhaling blijft altijd frisch. Schoon waterachtig van bloedmenging, ontlast zich hun neus zelden en spuwen zij nauwelijks ooit. Vroeg worden zij grijs: niet zeldzaam echter is bij hun de leeftijd van eene eeuw (1).

In spijs zijn zij zeer matig, maar buitensporig in sterke dranken. De gemeenzaamheid van dat verderflijke vocht en de straffeloosheid der dronkenschap hebben de eene helft van deze natie tot zekeren trap van redenloosheid gebragt. Dit misbruik, gepaard met hunnen tegenwoordigen ellendigen levensstaat, die verftoken is van alle geneesmiddelen bij eenig ontstaan verderf, schijnt de voornamste oorzaak der verwoesting, welke de besmettelij-

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 79. B. 4. Sect. 15. V. II. p. 357. Disfert. V. Sect. 2.

ke ziekten gewoon zijn onder hun aan te rigten.

Hun geest is oorspronkelijk gelijk aan dien van de overige menschenkinderen: nooit deden de *Europeërs* hunnen eigen geest meer schande aan, dan toen zij aan de redelijkheid der *Mexicanen* durfden twijfelen. De staat van hunne beschaving bij hunne eerste ontmoeting door de *Spanjaards*, veel hooger, dan die der *Spanjaards* zelve, toen hun de *Phœniciërs* eerst leerden kennen, of die der *Galliërs* bij hunne vroege gemeenschap met de *Grieken*, of der *Germanen* en *Britten* vooral bij derzelve eerste bezoek door de *Romeinen*, bewees genoegzaam het ongegronde van al zulken twijfel, dien de snoodste baatzucht alleen wilde gevormd hebben, om het menschelijk medelijden bij de wreedste mishandelingen van dit onschuldige volk te verdooven. De ondervinding heeft bewezen, dat zij vatbaar zijn voor allerlei wetenschappen. Het geringe aantal van wel onderwezenen onder hun, die meestal als lastdieren onophoudelijk worden te werk gesteld, heeft goede wiskunstenaars, voortreffelijke bouwmeesters en zelfs waardige godgeleerden

voort-

voortgebracht. Ook dwaalt men even zeer, wanneer men hun meer vermogen ter naarbootzing, dan ter uitvinding, toeschrijft.

Hun hart heeft wel dezelfde driften als het onze, maar wordt 'er zelden tot eene gelijke mate door vervoerd. Zij zijn traag in hunne bewegingen, maar toonen eene bewonderenswaardige volharding in langwijligen arbeid. Zij zijn zachtmodig bij verongelijking, en hoogst dankbaar voor elk bewijs van goedhartigheid, wanneer zij geen kwaad oogmerk verdenken: maar hun hebbelijk en al te gegrond wantrouwen voor vreemdelingen maakt hun vaardig met leugen en bedrog.

Zij zijn uit den aard stilzwijgend, ernstig en stroef, en toonen zich angstvalliger, om kwaad te straffen dan om goed te beloonen. Edelmoedigheid en onbaatzuchtigheid echter zijn de hoofdtrekken van hun karakter. Het geld heeft in hun oog weinig waarde. Zonder weêrzin schijnen zij zelfs afstand te doen, van het geen hun veel arbeids ter verkrijging heeft gekost. Bij eene zoo groote onbaatzuchtigheid munten zij tevens door eene nutte arbeidzaamheid uit.

De eerbied van kinders voor hunne

ouders en van jonge lieden voor hoog bejaarden schijnt bij hun een aangeboren gevoel. De liefde der ouders is ook zeer vurig voor hun kroost. Die van den echtgenoot daartegen beantwoordt maar zelden aan de hartelijkheid zijner gade: eene overspelige liefde is zelfs een algemeen verwijt der vrouwen tegen hunne mans.

Moed en blooheid wisselen zich zoo beurtelings af bij dit onderdrukte volk; dat het dikwijls moeilijk valt, te zeggen, wat bij hun de overhand hebbe. Gevaren der natuur gaan zij onverschrokken te gemoet: de strenge blik van eenen *Spanjaard* doet hun beven.

Hunne bijzondere gehechtheid aan uiterlijke godsdienstplegtigheden is zeer geleidelijk tot bijgeloof: maar ten onregte gaat hun daarom de naam na van eene eigenlijke overhelling tot afgoderij, na dat zij door de *Spanjaarden*, gelijk dezen het noemen, bekeerd zijn. Men hield wel eens bij hun voor afgodsbeelden, het geen, nader beschouwd, afbeeldingen werden bevonden van onze heiligdommen (1), die alom onder
dit

(1) *Hist. of Mex.* V. p. 82. B. 1. Sect. 15.
ST. SAUVREUR p. 18.

dit volk zijn ingevoerd en op zijn *Spaansch*, dat is, door middel van eenen onderzoekenden bloedraad, gehandhaafd worden.

Over het geheel is hun karakter een mengzel van goed en kwaad, zegt CLAVIGERO; maar het kwaad is ligt in hun te verbeteren door eene geschikte opvoeding, gelijk de ondervinding ten overvloede heeft doen zien. Het zou zelfs moeilijk vallen, elders eene leerzamer jeugd, dan de tegenwoordige bij hun, aan te treffen, of een gansch volk meer geschikt voor de verlichting der Openbaring, dan wel eer hunne voorouders waren (1).

De volkrijkheid der oorspronkelijke *Mexicanen* is thans zeer klein, ondanks de vruchtbaarheid hunner vrouwen, die reeds met de twaalf jaren huwbaar zijn. Zoo veel invloeds hebben overheersching en onderdrukking zelfs op de werkzaamheden der natuur, die, even als de vermogens en vruchten van den menschelijken geest, eeniglijk door vrijheid en welvaart bloeijen.

Zij,

(2) *Hist. of Mex.* V. 1. p. 77—82. B. 1. Sect. 15.

Zij, die niet in de steden wonen, hebben ellendige hutten tot verblijf en slapen in hangmatten. Hun brood is maïs, hun gewone drank de chocolaad. Het gemeen draagt eene soort van wijden broek en een hemd van bont doek, als mede nog eene dubbelde sloof, die van achteren en van voren nederhangt. De vrouwen hebben over het bloote lijf een ronden rok en daar over eene soort van langen mantel; voorts eene doek om het hoofd, waarbij zij zich met armbanden, oorringen en halsnóeren opschikken (1).

Naar deze opgave heeft de kunst de tegenwoordige *Mexicanen* afgebeeld, waarvan man en vrouw ter zijde van hunne armoedige hut zijn gezeten op den voogrand der graanvelden, die zij bebouwen. De bijl, waarop de man met de hand rust (2) strekt hem tot veldgebruik; de holle steen en de rol, die dwars over denzelfven ligt, is het werktuig voor de vrouw geschikt, om het graan, uit de nevensstaande mand, sijn te wrijven en tot brood te

(1) ST. SAUVEUR p. 18. 19.

(2) *Hist. of Mex.* V. 1. p. 376. B. VII. Sect. 28. Pl. XIV.

J. Ruyver, del.

G. Portman, col.

MEXICANEN.

te breken of te kneden, waarna het met de hand tot eenen bol gevormd en daarna in de bijgevoegde pot of op de ronde plaat gebakken wordt (1).

De man onderhoudt, naar het schijnt, zijne gade met een verhaal, het geen hare aandacht met eene stille treurigheid vervult en geacht mag worden, den rampzaligen ondergang van eigen staat en rijksbestuur ten onderwerp te hebben.

Ten tijde van de landing der *Europeërs* waren meer dan vijfhonderd steden onderworpen aan het rijk van *Mexico*, zijnde de *Tlascalanen* alleen in hetzelfde vrij. Naar gelang der verdere verwijdering van dit tijdperk wordt het al onge-

(1) *Hist. of Mex.* V 1. p. 132. B. VII. Sect. 64. Pl. XXI. De beelden, welke wij in CLAVIGERO gevonden hebben, komen niet overeen met de naauwkeurige beschrijving, door ons van hem overgenomen, daar zij ons gelaatstrekken voorstellen, waarin de teekenaar de waarheid geheel voorbij gezien heeft, om bijna *Grieksche* omtrekken te leveren. Bij zijne beschrijving zijn ons te stade gekomen de uitmuntende afbeeldingen van W. RALEIGH, in *Historia Novi orbis. Francof.* 1590, ons daartoe gunstig verleend uit de Nationale Boekerij.

geloovelijker, hoe de geduchte magt van eene zoo groote Mogendheid kon bezwijken voor eene handvol stoute fortuinzoekers, door gouddorst eeniglijk gedreven en om hetzelfde afmatting, eer noch leven tellende. MONTEZUMA voerde toen het rijksgebied. HERNANDES, in 1507 van *Cuba* uitgelopen, ontdekte *Yucatan* wel het eerst, maar durfde tot *Mexico* niet doordringen. Dit deed CORTES, die zich onder zijne gelukzoekers onderscheidde als een bekwaam zeeman, braaf veldheer, onvermoeid soldaat en tevens als een man van zoo veel beleids als moeds. Eenige schepen en een klein aantal mannen achtete hij genoeg, om de verovering van *Mexico* te beloven: zij werden hem toegestaan door den Bevelhebber van *Cuba*, en, na eene maand gekruist te hebben in den golf van *Mexico*, ontscheepte hij te *Vera Crux*. Hij zwoer te veroveren of te sneuvelen, en dwong zijne togtgenooten tot dezelfde gevoelens, door het verbranden van zijne vloot. Elk krijgsman werd nu een held, of liever een wanhopig strijder: twintig duizend *Mexicanen* vielen bij den eersten slag en de stad *Tabasco* gaf zich over.

De-

Deze maar doorvloog gantsch *Mexico* en CORTES zag zich nu door vijftig duizend mannen het hoofd geboden. Hij leverde den tweeden slag. Zijn donderend krijgstuig en zijne ruitery vernielden en verschrikten even zeer. Met twee honderd mannen overwon hij meer dan twee honderd maal zoo vele menschen. Nu kwamen eenige afhankelijke volkeren van *Mexico*, bij zulk eenen magtigen arm steun of wraak zoeken tegen hunne onderdrukkers: beide beloofde de *Spaansche* staatkunde gaarne, en de eerste verrigting van CORTES was eene opheffing en verbod van alle cijzen, die aan MONTEZUMA werden betaald. Thans schein hij een beschermgeest in de oogen der onderdrukten en maakte eenen aanhang, die MONTEZUMA deed beven. De vorst bood door een gezantschap de kostbaarste geschenken aan den vreemdeling op voorwaarde van zijn vertrek. CORTES nam de geschenken, niet de voorwaarde, aan, maar vorderde MONTEZUMA zelven vóór zich en verschrikte tevens het gezantschap zoo zeer, door hun de werking zijner vuurmonden en ruiteren te toonen, dat hetzelfde de vlucht nam. Hij volgde, en trok, met

achterlating van zijn geschut te *Vera Crux*; regtstreeks op de hoofdstad aan. Duizend *Americanen* maakten de hulpbenden uit van honderd en vijftig *Spanjaarden*. De *Tlascalanen* boden hem wederstand met vier en twintig duizend mannen, die wel den schrik voor ruitery en geschut verwonnen, maar voor het beleid der vijandelijke wapens te kort schoten. CORTES rükte *Tlascala* in. MONTEZUMA bood hem een gedeelte van zijn rijk aan voor den afstand van *Tlascala*: maar CORTES maakte de *Tlascalanen* tot zijne bondgenooten, en kwam met deze versterking voor *Mexico*. Nu ging MONTEZUMA hem met zijnen ganschen hofstoet tegen; en CORTES betrok met zijne eigene benden het keizerlijke paleis. Zijne hulpbenden legerden zich buiten de stad. Drie maanden lang duurde deze houding. Inmiddels bemerkte CORTES den toeleg van MONTEZUMA, ontving berigt van eenen aanval tegen de bezetting van *Vera Crux*, en zag een *Spaansch* hoofd aan den koning ten geschenke zenden. Hij verklaarde daarop den Vorst voor zijnen gevangen, riep de priesters en grooten ter verantwoording voor zich, en deed zich gehoorzamen en eerbiedigen. Een
nieu-

nieuwe Vlootvoogd, te *Vera Cruz* aangeland, kwam CORTES de eer zijner veroveringen betwisten: maar hij bood hem het hoofd en keerde als verwinnaar van zijne eigene landslieden terug. Inmiddels echter was de staat der zaken veranderd. De *Mexicanen* waren opgestaan. MONTEZUMA zelf, die hun had willen bedwingen, was het slachtoffer geworden. CORTES nam de wijk te *Tlascala*, maar sloeg daarna het beleg om *Mexico*, en werd met hetzelfde den opvolger tevens van MONTEZUMA meester. Thans rigtede hij een *Spaansch* bewind op, verrijkte zich en de zijnen, en vondt bij zijne terugkomst in *Spanje* de ondankbaarheid tot loon zijner schier ongeloofelijke feiten. Het *Mexicaansche* rijk werd daarna in *Audienties* of landvoogdijën verdeeld, met nieuwe havens en steden verrijkt, en alzoo de rijkste bezitting der nieuwe wereld (1).

De stichting van het oude *Mexico* was nog niet zeer oud ten tijde der verovering, schoon

(1) ROBERTSON *Histoire de l'Amérique* T. III. p. 16—214. *Hist. of Mex.* V. II. p. 1—194. B. VIII — X.

schoon de geschiedenis des lands tot het jaar 596 onzer tijdrekening reikt. Hetzelve werd in 1325 gesticht en kwam 28 jaren later voor het eerst onder het eenhoofdige bestuur, het welk het elfmaal zag vervangen tot aan deszelfs verkeering in eene *Spaansche* landvoogdij (1).

Der *Mexicanen* godsdienst vereerde een onzichtbaar Opperwezen, maar vreesde tevens voor een kwaad wezen, en verwachtte eenen staat van vergelding. Hunne verbeelding stelde zich nog een dertiental voorname Goden voor in het bestuur der aarde, het welk zij aan zon, maan, lucht- berg- water- rivier- aard- nacht- hel- krijg- handel- jagt- en visch - goden toeschreven. Ontelbaar waren derzelve afgodsbeelden, en geenszins ontbrak het aan gedaanteveranderingen in hunne fabelleer. Zeer talrijk waren hunne tempels. Derzelve grootste te *Mexico* was een verbazend gesticht van bouwkunde, sterkte en grootheid, omgeven met een gansch aantal van gebouwen, allen aan den heiligen dienst gewijd. De pries-

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 84 — 240. B. II — V.

priesters waren de rentmeesters van de inkomsten der tempels, en genoten zelve weinig mindere vereering, dan de Godheden, wier altaren zij bedienden. Hunne werkzaamheid bepaalde zich eeniglijk tot den Godsdienst, het onderwijs der jeugd, de tijdrekening en de uitlegging der beeldspraak. De priesterschap was niet bepaald tot het mannelijk geslacht: ook vrouwen namen aan hetzelfde deel, met uitfluiting echter van verhevener heiligdommen. Mans en vrouwen beiden waren in onderscheidene orden en zamenwoningen verdeeld en leefden in velerleije onthouding. Het menschenoffer bezoedelde menigmaal de altaren en werd telkens vervangen door het offer des zwaardgevechts van voorname krijgsgevangenen: deze offers beliepen een ontzettend aantal in elk jaar. Ook andere offers en vele onthoudingen op vastendagen vorderde de afgodendienst, die tevens de smartelijkste boetdoeningen afeischte. De feestdagen waren zeer talrijk; en niet minder de plegtigheden bij velerleije gelegenheden. Bij de geboorte had een dubbelde waterdoop plaats; bij het huwelijk en

het afsterven werden ook vele godsdienstige verrigtingen in acht genomen. (1).

De wijsheid en weldadigheid der opvoeding stak sterk af bij de ongerijmdheid en wreedheid der afgoderij. Men zorgde even zeer voor de gezondheid van ligchaam als van geest der kinderen, zonder in hun eenig kwaad te gedoogen. Moeder en vader namen beiden hierin deel, en zonden hunne kinders in openbare kweekscholen, naar de onderscheidene standen der burgers geschikt (2).

De regering des lands bestond in een verkiezelijk koningschap. De verkozen Vorst werd plegtig gezalfd en door doopzuivering geheiligd; en moest zelf daar na te veld trekken, om krijgsgevangenen tot slachtoffers bij zijne krooning te maken. Zijne magt was oorspronkelijk eene vaderlijke magt, maar ontaardde in een meesterschap. Hij had zijne drie afzonderlijke raden en zijne groote ambtenaars van staat:
ook

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 241. B. VI.

(2) *Hist. of Mex.* V. I. p. 328—333. B. VII. Sect. 1—5.

ook hield hij renboden, om zijne bevelen bekend te maken.

De standen waren onderscheiden in edelen en gemeenen: de adel zelf had verscheidene rangen, aan kleederdragt kennelijk, en was meestal erflijk.

De landerijen waren verdeeld tusfchen de kroon, den adel, de gemeente en de priesters. De oudste zoon volgde als erfgenaam op, ten zij hij daartoe ongeschikt was. Nooit verviel de eigendom op de dochters.

Alle wingewesten waren cijnsbaar aan de kroon. Het regt werd door verscheidene geregtshoven en regters bediend naar vastgestelde wetten des rijks. De doodstraf stond op hoog verraad, mishandeling van afgezanten, oproer, misdrijf tegen krijgstucht, vervalsching van maten en gewigten, moord, het zij aan eenen slaaf, het zij aan eene vrouw in overspel, op overspel zelf, bloedschande, mannenmin, verkleeding, onherstelbare dieverij, marktroof, trouwlooze voogdij, toverij, jeugdige dronkenschap, in sommige gevallen zelfs op den leugen.

Men had drieërleije slaven: krijgsgevangenen, geringe misdadigers en gekochten. De slaven mogten zich eigendom verwer-

ven; ook ging de flavernij niet op de kinders over: behoeftige ouders verkochten daartegen wel hunne kinders (1).

Het krijgsberoep was in de grootſte achting: de gefneuvelde in den krijg ſcheen de gelukkigſte in het andere leven. De krijgsmagt had eenen opperbevelhebber en verſcheidene onderbevelhebbers. Zekere orde-teekenen prikkelden de eerezucht: elk had ook te veld zijnen bijzonderen rang en kleding. Schilden en borstplaten waren de verwerende; ſlingers, ſperen, pieken, zwaarden, pijlen en bogen de aanvallende wapenen. Hunne veldteekenen geleken naar de *Romeinſche*. Trommels, hoornen en ſchellen maakten hun krijgsmuzijk. De krijg werd in 's konings raad beſlist en vooraf aangekondigd; de ſtrijd ging geregeld; de overwinning werd plegtig gevierd; de ſteden waren met wallen, ſchanzen en veſtingen verſterkt (2).

De werken des vredes werden door de
krijgs-

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 338 — 363. B. VII. Sect. 6 — 20.

(2) *Hist. of Mex.* V. I. p. 363 — 375. B. VII. Sect. 21 — 26.

krijgshaftigheid der *Mexicanen* niet veracht. Zij hadden vlottende velden en tuinen op het *Mexicaansche* meer, en bouwden het land met handwerktuigen bij gebrek van den ploeg: de vrouwen namen gelijkelijk deel aan den veldarbeid.

Men had koornschuren ter bewaring van het graan, en bij elke stad bijzondere voorraadhuizen, wier aanleg zelfs van nog veel vroegeren tijd getuigde. Op de graanvelden zelve hadden zij houten wachttorens, van waar men het gevogelte uit het koorn verjoeg.

Beminnars van bloemen, vooral voor godsdienstig gebruik ten sieraad van tempels en altaren, als mede ter vereering van afgezanten, vorsten en edelen, hadden zij de aankweeking derzelve en het aanleggen van tuinen tot eenen trap van volkomenheid gebracht, die met der *Chinezen* smaak, van welken wij onlangs eerst onze tuinverbeteringen hebben overgenomen, mag worden vergeleken.

Behalven de maïs, bouwden zij vooral de cacao, de catoen, de aloë, de chia en den grooten peper, waar van de aloë in-

zon-

zonderheid hun op allerlei wijze dien-
de (1).

Met hunnen landbouw paarde zich eene veehoederij van een zeer groot aantal dieren, zoo wel uit het visfchenrijk en gevogelte als van viervoetige dieren. De die-
rgaarde van den koning overtrof zeer verre die der *Europesche* vorften van dien tijd. Eene uitftekende vaardigheid ter jagt be-
volkte dezelve telkens met nieuwe foorten. Pijl en boog, net en ftrik en de lange blaas-
pijp waren het jagttuig, waar mede elk zijne eigene prooi vervolgde, maar fomtijds ook eene algemeene jagt gehouden werd; waarin zij zoo zeer tot heden uitmunten, dat onze brakken nauwlijks beter opsporers zijn van het wild (2).

De ligging der hoofdstad en vischrijkheid der meiren en rivieren noodigden hun niet minder ter visfcherije uit, meestal met netten, maar ook met hoeken en harpoenen. De krokodil zelf ontkwam hunne vaardig-
heid

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 375—380. B. VII. Sect. 27 — 31.

(2) *Hist. of Mex.* V. I. bl. 380—384. B. VII. Sect. 32, 33.

heid niet, waarmede zij hem nog heden wel eens afmaken, door, even als de *Egiptenaars* wel eer, zich vlak voor dit schrikdier te stellen met eenen dubbeld gepunten en zeer stevigen stok in de hand, die, wanneer het dier zijnen vervaarlijken muil opent, overeind in denzelfen gestoken wordt, zoo dat de krokodil, den bek sluitende, zich dezen stok onder en boven door denzelfen heen bijte (1).

De visfcherij, de jacht, de landbouw en handwerken werden tevens de voorwerpen van hunnen handel, die door opzetlijke handelaars op openbare en algemeene markten werd gedreven. Om hier een denkbeeld te erlangen van de beschaving der *Mexicanen* ten tijde hunner overweldiging, heeft men slechts te vernemen, dat op deze markten alles te koop kwam, het geen de behoefte, het gemak, de weelde, de pracht of de liefhebberij van den mensch vorderde, als ontelbare foorten van levende en doode dieren, allerleije gebruikelijke eetwaren, alle hier bekende metalen en edele stee-

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 384. B. VII: Sect. 34.

steen, allerlei geneeskundige kruiden, gommen, hars en gemengde geneesmiddelen, als olijen, pleisters, zalven, voorts allerlei hand- en naald-werk, van aloë, palmbladen, catoen, vederen, haar of wol, hout, steen, goud zilver of koper vervaardigd. Hun handel was ook geen bloote ruilhandel, maar werd met vijfderleij foort van geld gedreven, waartoe zij of de cacao, of de catoen, of het stofgoud, of een stuk koper in gedaante van een T, of dunne stukjes tin, in plaats van eigenlijke munt, gebruikten. Zij verkochten bij maat en getal. Hun handel stond onder toezicht van ambtenaars en onder zeker bezwaar, ten behoeve van den Koning. De kooplieden reisden meestal in gezelschap ter jaarmarkt, langs welgebaande wegen, waarop zij herbergen vonden tot nachtverblijf en bruggen of vaartuigen bij rivieren en meiren. Bij gebrek aan lastdieren leenden zich dragers tot de vervoering der pakken te land (1).

De algemeenheid der *Mexicaansche* taal
door

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 399—401. B. VII. Sect. 45.

door het gansche rijk maakte den handel gemakkelijk. Dezelve mist de medeklinkers B, D, F, G, R en S: maar is vol van de L, K, T, Z, Tl, Tz. Hoe algemeen echter de L in deze taal is, vangt geen een woord met denzelven aan. Het gemis van zes medeklinkers verarmt haar niet, daar zij zeer rijk, vrij wel beschaafd en bijzonder krachtig is. Zij is toereikende voor den rijkdom der naturelijke geschiedenis des lands, en laat den prediker des *Euangeliums* nooit verlegen, om zijne verhevenste, meest afgetrokkene en nauwkeurigst bepaalde, denkbeelden met *Mexicaansche* woorden te bekleeden. Zij heeft geen overtreffenden trap van vergelijking, maar is rijk in verkleining of vergrooting in werkwoorden zoo wel, als naamwoorden, heeft hare vaste regels, om beleefdheden naar rang en waardigheid van personen in te rigten, en bezit het vermoegen, om verscheidene woorden tot één samen te stellen.

Bij zoo grooten rijkdom, vloeibaarheid en sierlijkheid van taal hadden de *Mexicanen* de dichtkunst en welsprekendheid tot gedeelten der opvoeding gemaakt. Zij hadden

den ook hunne openbare redenaars en dichters, die geenszins verwerpelijk waren, schoon ver te kort schietende bij de letterkunde der beschaafde *Europeërs* (1):

Het tooneelvermaak had bij hun vaste schouwburgen: evenwel was het niet veel verder gevorderd, dan het allervroegste tooneel der *Grieken*. Hunne toonkunst was nog meer achterlijk. Zij had slechts, behalve eenige kinkhorens en schreeuwende fluitjes, de overeind staande en de liggende trom, waar van de eerste van boven met gespannen vel bedekt was en met de vingers bespeeld werd, de laatste geheel van uitgehold hout en met twee stokken geslagen werd. Dit getrommel geleidde den zang, die zeer raauw in de *Europesche* ooren klonk (2).

Bevalliger was hun dans, waar in zij van jongs af door priesters geoefend werden. Zij hadden hunne kleine en groote balletten, sommige voor mans alleen, andere
voor

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 391—396. B. VII. Sect. 41, 42.

(2) *Hist. of Mex.* V. I. p. 396—399. B. VII. Sect. 43, 44.

voor vrouwen alleen geschikt, maar waar-
bij altijd de hoogste kleederpracht en op-
schik werden in acht genomen. In den groo-
ten dans telde men wel eens eenige honder-
den personen, in wier midden de speellie-
den en zangers geplaatst waren. Daar de
dans ook een gedeelte van de godsdienstige
plegtigheden uitmaakte, namen in denzel-
ven de Priesters en Priesteressen vooral,
en ook de Koning zelf, groot aan-
deel (1).

Behalve tooneel en dans hadden de *Mexi-
canen* hunne spelen en vermakelijkheden,
aan die onzer jaarmarkten niet ongelijk, maar
dezelve in vaardigheid, behendigheit en
kracht van springers, kunstenaars en balan-
ceerders ver overtreffende (2).

Belangrijker waren hunne geschiedkundi-
ge schilderingen, daar dezelve het gebrek
aan letterschrift moesten vergoeden, en
dit ook in zoo verre deden, dat zij niet
flechts het geheugen der gebeurtenissen
le-

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 399 — 401. B.
VII. Sect. 45.

(2) *Hist. of Mex.* V. I. p. 401 — 405. B.
VII. Sect. 46.

levendig hielden, maar ook, de verborgenheden van den godsdienst, ja zelfs de wetten, gebruiken, belastingen en regten kenbaar maakten; zoo dat het bejammerenswaardig is, dat de onverstandige ijver der eerste *Euangelie*-predikers schier alles vernield heeft, het geen hiervan alom voorhanden was, doch door hun voor bloot afgodisch tuig werd aangezien. De *Mexicanen* schilderden op doek, op pergament, en op papier van zeker aloë-blad vervaardigd. Zij wisten zich van de fraaiste verwen te voorzien, die zij uit houten, bladeren, bloemen, dieren en steenen zelfs haalden, en gaven tevens bestendigheid aan hunne kleuren: hunne teekening echter miste schier alle evenredigheid, waarop ook de haast van hun schilderschrift hun niet toeliet oplettend te zijn. Die haast bragt tevens verkortingen bij hun voort, in welke men het *Egyptische* beeldschrift wedervond (1).

Behalve door hunne overleveringen, gezangen en schilderijën, wisten zij zich nog, door het gebruik van verschillend gekleurde
en

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 405 — 411. B. VII. Sect. 47 — 49.

en onderscheidenlijk geknoopte draden, bijzondere gevallen te herinneren, het welk dus een seinschrift kan geacht worden, waar mede ons de latere uitvindingen hebben bekend gemaakt. Na dat hun de *Spanjaarden* in het letterschrift hebben onderwezen, zijn 'er verscheidene *Mexicaansche* pennen in de *Spaansche* en ook in de *Mexicaansche* tale gevoerd (1).

Het eigenlijke beeldwerk was bij de oude *Mexicanen* verder gevorderd, dan de teeken- en schilderkunst. Zij werkten de afbeeldingen van hunne helden in hout, steen, goud, zilver en vederen. De vuursteen was hun eenige gereedschap voor de beeldhouwerij in hout en steen: in hunne beelden namen zij echter alle evenredigheden en de onderscheidene houdingen van de menschelijke gestalte zorgvuldig in acht; ook waren zij op halfverheven beeldwerk afgeregt.

De gegotene beelden werden bij hun hooger geacht dan de gehouwene, en hunne werken hierin staan als ongeloovelijke
won-

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 411, 412. B. VII, Sect. 49.

wonderen te boek, voor zoo ver zij de *Europesche* goud- en zilvermits zoo wel, als lood- en geelgieters, verstomd hebben. Vischen, vogelen en andere dingen na te bootfen, was hun bijzondere smaak: de visch had bij hun de eene schub van goud de andere van zilver; de vogel had beweegbaren kop, tong en vlerken; het dier bewoog hoofd en voeten; zoodat de *Spaansche* gouddorst zelf het maakzel dezer kunststukken hooger waardeerde, dan derzelver stof. Als juweliers droegen zij geene mindere bewondering weg; ook maakten deze kunstenaars een bijzonder en achtbaar ligchaam uit in den *Mexicaanschen* staat.

Hun *Muzaik* of leg-werk van onderscheidene vogelveêren was, behalve dit alles, zoo kunstig en schoon, dat de oppervlakte in effenheid en dunheid een keurig penfeelwerk geleeke, gelijk deze kunst nog te *Guatemala* geoefend wordt, doch in ongelijken graad van verdiensten met den vroegeren tijd (1).

De noodzaaklijke handwerken konden niet
ge-

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 412 — 416. B. VII. Sect. 50 — 52.

gebrekkig zijn bij een volk, het welk reeds zoo zeer in kunstwerken uitmuntede. De bouwkunde was reeds aanmerkelijk gevorderd, wanneer het *Mexicaansche* rijk werd gesticht. De huizen der geringsten waren wel slechts schuren van hout en klei met een rieten dak; die der meerderen echter waren afgedeeld in vertrekken voor verblijf, badstove en voorraadkamer. De huizen der grooten waren van kalk en steen, twee verdiepingen hoog, met galerijën, zalen en welverdeelde vertrekken; de daken waren plat, de wanden schitterend glad, de vloeren keurig geplaveid. Verscheidene hadden torens en omgangen, tuinen en vijvers, voor- en agterdeuren aan de straat of gracht. In plaats van houten deuren hadden zij eene sluiting van dun riet, het welk bij de minste aanraking ritselde. Gewelven, kroonlijsten en zoo wel vierkante als ronde zuilen waren in hunne bouwkunde gemeenzaam, welke zij allen gaarne met halfverheven beeldwerk sierden. Hunne waterleidingen inzonderheid getuigden van hunne bouwkunde, even als hunne geplaveide wegen van hunne arbeidzaamheid. Eene breede galerij, wier dak gedragen wordt door

verschillende zuilen van steen, tachtig voeten hoog, omtrent twintig in omtrek, en elk uit één stuk, is een gedenkstuk, het welk nog heden van hunnen arbeid getuigt. Onder het bestuur der *Spanjaarden* legden hunne bouwmeesters eene waterleiding, van kalk en steen, over drie bruggen, de eene van zeven en veertig, de tweede van dertien, de derde van zeven en zestig bogen, van welke de wijdfte boog was opgehaald uit eenen afgrond van honderd en tien voeten, en eene breedte had van een en zestig voeten, zijnde de gansche brug 3,178 meetkundige voeten lang.

Hun pottebakkers werk was voortreffelijk. De timmerman werkte met koper gereedschap, en muntede dus minder uit. Het glasmaken schijnt hun geheel onbekend geweest te zijn. Algemeen daartegen was de doekbereiding. In plaats van wol hadden zij catoen, voor zijde gebruikten zij vederen, voor hennip bedienden zij zich van plantgaren. Hunne catoenwebben waren breed, zeer fijn en met verschillende kleuren, figuren en stoffen doorwerkt (1).

De

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 417—426. B. VII. Sect. 53 — 58.

De geneeskunde der *Mexicanen* had eene algemeenheid, welke zelfs ter markt kwam. Zij kende twaalf honderd planten bij derzelve onderscheidene krachten, en deelde aan *Europa* den *Americaanschen* balsam, de gom copal, de vloeibare amber, de farfaparilla, de tecumaca, de jalappe, de garst en het buikzuiverend pijnzaad mede. Zij kende zoowel braakmiddelen en tegengiffen, als buikzuiveringen, en had hare olien, zalven, afkookzels en aftrekzels. Aderlatingen en stoombaden maakten een voornaam deel harer gewoone werking uit. Voor wonden, verzweringen en andere ongemakken, die eene heelkundige hand vorderden, wist zij de beste baat te zoeken: maar het bijgeloof en de afgoderij hadden een overgroot aandeel aan alle hare herstellingen (1).

Het voedsel der *Mexicanen* beantwoordde weinig aan de keurigheid van hunnen smaak voor de kunsten of aan de verfijning hunner zeden. Waterflangen, mieren, vliegen, vliegen-eijers en waterflap bleven hunne

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 427—431. B. VII. Sect. 59—63.

ne verfnaperingen, schoon zij den besten visch en het fijnste gevogelte konden bekomen. De *mais* was hun dagelijksch brood, waarvan zij eene menigte bereidingen en dranken wisten te maken. De *chocolatl*, gelijk zij den *cacao*-drank noemen, blijft nog hunne geliefde verkwikking; ook is hunne verfrischende *chia*-drank nog in gebruik. Bij gebrek van schapen, geiten, koejen en varkens hadden zij melk, boter noch reuzel. De eijers van het gevogelte gebruikten zij bij verkiezing nooit, behalve van twee soorten. Daartegen hadden zij verscheidene koorndranken of kunstwijnen, die zij zoo geestrijk als smakelijk wisten te maken (1).

Hunne kleeding was min vreemd, dan hun voedzel, maar zeer eenvoudig. De man droeg slechts eenen schaamgordel en eenen losfen, op de borst vastgeknoopten, van voren geheel open en tot op de enkels hangenden mantel. De vrouw dekte zich met verscheidene rokken en een los kleed over dezelve, zijnde alle zoodanig ingerigt, dat de onderste langer waren dan de bovenste.

Fijn-

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 432—436. B. VII. Sect. 64, 65.

Fijnheid van stof en keurigheid van bewerking onderscheidden bij deze dragt de standen: ook droegen de mans, naar gelang van hun vermogen, wel eens meer dan éénen mantel over den anderen. De voeten waren met eene bloote zool geschoeid. Het hoofdhaar werd altijd lang gedragen, behalve door de Priesteresfen: de vrouwen droegen het los, de mans opgebonden en met vederen versierd.

De opschik en kostbaarheid waren opmerkelijk bij de eenvoudigheid dezer kleding. Behalve vederen en edele gesteenten die hunne kleederen sierden, droegen zij hals snoeren, oor-, lip-, neus-, arm-, pols-, dij- en enkelringen (1).

Het huisraad was daartegen weder zeer gemeen. Hun bed was eene mat met eene deken van catoen: een steen of blok strekte meestal tot hoofdpeuluwe. Het gemeen gebruikte de dagelijkse kleederen tot dekzel op dit harde leger. Eene mat, op den grond gespreid, diende hun ook ten disch, waar bij zij messen noch vorken schenen te gebruiken.

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 437. B. VII. Sect. 46, 47.

ken. Hunne stoelen waren lage zittingen van hout en riet. Elk huisgezin had zijn gereedschap ter bakkerij, het geen nog in *Nieuw - Spanje* gebruikt wordt. Hunne drinkvaten werden gemaakt van zekere vrucht, aan onzen komkommer gelijk, maar van houtachtiger schil, die zij uitholden, na hem doorgesneden te hebben, het geen dus een paar bekers of kroezen uitleverde. Ter verlichting van den avond gebruikten zij geen olie of kaarslicht: aan den zeekant bedienden zij zich van lichtende vliegen, en elders algemeen van zekere toortsen, die wel helder brandden, maar te veel rook en damp veroorzaakten. Weinig echter behoefde hunne leefwijze deze verlichting, daar zij gewoon waren, alle de uren van den nacht geheel aan den slaap te wijden. De wrijving van twee stukken houts herstelde bij hun het uitgegane kunstvuur. Na eenige uren arbeids in den vroegen morgen namen zij het ontbijt. Na den middag werd de maaltijd gehouden. Van het avondmaal vindt men geen gewag. Zij waren zeer sober in spijs: veel ruimer in drank. Na den maaltijd nam men gaarne een middagslaapje onder het rooken van

van tabak. Zij rookten denzelfven, met eenige specerij geprikkeld, uit kleine pijpjes van hout, riet of kostbarer stof; en zogen den rook geheel in, zonder dien weder uit te blazen, waar toe zij zich den neus dicht hielden; ook snooven zij den tabak in poeder op. Van dit gebruik zijn zij zoo geheel terug gekomen, dat men nauwelijks eenen tabaksrookenden *Mexicaan* en geenen snuiver hoegenaamd in *Nieuw-Spanje* vindt.

Ter wasfching diende hun het brijachtige van zekere plant, welke van daar ook onder den naam van *Americaanfche* Seepplant bekend is (1).

De oude *Mexicanen* verdeelden de gefchiedenis der aarde in vier tijdperken. Het eerste noemden zij het tijdperk des waters, of de eerste zon, en rekenden hetzelve van de fchepping tot den zondvloed. Het tweede of het tijdperk der aarde, de tweede zon genaamd, was bij hun van den zondvloed tot aan den ondergang der reuzen in de grootte

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 437—440. B. VII. Sect. 68 — 70.

te aardbevingen, welke zij meenden, dat die ingebeelde tijdperk hadden besloten. Het derde of het tijdperk der lucht, was eene derde zon, wanneer, na der reuzen ondergang, zware wervelwinden het gansche menschedom deden sneuvelen. Het vierde of het tijdperk des vuurs, begon met de herstelling des menschedoms en zou duren tot dat de vierde zon de aarde door vuur zou verflinden, het welk gebeuren kon met het einde van eenen eeuwkring, waarom zij met elke nieuwe eeuw een groot dankfeest hielden ter eere der Godheid van het vuur, die zich op nieuw van zulk eene vernieling wederhouden had.

Hunne eeuw bestond uit twee en vijftig jaren, die zij in vieren verdeelden, maar ook eenmaal verdubbelden, welk tijdperk van honderd en vier jaren bij hun dan eene oude eeuw was. Vier namen, van een *konijn*, *rietstok*, *pijl* en *huis* ontleend, en elkander gedurig vervangende, kenmerkten hunne jaren. Elk jaar had drie honderd vijf en zestig dagen; doch bestond uit achttien maanden, elk van twintig dagen, het welk jaarlijks vijf toevoegdagen vorderde, die zij gewoon waren in bezoeken en pligtplegingen, zonder eenigen

gen arbeid, te slijten. Hun eeuwkring van twee en vijftig jaren diende tot herstel van de tijdrekening, zoo dat het jaar als dan weder aanving met den zes en twintigsten van onze Sprokkelmaand, na in het laatste jaar tot op den veertienden terug geschoven te zijn. Elke maand had haren naam, van hare feesten en voornaamste werkzaamheden ontleend. Elk der twintig dagen had almede zijnen eigen naam. De verdeeling van dertien en van vier was bij hun bijzonder heilig. Elke maand werd daarom nog verdeeld in vier burgerlijke weken en hun jaar bestond naar deze verdeeling uit 73 kringen van 13 dagen, hunne eeuw uit 73 kringen van 13 maanden (1).

De trouw- en lijk-plegtigheden der oude *Mexicanen* mogen, na dit alles, door ons niet worden voorbijgegaan.

In den eersten graad van bloedverwantschap was het huwelijk verboden. De toestemming der ouders werd altijd gevorderd. De jongeling zag, na zijnen twintigjarigen ouderdom, uit naar eene gade boven de zestien

(1) *Histor. of Mex.* Vol. I. p. 288 — 295. B. VI. Sect. 24 — 26.

tien. Haar gevonden hebbende beslisten de wigchelaars uit beider geboortedag over het geluk of ongeluk des huwelijks. De laatste voorspelling deed naar eene andere vrijster omzien: na de eerste volgde het aanzóek bij de ouders der maagd door eene koppeelaarster, het welk in den nacht geschiedde. Het eerste aanzoek werd afgeslagen, doch eenige dagen daarna nog dringender herhaald, wanneer het in beraad werd gehouden. Ingeval van toestemming, gingen de ouders zelve van het meisje deze toestemming brengen aan die des jongelings. Dan werd de huwelijksdag bepaald en op denzelfven de dochter aan huis gebragt van hare schoonouders, door wien zij met toortslicht werd ingehaald. Bruid en bruidegom ontmoetteden elkanderen nu met offergeschenken en zaten daarna neder op eene nieuwe mat. Een Priester lag voorts eenen knoop tusschen den mantel van den bruidegom en het kleed van de bruid. Vier dagen lang bragten de getrouwden op deze mat door in gebeden en onthouding, en sliepen des nachts elk op afzonderlijke maten, door de Priesters zinnebeeldig toegerust. Op den vijfden dag gebruikten zij
het

het bad, trokken nieuwe kleederen aan en voegden hunne oude bij die der gasten tot offers voor den tempel, waarmede de bruiloft ten einde en het huwelijk voltrokken was. De veelwijverij was bij hun geoorloofd, maar scheen in de meerdere vrouwen slechts bijzitten te erkennen (1).

Bij het afsterven hadden vele bijgeloovige plegtigheden plaats. Men kleepte de lijken naar derzelver rang en met veel meer opschik dan in het leven. Daarna werden zij verbrand onder priesterlijk treurgezang. Bij vorstelijke dooden werden eenige slaven opgeofferd, om hem in de andere wereld te kunnen dienen. De asch der lijken werd verzameld en begraven met het zwaard van den krijgsman, het naaldewerk van de vrouw en eenen voorraad van spijs, ook wel met goud en juweelen voor de rijken. Nabij de tempels, in het veld, op het gebergte, maar vooral op gewijde plaatsen waren de grafsteden. Bij sommigen had eene balzeming der lijken plaats. Jaarlijks werd des laatsten Konings

(1) *Hist. of Mex.* Vol. I. p. 318. B. VI. Sect. 38.

nigs geboortedag gevierd. Van den dood werd nooit bij hun gesproken. (1).

Zoodanig waren de *Mexicanen* ten tijde der *Spaansche* overheersching, die spoedig met onmenschelijke wreedheid gepaard ging, doch door het vermaard bevelschrift van KAREL V. gestuit en voor het vervolg voorgesloten werd. Zints zijn zij onderdanen van de *Spaansche* kroon, en als zoodanige verplicht, in de algemeene lasten te deelen, die echter ten hunnen aanzien bijzonder bepaald zijn. Elke *Indiaan* is, van zijn achttiende tot zijn vijftigste jaar, tot zekere opbrengst in geld verbonden. Nog vordert men van hem, als 'sKonings leenman zekeren heerdienst, waar voor echter een bepaald loon is vastgesteld. Deze dienst wordt of aan de openbare werken of in de mijnen gevorderd. Tot de eerste behooren zoo wel de veldarbeid als de vestingbouw, maar geen andere veldarbeid, dan tot noodzaaklijk voedsel. Tot dezen dienst worden zij bij afwisseling opgeroepen, en men tracht hun denzelven alzins dragelijk te maken.

(1) *Hist. of Mex.* V. I. p. 322. B. VI. Sect. 39, 40.

ken. In de steden woonachtig, zijn zij aan *Spaansche* Overheden onderworpen. Op het land hebben zij nog hunne oude *Caciken* of Vrederegters, gedeeltlijk afstammende van oude edele geslachten, gedeeltlijk door den *Spaanschen* Onderkoning benoemd. Een vierde deel hunner cijnspenningen wordt besteed tot onderhoud van deze *Caciken* en van de beschermers, die het Bewind zelf aanstelt tegen alle buitensporig geweld en vroegere wreedheid; een ander deel strekt tot onderhoud der geestelijkheid, die hun in den *Christelijken* Godsdienst onderwijst; een derde wordt onder behoefte *Indianen* uitgedeeld; het laatste is een fonds voor de Godshuizen ten hunnen behoeve gesticht (1). Alle die weldadige inrigtingen echter voorkomen noch de onderdrukking noch de ellende dezer menschen. Maar zelden toch worden hunne klagten gehoord door hunne verwijdering van den troon, wiens volkomenste weldaden zelve nooit deszelfs stichting zouden kunnen regtvaardigen op den *Mexicaanschen* grond, noch het verlies

(1) ROBERTSON *Hist. de l'Amer.* V. IV, p. 162 — 170. Liv. VIII.

lies der vrijheid en onafhankelijkheid doen vergeten aan de *Mexicanen*, die zich nimmer zonder bittere smarten de geschiedenis hunner voorvaderen kunnen herinneren, noch, zonder diepe treurigheid, hunnen eigen laag vernederden staat kunnen gevoelen, ten zij het *Euangelie* voor hun hart eene vergelding worde, waarbij hun alle vroegere grootheid, met afgoderij en bijgeloof gepaard, diep verachtlijk schijne.

G U I A N A.

Guiana, gelijk de *Indianen* het noemen, ook wel *Caribania* naar de meesten van derzelve inwoners, de *Caraiïben*, geheeten, en bij ons min naauwkeurig de *wilde kust* genoemd, ligt ter wederzijde van den evennachtslijn, en wel van 4° Zuider breedte tot 8° 20' Noorder breedte op de lengte van den evennachtslijn 303° tot 328°, eene lengte echter die onder en boven denzelven aanmerkelijk afneemt door de langwerpige ronde gedaante dezer landstreek. Ten noorden wordt zij omgeven door de rivier *Viapari*, of de

Oronoque, ten zuiden door de *Maranon* of *Amazonen* rivier, voor de twee grootste rivieren gehouden van de aarde, ten oosten omgeeft haar de *Oceaan*, ten westen de rivier *Negro* of zwarte rivier; het nieuwe koningrijk van *Grenada*, *Peru* en *Brazil* sluiten aan hare grenzen.

Schoon gelegen onder de verzengde luchtstreek, wordt *Guiana* dagelijks door de zeewinden verkoeld. De groote en kleine rivieren, die hetzelfde omgeven en doorsnijden, en de boschen, die het schier geheel beslaan, verminderen almede de brandende hitte aanmerkelijk; de nachten inzonderheid, en de nânachten vooral, zijn niet alleen koel, maar koud en vochtig door veelvuldigen daauw.

Dag en nacht is 'er schier altijd gelijk, zonder grooter verschil dan van dertien *minuten*. Men onderscheidt 'er ook slechts twee jaargetijden, niet bij den naam van winter en zomer, maar van regen en droogte; waar van het eerste getijde omtrent vijf maanden duurt, schoon niet zonder tuschenpoozing van drooge dagen (1).

Zich

(1) J. J. HARTSINCK *Beschrijving van Guiana*
of

Zich van alle ongeregeldheid en van de nachtlucht onthoudende, bevindt men 'er de luchtstreek zeer gezond. De grond is vruchtbaar, meestal uit veen- en klei-grond bestaande, en schier overal met zware bosfchen bezet; maar op sommige plaatsen ook beslagen met weilanden en velden, *Savannen* genaamd, wier grond zandig is. Men onderscheidt in *Guiana* de hooge van de lage landen, welke laatste langs de kusten en de oevers der groote rivieren liggen. Deze lage en verdronkene landen geven den vruchtbaarsten veen- en slijkgrond (1).

Een der natuurlijke rijkdommen des lands bestaat in deszelfs houten, waarvan men het *zachte* of *witte* weinig telt, maar het *harde*, zware en veelkleurige, van donker bruin tot helder geel, zeer hoog acht en *onvergankelijk* noemt, gelijk het ook nauwlijks

of de wilde kust van Zuid-America. Amst. 1770. D. I. bl. 1 — 3. Hoofdst. 1. LESCALLIER bij J. G. STEDMAN *Reize naar Surinamen en door de binnenste deelen van Guiana.* Amst. 1799. D. IV. bl. 112. Aanhangz. II. H. 1.

(1) HARTSINCK D. I. bl. 3. H. 1. LESCAILLIER bij STEDMAN D. IV. bl. 292—295. Aanh. II. bl. 7.

lijks voor zaag of beitel bezwijkt en voor de fraaiste polijsting vatbaar is. Eene derde soort is door deszelfs aanmerkelijke lengte en breedte voor den scheepsbouw dienstbaar. Eene menigte van specerijboomen en van verfhouten brengen bovendien de bosfchen voort, terwijl de binnenlanden bezet zijn met gansche bosfchen van *Cacao*-boomen.

Roucou, catoen, suiker en koffij behooren mede onder de voornaamste voortbrengzelen des lands. De *Oostersche* specerijen en de vruchten der warme landen groeijen 'er ook welig op; de orange- en citroenboomen zijn 'er inzonderheid zoo overvloedig en groot, dat zij 'er weinig worden geacht; ook vindt 'er het moeskruid van allerlei aard den weligsten grond (1).

Eene ontzaglijke menigte van wild geëdierte bewoont de bosfchen, onder hetwelk velerleije tijgers, de verschrikkelijkste, de *Haji's* of Luijaards de opmerkelijkste, de aapen de talrijkste zijn. Paarden, koeijen, varkens en muilëzels hebben in de

(1) LESCOALLIER bij STEDMAN D. IV. bl. 302 — 306. Aanh. II. H. 7. HARTSINCK D. I. bl. 44 — 88. H. 8 en 9.

de weilanden geen ongunstig verblijf gevonden.

Affschuwelijk door derzelve ongemeene grootte, en vreeslijk door derzelve kwaadaardigheid, zijn hier de vledermuizen, spinnen, slangen, muggen, duizendbeenen, mieren en kakkerlakken.

Zoo veel bekorelijker is het pluimgedierte voor het oog door schoonheid en verscheidenheid van vederen: maar het oor wordt slechts bij een enkeld vogeltje op lieffelijken zang onthaald. Ontallijk zijn de soorten van papegaaijen; zonderling is de trompetvogel; de plevieren, faisanten, pauwifien, bloemzuigers, lepelbekken, eenden, krabvogels, arenden, gieren en valken munten 'er door vele bijzonderheden uit (1).

De veelheid en verscheidenheid van vischen, die de kusten, de rivieren en meeren opleveren, laten zelfs geene hoofdzakelijke opnoeming toe. De aanmerkelykste zijn de zee-koe van meer dan vijfhonderd pond,
de

(1) LESCAILLIER bij STEDMAN D. IV. bl. 306 — 308. Aanh. II. H. 7. HARTSINCK D. I. bl. 89 — 115. H. 10 — 12.

de zwaardvisfchen en haaijen van wel vijftien voet lang, de zeefchildpadden tot wel drie honderd pond zwaar, de wreed en gevaarlijke kaaimans, de krokodillen en de fiddervisfch. Krabben, kreeften, oesters zijn er niet min rijkelijk dan andere visfchen, die ten smakelijken voedzel ftrekken (1).

De *Spanjaarden*, *Hollanders* en *Franschen* hebben zich aan de kusten van dit land nedergezet met volkplantingen, die aan derzelve moederland fchatten van handel hebben toegevoegd. Het *Spaansch Guiana* ligt langs de *Orenoque* en ftrekt zich uit tot de rivier *Pomaron*; het *Hollandsche* ligt tufchen de *Pomaron* en de *Maroni*, en heeft aan den mond der rivieren *Suriname* en *Berbice* zijne ftichtingen; van daar tot de *Amazonen*-rivier ftrekt zich het *Fransch Guiana* uit, waarvan *Caijenne*, aan de rivier van dien naam, de hoofdplaats is.

Noch deze volkplantingen van *Euro-peërs*, noch de negers op dezelve tot den land-

(1) HARTSINCK D. I. bl. 116—124 H. 13.
LESCALLIER bij STEDMAN D. IV. bl. 307.
Aanh. II. H. 7.

landbouw gebezigd, noch de inborelingen des lands, die op de volkplantingen zelve worden gevonden, maar deze inborelingen alleen in derzelve onafhankelijken staat, verre verwijderd van de *Europesche* volkplantingen, zijn de voorwerpen, tot wier beschouwing zich de aard van ons werk bepaalt.

Men onderscheidt hun in *Kust-* en in *Land-Indianen*, wyl de laatsten, de binnenste gedeelten des land bewonende, schier geenen omgang met de *Europeërs* hebben. Zij maken een groot aantal onderscheidene volkeren uit; die niet één bepaald gedeelte gronds blijven bewonen, maar telkens van woonplaats veranderen, zonder zich echter van een te verspreiden of te vermengen (1).

Deze *Indianen* zijn over het algemeen middelmatig van gestalte. Hunne wezens-trekken zijn regelmatig en niet onbevallig; hun-

(1) LESCALLIER bij STEDMAN D. IV. bl. 247. Aanh. II. H. 5. alwaar wij vier en twintig onderscheidene stammen bij derzelve namen vinden opgeteld. Bij HARTSINCK worden 'er acht en zestig bij onderscheidene namen genoemd. D. I. bl. 3—8. H. 2.

hunne oogen zwart met een zuiver glansrijk wit, maar klein; hunne tanden schoon en gaaf tot in den hoogsten ouderdom; hunne lippen eer dik dan dun; hun neus wat dik en breed gevleugeld (1).

Hunne kleur verschilt naar hunne woonplaats. Die de boschen bewonen, zijn genoegzaam blank; die in de opene velden bruiner. Over het geheel hebben zij eene roodekoperige kleur. Dik, git zwart, haar dekt overal hun hoofd, het welk nooit schijnt te grijzen of kaal te worden. De mans dragen het haar kort, bij de vrouwen hangt het tot op de helft van den rug (2).

Schoon LESCALLIER de vrouwen van *Guiana*, met een enkeld woord, doorgaans min welgemaakt noemt dan de mans, zijn HARTSINCK en STEDMAN overvloedig in den lof van derzelve schoonheid, en geeft de laatste beschrijvingen en afbeeldin-

(1) HARTSINCK D. I. bl. 9. H. 2. STEDMAN D. II. bl. 164. H. 15. bij wien echter de lippen *dun* genoemd worden. LESCALLIER bij STEDM. D. IV. bl. 248. Aanh. II. H. 5.

(2) HARTSINCK D. I. bl. 9. STEDMAN D. I. bl. 158, 169, 164. LESCALLIER bij STEDMAN D. I. bl. 208. Aanh. II. H. 5.

dingen, die het oordeel tot toestemming dringen. Meestendeels, zegt HARTSINCK, zijn zij van eene matige grootte, welgemaakt en niet onbevallig van wezens-trekken, waarin zekere zachtheid en goed-aardigheid doorstralen. Die zelfde zachtheid en aangenaamheid erkent ook LESCALIER in hare trekken. Eenmaal zag STEDMAN eene *Indiaansche* vrouw opkomen uit het water, waar in zij had gezwommen, en schreef van haar: „ zij had een „ aangezicht zoo bevallig, als men zich kan „ verbeelden. Hare rijzige gestalte, hare „ kracht, hare jeugd, hare levendigheid, „ alle teekenen van goede gezondheid, „ overtuigden mij van de waarheid, dat „ wanneer het ligchaam zich geheel aan „ het oog ontdekt, men op de schoon- „ heid van het aangezicht weinig acht slaat. „ Haar gelaat kondigde echter die beminne- „ lijke eenvoudigheid en dien onschuldigen „ ernst aan, die op geenen oneerbaren „ aanval zelfs verdacht is, en niet kan naar- „ gebootst worden door haar, die zich aan „ den geringsten mistap schuldig kent (1).”

Door.

(1) STEDMAN D. III. bl. 145, 146. H. 24.

Doorgaans echter hadden de *Indiaan-*
sche vrouwen ook in zijn oog eene min-
bevallige gestalte, vooral door het binnen-
waarts zetten der voeten (1); terwijl ook
LESCALLIER in het algemeen bij de *Gui-*
aners wezenstrekken erkende, die weinig
van *Europesche* verschilden (2).

Men vindt onder hun schier geene mis-
maakte of gebrekkelijke menschen. Ook
ziet men hun aan weinig ziekten onderhe-
vig. Zij zijn, algemeen, sterk van natuur en
beleven somtijds den zeer hoogen ouder-
dom van boven de honderd jaren (3).

De meesten dezer volkeren loopen schier
naakt. De bewoners van de oevers der
Amazonen-rivier houden zelfs het bedekken
der schaamdeelen voor een voorteeken van
onheil en kortstondigen dood. De ove-
rigen dragen eenen band om den middel,
waarin de mans hun mes steken, en waar
aan eene schart is vastgemaakt van catoen,
lin-

(1) STEDMAN D. II. bl. 168. H. 15.

(2) LESCALLIER bij STEDMAN D. IV. bl.
248. Aanh. II. H. 5.

(3) HARTSINCK D. I. bl. 32 H. 6. LES-
CALLIER bij STEDMAN D. IV bl. 281. Aanh.
II. H. 5.

linnen of *salempouris*, tusfchen de beenen doorgehaald en van achteren omtrent een half el nederhangende, of ook wel zoo lang, dat zij het als een fjerp over den fchouder flaan, of zich met langen fleep laten naflepen. In plaats van dit windzel hebben de vrouwen eenen fchaamlap van catoen, met koralen verfierd en *Quion* genoemd, van een voet breed en acht duim hoog, met franje omboord en met koorden van catoenen draden vastgeknoopt. Vele vrouwen dragen ook eenen gordel van haar, waar aan zij van voren en van achteren eenen grooten vierkanten lap zwart catoen hechten, die, daar dezelve zeer laag om den middel wordt gedragen, een zeer lang voorkomen aan de gefalte geeft (1).

De Kust-*Indianen* gaan blootshoofds. Hunne haren zijn van achteren kort; van voren nederhangende. Meer binnenslands
ziet

(1) HARTSINCK D. I. bl. 10. H. 2. STEDMAN D. II. bl. 166. H. 15. D. III. bl. 145. H. 24. LESCALLIER bij STEDMAN D. IV. bl. 249, 250. Aanh. II. H. 5.

ziet men nu en dan vedermützen , vooral op feestdagen : ook gebruikt men aldaar vederen tot onderscheidene stukken van kleeding of opschik , als tot maaglappen , voorschooten , gordels en halskragen.

Armbanden en halsnoeren van koraal van onderscheidene kleur en stof , oorringen , neusringen , polsringen , knie- en enkel-ringen maken de geliefde tooi der vrouwen uit. Vederen , zelfs door de lip of wang gestoken , ja de ganse onderlip met spelden doorstoken , die haar als een baard voor den kin hangen , is bij sommigen de afschuwelijke opschik. Eenigen dragen ook om het been , tot aan de hoogte van de kuit , een weefzel van catoen , op het vleesch zelf vastgemaakt , het welk eene onmatige dikte aan de kuit geeft , de groei van het overige been belet en eene onoogelijke gestalte veroorzaakt.

De mans dragen , behalve de vedermuts , ook wel eene soort van draagband , gemaakt van tijger- of wilde zwijnen-tanden , ten teken hunner dapperheid. Ook dekt de geheele tijgerhuid wel eens het hoofd , waarbij dan ook door het middenshot van den

den neus een stuk zilver of steen wordt gedragen (1).

Het zaad van de *Arnotta* of *Roucou*, waar aan zij den naam van *Cosowy* geven, doch het welk bij ons *Orlean* wordt genoemd, wordt door hun in limoensap geweekt, met water gemengd, en met gom of met olij tot eene scharlaken verw gemaakt, waarmede de Kust-*Indianen*, vooral, zich het ligchaam, en de mans het hoofdhaar zelfs, besmeren. De huid bloost en glimt hierdoor als een gekookte zeekreeft. Eene overbodige uitwaseming te beletten en het stecken der muggen af te weren, schijnt het oogmerk dezer doorgaande beschildering te zijn, waarvan zich eene andere onderscheidt op hooge feesten, wanneer men de blaauwe verw verkiest voor de wenkbraauwen en voor eene soort van beeldsprakige schildering over het gansche ligchaam, welke verw negen dagen lang op de huid blijft hech-

(1) STEDMAN D. III. bl. 167, 168. H. 15.
LESCALLIER bij STEDMAN D. IV. bl. 250.
Aanh. II. H. HARTSINCK D. I. bl. 10, 11.
H. 2.

hechten , zonder afgewasfchen te kunnen worden (1).

De woning der *Guianers* is eene langwerpig vierkante hut , fomtijds van twee verdiepingen , uit eenige palen zamengefteld en met planken overdekt , in welke men in- en uitklimt door middel van eenen fchuinfchen boomftam met ingekeepte treden , wier beklimming zeer moeilijk is. De lage hut is van flechts twee palen gebouwd , waarop eene lange spar rust , die het geheele gebouw onderfteunt. Takken van boomen , met bladeren overdekt , maken het dak uit. Eene kleine opening aan eene der zijden is de ingang. De weinige dikte van het hout , het welk zij zelfs tot hunne hoogfte hutten gebruiken , geeft aan dezelve een gevarelijk aanzien , ftrijdig met het eerfte vereifchte der bouwkunst , het welk veiligheid vordert. Somtjids wonen twintig , ja dertig huisgezinnen in zulk een gebouw , voor elkanderen even min als voor anderen afgefloten , daar zij geene deuren hebben : de nacht-
ver-

(1) HARTSINCK D. I. bl. 11. H. 2. STEDMAN D. II. bl. 164 , 165. H. 15. LESCALIER bij STEDMAN D. IV. bl. 250. Aanh. II. H. 5.

verblijven der vrouwen echter zijn de meesten dezer woningen afgescheiden van die der mans en vooral van die der vreemdelingen. Zij, die nabij rivieren en moerasfen wonen, plaatsen hunne hutten in de kroon van sommige boomen, ten einde vrij te zijn van de overstroming. De dagverblijven zijn bij velen ook onderscheiden van de nachthuizen en zijn meestal bloote afdakken, die aan alle zijden open staan. Het uitgestrekste hunner gebouwen is de *Tabowij* of *grootte hut*, alwaar alle de leden van eenen stam gewoon zijn te vergaderen, om vreemdelingen te ontvangen, feest te vieren en algemeene belangen of vermaken waar te nemen. Dit gebouw is eene overdekte hal of markt, aan den voor- en achtergevel geheel open, van honderd en dertig voet lang en dertig breed, van boven met een afdak aflopende tot op zijstutten van vier of vijf voet, van binnen met dwarsbalken en sparren geschoord, waar aan *Hamakken* hangen voor de mans, terwijl de vrouwen op de hurken of ook op eene lange bank zitten (1).

De

(1) STEDMAN D. II. bl. 169. H. 15. LES-
IV. DEEL. M CAL-

De *Hamak* of hangmat is het voornamelijk huisraad van de *Guianers*. Dezelve is kunstig geweven van catoen of eenige andere stof, aan welke men eene scharlaken of andere grondkleur geeft, die men voorts met allerlei loofwerk opschildert. Eene mat van palmboombladeren strekt in dezelve tot deken, waar onder men veel gemakkelijker en luchtiger ligt, dan op het beste *Euro-pesche* bed.

Schoon doorgaans plat op den grond gehurkt zittende, hebben zij een zekeren houten stoel, waarvan zij bij plechtig bezoek gebruik maken. Dezelve is eene diep uitgeholde zitbank, waarin men omtrent tot den middel nederzakt, zoo dat men met de knieën schier aan de kin raakt.

Meer aanprijzing verdienen hunne korven, welke zij in allerlei gedaante en grootte vlechten van dubbeld riet, tusschen het welk zij bladeren voegen, zoo dat zij geheel waterdicht zijn. Aardig weten zij de-

deze ligte en gemakkelijke korven met rood en zwart loofwerk te versieren.

Niet min opmerkelijk is hun welverglaasd en met figuren besneden aardewerk, het welk zij van klei bakken, met lijmerig vernis bestrijken, daarna polijsten en bestand maken tegen het vuur, schoon sommige hunner potten wel drie voet in den omtrek groot zijn. Ook hebben zij platen, geschikt om de *Casfave* te droogen.

Zij hebben lepels of koppen van verscheidene grootte, vervaardigd van den bast der calebasen, dien zij vernissen en met bloemwerk besnijden; en ook waaijers, om het vuur aan te blazen, eenen steen om te malen, eene pers om het vocht uit de *Casfaven* te persen, en eene zeef ter schifting van hun graan (1).

Hunne *Cano's* of booten zijn de meesterstukken van hun kunstwerk. Zij varen met dezelve ter zee zoo wel bij de kusten langs, als op hunne rivieren, en vervoeren
 'er

(1) STEDMAN D. II. bl. 169, 192, 193. II. 15. LESCALLIER bij STEDMAN D. IV. bl. 264, 260. Aanh. II. H. 5. HARTSINCK D. I. bl. 16, 19, 20. H. 4.

'er zeer zware lasten mede. Sommigen zijn wel veertig voet lang, anderen zoo klein, dat zij nauwelijks twee of drie personen kunnen voeren, en zoo kantel gemaakt, dat zij niet zelden omflaan, waar over zich de naakte en wel zwemmende *Indiaan* weinig bekommert, die zelfs zijne boot weder omkeert, uithoost en met dezelve voortvaart. Een boomschors van een vierde duim dik, met wortels van boomen aan een genaaid, en met zekere gom over de naden bestreken, is dikwijls de gansche zelfstandigheid van dezen kleinen bodem. Tot hun groote vaartuig zoeken zij eenen gaven en regten boomstam, van tien of twaalf voet in den omtrek dik; in denzelven maken zij eene sleuf van negen of tien duim breed, door welke zij hem geheel weten uit te hollen, ter wederzijde tot eene gelijke dikte van anderhalven duim, doch een weinig dikker op den bodem, waar na zij hem van buiten beschaven, en eene gedaante aan hem geven, gemeenelijk van voren wat smaller dan van achteren. Na deze bewerking keeren zij den uitgeholden boomstam om, met de opening naar beneden, en maken hem, door het stoken van vuur daar onder,

der,

der, zoo rekbaar, dat zij, met eenen tang van hard hout gemaakt, de boorden ter wederszijde zoo ver uitrekken, dat een stam van tien voeten omtreks gemeenlijk eene breedte verkrijgt van vijf en een halven voet. Drie of vier uren worden 'er tot deze rekking gevorderd, waarbij men steeds water gereed heeft, om het te sterk wordende vuur te blusfen. Eenige dwarsbalken dienen tot steun van het vaartuig en tot zitbanken der roeijers, die met zeer dunne scepriemen pagaijen. Aan het gansche vaartuig komt geen spijker te pas, schoon zij hetzelve met een smalboord opboeijen, en 'er een vast roer aan hechten. Zij voeren op hetzelve een bijna vierkant zeil, van gespleten en aan een genaaid riet, en leggen zoo wel zeilende als pagaijende, met ongeloovelijke snelheid hunne water-togten af (1).

De *Guianers* zijn ook in de scheepvaart zoo bedreven, als de telkens veranderende
wen-

(1) STEDMAN D. II. bl. 70, 196. H. 15. D. III. bl. 151. H. 24. LESCALLIER bij STEDM. D. IV. bl. 267—269. Aanh. II. H. 5. HARTSINCK D. I. bl. 21, 22. H. 4.

wendingen der stroomen in hunne rivieren en de watervallen in dezelve vooral vorderen. Hun oog ziet de gelegenheid altijd met snellen en scherpen blik, hun beraad is oogenblikkelijk genomen, hunne bedaardheid wordt door geen gevaar afgebroken, en hun arm is altijd zoo vaardig als krachtig, om hun besluit door de kunstigste wending uit te voeren, terwijl zij midden onder zulk eene vaart met elkanderen praten en lagchen en nog daarenboven klaar zijn, om den een of anderen visch of vogel met hunne pijlen te vervolgen (1).

Hun dagelijksch voedsel is wildbraad en visch, met weinige vruchten en wortelen. Het vleesch braden of droogen zij: ook koken zij hetzelfde wel met den visch en wortelen te gelijk in eenen pot, waarbij zij altijd rijkelijk peper, maar bijna geen zout, gebruiken.

Hun brood maken zij van den broodwortel, *Casave* genoemd, dien men raspt, uitperst en droogt, alvorens men 'er brood van bakt.

Zij

(1) LESCALLIER bij STEDM. D. IV. bl. 270, 271. Aanh. II. II. 5.

Zij hebben verscheidene soorten van dranken, die alle eene bedwelmende kracht hebben. Hun *Casfave*-brood zelf, door de vrouwen gekaauwd en in water uitgegest, heeft een dronkenmakend vermogen. Gaarne geven zij zich aan deszelfs bedwelming over, waarin zij dan ook velerleije onregeligheden begaan, schoon hun dagelijksch gebruik van geestrijke dranken, uit onderscheidene granen en vruchten door weeking en uitgesting bereid, hun niet spoedig doet beschonken zijn (1).

De visfcherij, de jagt en houthakkerij maken de eenige bezigheden uit der mans: alle andere arbeid, tot den landbouw en het timmerwerk toe, is aan de vrouwen aanbevolen (2).

De visfcherij geschiedt zoo wel met pijl en boog en drietand, van vischbeen vervaardigd, als met den angel en fuiken en ook met zekeren vergiftigden wortel, die
in

(1) STEDMAN D. II. bl. 171—175. H. 15.
HARTSINCK D. I. bl. 23—25. H. 5.

(2) STEDMAN D. II. bl. 192. H. 4. LES-
CALLIER bij STEDM. D. IV. bl. 256. Aanh.
II. H. 5. HARTSINCK D. I. bl. 22. H. 4.

in het water geworpen, den visch bezwijmelt en in menigte doet boven komen (1).

Ter jacht gebruiken zij honden van verscheidene soort, meestal klein, mager en onoogelijk, maar van jongs af daar op aangerigt en bij de vrouwen zoo zeer bemind, dat zij derzelver jongen somtijds nevens hare kinders zoogen. Doorgaans jagen drie of vier *Indianen* gezamenlijk ter groote jacht, elk van pijl en boog of jagtroer voorzien, en met een mes of bijl op zijde, van vijf of zes honden vergezeld, die het wild naar den waterkant drijven, waar een der *Indianen* in zijne *Cano* ligt en door gefluit waarschuwt, wanneer hij het wild getroffen heeft. Op klein wild gaat men zonder gezelschap. De bogen zijn van het stevigste en hardste hout gemaakt, zes voet lang, fraai gepolijst, met koorden van de zijdeplant gespannen en bij de greep met catoen omwonden. De pijlen zijn doorgaans vier voet lang, van sterk riet, met eene ligte roede aan het einde, en met een punt van staal of van vischgraat, met eenen weêr-

(1) HARTSINCK D. I. bl. 19. H. 4. STEDMAN D. II. bl. 190, 191. H. 15.

weêrhaak. Sommigen zijn als eene lans ; anderen hebben dubbelde en driedubbelde weêrhaken; eenigen hebben ronde knoppen in plaats van punten, en dienen ter papegaijen- en apen-jagt, anderen daar tegen zijn zoo vergiftigd, dat zij oogenblikkelijk het wild dooden (1). Met de vaardigheid der *Indianen* in de vervolging van het wild staat hunne boomklimmerij gelijk. In plaats van den stam te omvatten met de armen en beenen, en zich alzoo op te slobberen, weten zij den dunnen stam van den hoogen *Mauricij*, met de handen vast te houden, en 'er, door beurtelings den voet tegen denzelfden te verzetten, als bij schreden, op handen en voeten tegen op te loopen (2).

De handel, dien zij drijven met de *Euro-peërs*, bestaat in ruilingen. Zij leveren kruiden, *cano's*, hangmatten, hout, wortelen, vlinders, papegaijen, apen, *Copaiva*-balsem, *arracoura*-gom, olij van *acajori*-noten en *arnotta*, ja ook slaven: waar voor

zij

(1) STEDMAN D. II. bl. 177—190. H. 15.
HARTS. D. I. bl. 17, 18. H. 4.

(2) STEDMAN D. II. bl. 302. H. 19.

zij stoffen, geweren, kruid, bijlen, mesfen, scharen, glaswerk, spiegels, kammen, naalden, spelden, visch-hoeken, enz. ontvangen (1). Ook laten zij zich voor een gering loon ten dienste der *Europeërs* gebruiken, om te jagen en hout te hakken (2).

De aard dezer *Indianen* is nogthans zeer lui. Niet te water of in het bosch zijnde, liggen zij den ganschen dag in hunne hangmat, zich bezig houdende met het schoonmaken hunner tanden, het wrijven aan den baard en het kijken in een stuk spiegelglas (3).

Zij beminnen het baden en herhalen het dagelijks twee of drie malen, mans, vrouwen en kinders onder elkanderen, zonder zich ooit in woorden of daden aan de geringste onvoegzaamheid schuldig te maken. Allen zijn zij daardoor ook uitmuntende zwemmers, houdende somtijds eene soort van gevecht in het water, waar bij zij als

vis-

(1) STEDNAN D. II. bl. 198—200. H. 15.

(2) HARTSINCK D. I. bl. 17. H. 4.

(3) STEDMAN D. II. bl. 163. H. 15. HARTS. D. I. bl. 17. 4.

visfchen duiken en elkanderen met de voeten, nooit met de handen, raken (1).

Niet min gemeenzaam en gezellig zijn de *Indianen* te land, dan te water. Dikwijls komen zij in eene groote hut bijeen, danzen en spelen of vermaken zich met spookvertellingen of droomverhalen, waar over zij gaarne in gelach uitbarften. De toonkunst is al mede hunne geliefde uitspanning, maar heeft zeer weinig waarde. Hun speeltuig is eene dwarsfluit van riet of been gemaakt, waarop zij een onwelluidend, bulkend en onafgemeten getier doen hooren; als mede eene rietpijp van onevenredige rieten, waarop zij een helderder, maar al even onbehagelijk, geluid maken. Hun trommel is een hol stuk hout met leder bespannen, waar op zij met de hand kloppen. Hunne dans verdient dien naam niet veel meer, dan aan dit geraas die der toonkunst voegt, bepallende zich dezelve tot sprongen, beenflingeringen en ronddraijingen in verschillende

de

(1) STEDMAN D. II. bl. 163, 164, 176.
H. 15. D. III. bl. 144. H. 24. HARTS. D. I.
bl. 17. H. 4.

de houdingen, tot dat hun het hoofd duizelt (1).

Hunne taal gelijkt over het geheel in uitspraak naar de *Italiaansche*, en is alzoo zangrijk genoeg, daar alle derzelve woorden, hoe verscheiden ook bij de zeer talrijke stammen van *Guiana*, bij wien eene algemeene taal schier onbekend is, met eenen klinkletter eindigen. Hunne telkunst gaat niet hooger dan vijf: om tien uit te drukken moeten hun de vingers en tot twintig ook de teenen dienen. Hunne tijdrekening wordt op eenen kerfstok of snoer van riet bewaard, waar in zoo veele knopen of kerven zijn, als 'er dagen moeten verlopen, eer zij, bij voorbeeld, gezamenlijk ter jagt zullen gaan, en waarvan zij 'er dagelijks een afsnijden. Het toe- en afnemen der maan en het zevengesternte dient hun overigens ter tijdverdeeling (2).

Zij

(1) STEDMAN D. II. bl. 175, 176. H. 15. LESCALLIER bij STEDMAN D. IV. bl. 254, 255. Aanh. II. H. 5. HARTS. D. I. bl. 43. H. 7.

(2) STEDMAN D. II. bl. 175. H. 15. LESCALLIER bij STEDM. D. IV. bl. 254. Aanh. II. H. 5. HARTS. D. I. bl. 22, 23. H. 4. bl. 39. H. 7.

Zij ſchijnen geenen uitwendigen Godsdienst te hebben, ſchoon zij allen gelooven in eenen God, als opperoorzaak van allen goed, en die hun nooit het minſte kwaad wil doen, als mede in een ander leven na den dood. Zij bidden daartegen een boos wezen aan, om de onheilen af te weren, waarmede zij gelooven, dat het zelve hun kon kwellen. Zij noemen het *Yawahou* en ſchrijven aan hetzelfde alle ſmart, ziekten, wonden en den dood toe (1). Zij hebben hunne Priesters, die tevens hunne artzen zijn. Dezen worden voorbereid tot het eene en andere door het tienjarig onderwijs van eenen ouden Priester, dien zij daarvoor ten dienſte ſtaan. In hun wordt een ouderdom van twintig jaaren vereiſcht; ook vordert hunne beproeving een voorafgaand ſtreng vanden en velerleiſe lichaamsfoltering, als eenen onophoudelijken dans, tot dat zij nedervallen, eene dragt van gordels en halsbanden met groote mieren gevuld, eene verzwelging van in den mond gegoten tabakſap, en; na de verheffing tot
het

(1) STEDMAN D. II. bl. 162. H. 1. LESCALLIER bij STEDM. D. IV. bl. 253, 282. Aanh. II. H. 5. HARTS. D. I. bl. 25, 26. H. 6.

het Priesterschap, nog eene driejarige onthouding eerst van fruit en vleesch, daarna van vleesch alleen, het laatst van grof wild en groot gevogelte, en altijd van sterke dranken. Na zulke beproevingen bekwaam verklaard, aanvaarden zij hunne geneeskunst. Bij eenen zieken geroepen, onderzoekt de Priester hem, betast alle de deelen zijns ligchaams, en drukt en blaast op dezelfen; daarna maakt hij zich eene hut nabij den zieken, overdekt dezelve met bladeren en begeeft 'er zich in met alle zijne geneeskundige werktuigen, welke hij in eenen zak bijeen heeft. De aanvang zijner werking is een geweldig gerammel met eene calebaschil vol drooge en harde zaden, onder een luid geschreeuw, gezang en getier, twee of drie uren lang, ten einde den duivel te bezweren. Daarna zijne stem veranderende, eenige zaadkorrels in den mond nemende en met eene calebas voor den mond sprekende, zegt hij: „*Yawahou* is tegen den zieken vertoornd, hij wil hem doen omkomen na eene lange marteling.” De omstanders, die naar het bezweringswerk oplettend luisteren, maken nu een akelig geschreeuw, en bieden alles
aan

aan ter bevreding van *Yawahou*. Nu wordt de bezwering hervat en eene donderende stem doet zekeren eisch, waaraan terstond wordt voldaan. Volgt echter de herstelling niet, dan verklaart de Priester de geschenken niet goedhartig genoeg gegeven. Alle voorschriften, hoe belagchlijk ook, worden letterlijk vervuld. Een streng vasten van den zieken en alle zijde nabestaanden is het eerste voorschrift. Eene aanhoudende besproeiing met koud water, of een bad van weeke klei is verder eene toevlugt, waarbij meestal de dood gevonden wordt. Zij hebben echter ook eenige kruiden in gebruik, waarvan zij de genezende kracht kennen. Door dezelve, maar nog veel meer door hunne werking op der lijderen verbeelding, gelukt hun menigmaal een verwonderlijk herstel. Schoon men niets te kostbaar acht voor dat herstel op den eisch van *Yawahou*, die somtijds vrouw of dochter van den lijder voor den Priester begeert, behandelt men overigens den zieken met de uiterste onachtzaamheid, zonder hem een enkeld woord toe te spreken, of schier naar zijnen toestand om te zien, het geen de lijder zeer geduldig verdraagt zonder eenig geklag over on-

ongemak of pijn, zelfs meestal met de uiterste gelatenheid verscheidende (1). Voor uitwendige kwalen maken zij van enkelvoudige middelen gebruik, waarvan hunne boschen eenen schat opleveren (2). Keel- en borstziekten, kinderpokken, booze zweren, persloop, scheurbuik en wormen zijn hunne gemeenste ongemakken, aan wier kwaadaardigheid hun gebruik van sterke dranken en onrijpe vruchten veel schuld schijnt te hebben (3).

Dezelfde Priesters, dien zij *Peiji* of *Pa-geijers* noemen, zijn tevens hunne eenige Overheden, die zij steeds eerbiedigen. Buiten dezen kennen zij geen bestuur hoe genaamd. Zij hebben ook geene verdeling van grondeigendom, en elk leeft zonder de minste onderscheiding van rang, naar eigen welgevallen. Zeldzaam echter heeft bij hun eenig maatschappelijk misdrijf plaats

(1) HARTS. D. I. bl. 32, 33. H. 6. LESCALLIER bij STEDM. D. IV. bl. 277 — 282. Aanh. II. H. 5.

(2) STEDMAN. D. III. bl. 151. H. 24.

(3) HARTS. D. I. bl. 31. H. 6. LESCALLIER bij STEDM. D. IV. bl. 281. Aanh. II. H. 5.

plaats. De dieverij schijnt zelfs bij hun zoo onbekend als de leugen. Wanneer ooit manslag bij hun plaats heeft, kan de doodslager de bloedschuld afkoopen met het geven van eenen slaaf of flavin. Op overspel alleen heeft de minneijver dezer volkeren, der *Caraïben* vooral, zware straf gesteld, den dood, namelijk, der beide schuldigen ten aanzien van het gansche volk, of dien der vrouwe door haren beledigden man. Bij anderen daartegen heeft slechts de wedervergelding aan de vrouw van den overspeler plaats, of ook wel eene onderlinge verwiseling voor eenige maanden (1).

Voor den krijg alleen, dien de ligt ontstokene wraakzucht en nog meer het belang van den schandelijken slavenhandel met de *Europeërs* geduriglijk bij hun verwekken, hebben zij een ander oppergezag van Krijgsbevelhebbers (). Weleer hadden en bij de af-

(1) STEDMAN D. II. bl. 162. H. 15. HARTS. D. I. bl. 16, 17. H. 4.

(2) HARTS. D. I. bl. 37. H. 6. D. I. bl. 16. H. 4. Strijdig hier mede schrijft LESCALLIER aan deze Krijgsbevelhebbers ook een burgerlijk bewind toe. LESCALLIER bij STEDMAN D. IV. bl. 272. Aanh. II. H. 5.

afgelegene stammen hebben nog heden geene mindere bijzonderheden plaats bij de verkiezing van dezen, dan bij de bevordering der Priesters. Bij zulk eene verkiezing vergadert een gansche stam, die zich rijkelijk van verscheidene sterke dranken door de schoonste jonge dochters laat toedienen uit calebasen, welke niemand anders met hand of vinger mag aanraken, maar die deze meisjes met drie of vier vingers daarin en den duim naar buiten vasthouden. Hij, die verkoren staat te worden, stelt zich, geleid door twee of drie andere Bevelhebbers, midden in den kring met de handen boven het hoofd en laat zich door zijne geleiders de huid met zweepen schier geheel aan stukken slaan; daarna wordt hij op een houten rooster gelegd en met bladeren overdekt, maar van onderen met een klein vuur gestookt. Bezwijmende wordt hij met water in het aangezicht besprengd en met nieuwe slagen tot zich zelve gebragt, wanneer hij in eene *Hamak* ter uitrusting wordt gelegd, terwijl de lof zijner dapperheid door vrouwen wordt opgezongen. Twee of driemaal wordt deze proef herhaald, en, eene vrouw hebbende, deelt deze ook in eenige zweepslagen, dat

dat is, in de eer der dapperheid van haren man, welke in de daad meestal gelegen is in slagen te verduren (1).

Het opsteken van eenen pijl in eene openbare plaats is hunne oorlogsverklaring. Zij leveren nimmer geregelde veldslagen, noch voeren eenig beleg, liggende hunne dorpen geheel open. Hinderlagen, schermutzelingen en plunderingen maken alleen hun krijgsbedrijf uit. Hunne gewone wapenen zijn de boog, de pijlen en de knods, bij hun *abowtow* of *apoutou* genoemd, vrij gelijk luidende met de *patoos-patoos* der Nieuw-Zeelanders (2). Sommigen hunner bedienen zich ook van de halve piek, het geen echter voor de Opperhoofden alleen geschikt schijnt. Ter verdediging hebben zij een schild, van zeer ligt hout gemaakt, en met kouleuren beschilderd, omtrent vierkant van gedaante, van

(1) HARTS. D. I. bl. 37, 38. H. 6. LES-CALLIER zegt, dat zulk eene beproeving wel zes weken lang duurt en beschrijft dezelve nog met veel meer foltering. Bij STEDM. D IV. bl. 272—277. Aanh. II. H. 5.

(2) Zie D. II. bl. 146.

van binnen een weinig hol en in het midden met een handvatzel (1).

De oproeping ten strijde geschiedt door eenen kerfstok of rietsnoer, die den dag der verzameling vast stelt. Voor den uittocht wordt onder een vrolijk gastmaal het ontwerp voor denzelfven opgemaakt, het welk voor vrouwen noch kinders geheim wordt gehouden, wijl men geen verraad hoegenaamd kent. Indien de togt in *Cano's* wordt ondernomen, neemt men in elke *Cano* twee of drie vrouwen mede, om de mannen te bedienen. Zij varen dan altijd bij nacht, om den vijand te verrasfchen, en verfteken zich bij dag in de bosfchen, terwijl zij de *Cano's* even zorgvuldig onder afgekapte takken verbergen. De overmagt hunner vijanden ziende, maken zij verhakkingen; bij den aanval heffen zij een ijslijk gefchreeuw aan, en geven in de eerfte woede geene genade; naderhand worden zij

(1) HARTS. D. I. bl. 12—14. H. 3. STEDMAN D. II. bl. 191, 192. H. 15. D. III. bl. 150, 151. H. 24. LESCALLIER bij STEDM. D. IV. bl. 271, 272. Aanh. II. bl. 5.

zij op krijgsgevangenen bedacht: zelve terug geslagen, houden zij zich stil in rust, laten zich van drank bedienen tot hun de maag walgt, noemen zich dan weder hersteld en hervatten den strijd, of schrijven hun nadeel toe aan ontijdige ongesteldheid. De gevangenen werden weleer bij de *Carraïben*, na de schrikkelijkste folteringën, omgebracht en verflonden, terwijl de vrouwen liederen zongen ter aanhizing der dolle wraakzucht dezer *Cannibalen*. Wanneer de vrede tuschen twee stammen getroffen wordt, nadert de eene stam den anderen in volle wapenrusting tot omtrent een halven dag reizens, en laat als dan den vrede door eenen gezant aanbieden. Dezelve aangenomen wordende, trekken de aanbieders in slagorde voort, tot dat de stammen tegen elkander overstaan. Nu beweenen zij eenigen tijd hunne gesneuvelden en wijten elkanderen derzelve dood; daarna smijten zij de wapens op den grond; loopen met veel gejuichs naar elkander toe en bevestigen den vrede met een algemeen gastmaal en dankfeest (1).

De

(1) HARTSINCK D. I. bl. 40—42. H. 7.

De zegeteekenen zijn bij hun de schedel-
huid, met het haar aan dezelve, van de ver-
slagene vijanden. De slaven, die zij aan
de *Europeërs* verkoopen, hebben, als zoo-
danige, zeer weinig waarde. Zij weigeren
allen eerbied, dulden geene mishandeling,
kwijnen, teren uit, ja weigeren dikwijls, na
het minste ongelijk, allen voedsel, tot dat
zij van verzwakking sterven (1).

De volslagene vrijheid, zonder eenig bur-
gerlijk bestuur en buiten allen anderen eer-
bied behalve dien van den ouderdom of
priesterstand, maakt niet alleen deze men-
schen, van eenen zoo vadzigen aard, de sla-
vernij en haren afmattenden en ondankbaren
arbeid duldeloos: maar hun karakter vooral
staat bij alle mishandelingen hierin zoo zeer
in den weg, dat hunne hardvochtigheid, die
allerleije smart verduurt en den dood ge-
laten afwacht, hun nu juist in staat stelt, om
zich liever dood te hongeren.

Over het algemeen zijn zij van goeden
inborst en zeer gastvrij. Regtvaardigheid
blinkt in alle hunne handelingen uit. Ze-
kere wellevendheid en bescheidenheid is hun
bij-

(1) STEDMAN D. II. bl. 197, 198. H. 15.

bijzonder eigen. Hunne gesprekken zijn vol beleefdheid. Zeldzaam hoort men van hun lompe of beledigende uitdrukkingen. Des morgens komen de mans, wanneer zij niet ter visfcherij of ter jacht zijn, ineene groote hut bijeen, begroeten 'er elkanderen, en fpreken altijd eerst de vreemdelingen aan. In hunne eigene huizen heerschen rust en vrede. De vrouwen zijn arbeidzaam, zachtzinnig, ondergefchikt. Geen volk is dankbarer, wanneer hun wederkeerige beleefdheid wedervaart of belangrijke dienst gefchiedt: aan die dankbaarheid is echter hunne opvliegende drift en woedende wraakzucht geëvenredigd, wanneer men hun hoont of beledigt. Krijgslist alleen, maar geen doorgaand bedrog, is hun eigen. Oneerlijkheid en geweld zijn bij hun geheel vreemd (1).

Hunne grove gebreken zijn eeniglijk de luiheid en dronkenschap, waar van zij het eerste gemeen hebben met alle onbeschaafde volkeren, die weinig arbeids tot onderhoud
be-

(1) HARTSINCK D. I. bl. 11, 12. H. 2. STEDMAN D. II. bl. 160—163. H. 15. LESCALLIER bij STEDMAN D. IV. bl. 252—254. Aanh. II. H. 5.

behoeven en zich met geen kunstbedrijf weten bezig te houden. Het laatste mag gedeeltelijk worden toegeschreven aan hunne, door veelvuldig pepergebruik verhitte, tong, die alles behalve de sterke dranken laf vindt; gedeeltelijk aan de verleiding der *Euro-peërs*, wjl zij zich nog meer uit naarvolging, dan wel uit eigene gewoonte, tot den staat van volslagene redenloosheid in den drank, bij hunne maaltijden, te buiten gaan (1).

De veelwijverij is hun geoorlofd. Het staat elken man vrij, zoo vele vrouwen te nemen, als hij kan onderhouden, en ze ook terug te zenden, als hij het goed vindt, zonder zelfs voor haar verder onderhoud te zorgen. Elk dier vrouwen bewoont eene afzonderlijke hut met hare kinders: eene derzelve is nogtans zijne meestbegunstigde, op wier trouw hij zeer jaloersch is. Zij trouwen altijd in hun eigen geslacht, zelfs in den tweeden graad van bloedverwantschap. Zij beschouwen hunne nichten als hun-

(1) STEDMAN D. II. bl. 163. H. 15. LESSALLIER bij STEDMAN D. IV. bl. 252. Aanh. II. H. 5.

hunne aanstaande vrouwen en nemen ze reeds als zoodanig aan, eer zij drie of vier jaar oud zijn, wanneer zij inmiddels eene bijzit zoeken, welke zij, bij de volwasfenheid derzelven omtrent het twaalfde jaar, van de hand zenden. Een goed visfcher en jager te zijn, maken de verdienften uit van den jongeling, dien, bij zommige ftammen, het meisje zelve zich kiest. Zij geeft hem hare keuze te kennen, door hem eenigen drank aan te bieden of eenig hout voor zijn vuur: de aanneming daarvan is de verloving, en dien zelfden dag hangt de vrijfter hare hangmat op naast die van haren vrijer; den volgenden dag reeds maakt zij zijn eten en drinken gereed, en daar mede is het gansche huwelijk voltrokken. Ook de jongman doet zijne keuze, en biedt aan derzelve voorwerp eenig wildbraad aan, door hem gevangen. Wanneer zij dit aanneemt, vraagt hij: „wilt gij mijne vrouw zijn?” waarop het jawoord genoeg is, wordende het huwelijk voltrokken, zoodra hut en huisraad gereed zijn, en befloten met een feest, waarop men zich dronken drinkt. Bij andere ftammen heeft eene plegtiger verbindtenis door de wederzijdsche ouders en bloedverwanten plaats.

Bij sommigen wordt de huwelijksplegtigheid voorafgegaan door een langduurig vasten der bruiden, het geen haar, zoo mager als geraamten, in den echt doet treden, doch waar de bruiloft weder zoo veel statelijker gevierd wordt. Bij de *Othomacquen* is men redenloos genoeg, om den jongeling eene weduwe tot vrouw te geven en hem na haar overlijden eerst een voegzamer huwelijk te vergunnen. — De schoonvaders beschouwen hunne schoonzoonen als zoo vele knechts, die verplicht zijn, zoo wel in hun onderhoud als in dat van derzelve vrouwen te voorzien. De vrouwen, daartegen, mogen als de slavinnen der mans worden aangemerkt wegens haren veelvuldigen arbeid, hare verwijdering van alle tafelgemeenschap en hare gediensftigheid bij der mannen feesten en drinkgelagen (1).

Tegen dezen staat van vernedering genieten de vrouwen van *Guiana* een bijzonder voorregt der natuur, van de gemakkelijkste ver-

(1) HARTSINCK D. I. bl. 26 — 29. H. 6.
 STEDMAN D. II. bl. 162, 163, 193. H. 15.
 LESCALLIER bij STEDMAN D. IV. bl. 256,
 257. Aanh. II. H. 5.

verlofing in hare zwangerheid , zonder eenige hulp en met weinige fmart, zoo dat zij zich terftond met het kind naar de rivier begeven , en het zich voorts in een hangmatje van linnen of catoen op den rug hangen , verrigende alle hare huislijke bezigheden en bedieningen hares mans zelfs op den dag harer verlofing. De mans , in tegendeel, nemen bij de eerfte bevalling der vrouwen de zonderlingfte plegtigheid in acht , van zich eenigen tijd in hunne hangmat te houden ; waar in zij , volgens fommingen , aan ftrenge onthouding onderworpen zijn, volgens anderen, alle oppafing en het beste voedzel genieten. Na het verlaten van de hangmat , wordt de man *gefrelangueerd*, gelijk zij het noemen, dat is met vischgraten of dierentanden op verfcheidene plaatfen gekwetst, of ook wel met de zweep geflagen ; voorts zou hij verpligt zijn , eenige maanden zich in vreemden dienst te begeven, van varkensvleefch en grof wild te onthouden , en zich daarna eerst weder met zijne vrouw mogen vereenigen (1). Dit al-

(1) HARTSINCK D. I. bl. 29, 30. H. 6.
STEDMAN D. II. bl. 193, 194. H. 15.

alles wordt echter door eenen anderen Reiziger voor zoo overdreven verklaard, dat hij zegt: „men moet toestemmen, indien men de waarheid wil hulde doen, dat de vrouwen, die bevallen zijn, negen dagen lang door de genen, die haar vergezellen, met de grootste gematigdheid worden behandeld, en dat zij eerst na afloop van dien tijd hare bezigheden hervatten. De mannen wel is waar — dus vervolgt hij — houden hunne rust, maar dit is een gevolg van hun bijgeloof. Zij eten dan niets als visch, zich overtuigd houdende, dat hun gedrag op het lot en gestel hunner kinderen invloed zou hebben (1).”

Van tweelingen te bevallen wordt bij de meesten dezer volkeren voor een blijk van overspel gehouden en met geeseling gestraft, waarom de vrouwen, wanneer zij kunnen, zich doorgaans van eenen derzelve heimelijk ontdoen. Verscheiden hunner achten ook een plat voorhoofd voor eene schoonheid en bedienen zich daartoe van het-

(1) FOUICIN aangehaald door LESCAILLIER bij STEDMAN D. IV. bl. 259. Aanh. II. H. 5.

hetzelfde geweld, als de *Chactaws* (1). Bij anderen heeft de befnijdennis plaats op den achtsten dag, aan wier onkundige verrigting echter menig kind sterft (2).

Nooit slaan zij hunne kinders, om welke reden het ook zij. Zij beminnen ze in de eerste jeugd met de uiterste tederheid. Hun gansche onderwijs bepaalt zich tot de jagt, de visfcherij en het handwerk: zij gaan hun echter daarbij in niets te keer, bevelen hun ook niets, berispen zelfs niets, en laten hun, ouder geworden, geheel onverschillig loopen. Het verbaast hun, dat andere volken de kinders durven kastijden, zonder te vreezen voor de wraak van derzelve volwassenheid, gelijk men in de daad den zoon wel eens bij de *Guianers* de hand straffeloos tegen den vader ziet opheffen (3).

De rouw bij sterfgevallen bestaat bij de
mees-

(1) Zie boven bl. 110. — STEDMAN D. II. bl. 194. H. 15. HARTS. D. I. bl. 31. H. 6.

(2) HARTSINCK D. I. bl. 30. H. 6.

(3) HARTSINCK D. I. bl. 31. H. 6. STEDMAN D. II. bl. 163. H. 15. D. III. bl. 150. H. 24. LESCALLIER bij STEDM. D. II. bl. 254. H. 5.

meesten in het afleggen van alle kleeding en van allen opschik. Onder veelvuldig misbaar van mans en vrouwen wordt het lijk, afgewaschen, op het hoofd geolijd en in eene hangmat gestoken, begraven in eene zittende houding, met al het huisraad en nog vele geschenken der vrienden ten dienste in de andere wereld. De kuil wordt met eene plank gedekt, op dat de aarde aan het lijk niet rake. Wanneer de overleden een Opperhoofd is geweest, wordt het lijkfeest met veelvuldige zweepslagen om elkanders beenen door de begravenisgangers gevierd, welke smarten zij daarna met ruime teugen verzachten. Het lijkfeest wordt een jaar daarna herhaald met veel zwelgerij, tot dat de overbodige maag den opregten rouw doe blijken. Ook de lijkverbranding heeft bij sommigen en de lijkverrotting in de rivier bij anderen plaats. Schoon zij, eindelijk, algemeen den dood moedig afwachten, wanneer zij ziek zijn, vreezen zij dien zoo angstvallig en bijgeloovig, dat men het sterfhuis niet alleen verlaat, maar dikwijls zelfs het gansche dorp of ten minsten het sterfhuis in den brand steekt, omdat men zich, ge-

F. Kupper, del.

L. Portman, sculp.

G U I A N A E R S .

gelijk men zegt, niet veilig acht, waar de dood eens overwonnen heeft (1).

De afbeelding der *Guianers*, naar die van STEDMAN vervaardigd, kan niet buiten het oog gebleven zijn bij deze opgave van derzelve aard en zeden. De vrouw biedt haren man eenen papegaai aan, dien zij met den knoppijl heeft geschoten, terwijl hij zich in de hangmat vermaakt met een brok spiegelglas en de ruispijp bij zich heeft, die in zijne zitbank ligt, om de verveling der werkeloosheid met eenig gefluit te verdrijven. (2).

(1) HARTSINCK D. I. bl. 34—37. H. 6.

(2) De vrouw komt voor bij STEDMAN D. II. bl. 156. Pl. XXXIV; de man D. III. bl. 158. Pl. XXII; het onderscheiden huisraad en speeltuig D. III. bl. 206. Pl. XXIII.

Q U I T O. ,

Voor dat PIZARRA *Peru* veroverde, was *Quito* een gansch Koningrijk met eene aanzienlijke hoofdstad van dien naam, door de *Peruaansche* heerschappij aan haar oppergezag onderworpen. Deze hoofdstad werd bij de *Spaansche* overweldiging geheel vernield, doch in het jaar 1534 herbouwd en in eene *Spaansche* volkplanting verkeerd, onder den naam van *San Francisco de Quito*, naar den voornaam van PIZARRA.

Zij ligt op $0^{\circ} 13' 33''$ Zuider Breedte en van $298^{\circ} 15' 45''$ Lengte van den *Meridi-*
di-

naan van *Teneriffe*, en is de hoofstad eener gansche *Audientie* of *Spaansche* landvoogdij, die zich van 4° Noorder Breedte tot 6° Zuider Breedte, en van 297° tot 330° Lengte uitstrekt (1).

Alhoewel gelegen onder den middaglijn, geniet *Quito* eene gematigde luchtgesteltenis, die op sommige plaatsen tot strenge koude verkoeld wordt, op andere eene frische lente-lucht waasemt en nergens die brandende hitte aanneemt, welke men van zulk eene ligging zou verwachten. De voornaamste oorzaak hier van is de hoogte des lands boven de oppervlakte der zee of liever boven de geheele aarde en de onderscheidene gesteldheid des zeer verschillende gronds, op welken men bergen ziet met sneeuw en ijs bedekt, andere, wier ingewanden branden, terwijl de valleijen tusschen dezelve, naar gelang van derzelve hoogte of laagte, aanmerkelijk in graden van warmte verschillen. Over het geheel echter verschilt de
 lucht-

(1) *Historische Reisbeschrijving van geheel Zuid-America door A. DE ULLOA.* Te Goes 1771. D. I. bl. 239, 240. B. V. H. 4. bl. 278, 279. B. VI. H. 1.

luchtgesteltenis het gansche jaar door zeer weinig. 'Er waaijen steeds frische winden zonder zich tot stormen te verheffen: maar de geweldige onweders, de gestadige regens en de, telkens schokkende, aardbevingen benemen grootendeels het overwigt, hetwelk deze voorregten der luchtstreek boven alle andere landen der aarde zouden bezitten.

Hoewel zich het onderscheid tusfchen winter en zomer alhier weinig doet gevoelen, reket men 'er van wintermaand tot bloeimaand voor den winter, en de overige maanden voor den zomer (1).

Behalve de beken, die uit de bergen met sneeuw bedekt voortkomen, zijn 'er nog andere, die derzelver oorsprong hebben in lagere bergen, en, te zamen vereenigd, het land met zeer diepe rivieren doorsnijden (2), waarvan 'er eene eene versteenende kracht bezit (3).

De vruchtbaarheid van den grond overtreft alle verbeelding, maar wordt weinig ge-

(1) ULLOA D. I. bl. 261—263. B. V. H. 6.

(2) ULLOA D. I. bl. 387. B. VI. H. 7.

(3) ULLOA D. I. bl. 426. B. V. H. 11.

geacht door de onverzadelijke zucht naar deszelfs verborgene fchatten van zilver en goud, hetwelk 'er fchier allerwegen in de mijnen wordt gevonden, en zich van daár over de gansche befchaafde wereld verspreidt. Behalve deze mijnen heeft *Quito* steengroeven van allerlei foort (1).

Bekorelijk is het plantenrijk, niet flechts door de rijkfte verfcheidenheid van foorten, maar bijzonder door de vereeniging van fchier alle jaargetijden in dezen overheerlijken bloemhof der natuur, waar alle de eigenschappen van den gullen herfst, alle de beloften van de fchoone lente, al het rijpende van den zomer en al het rustende van den winter vereenigd zijn. Tevens vindt men zich als betoverd, wanneer men de groeizaamheid zich onophoudelijk ziet herftellen, en den bladerloozen naast den bladrijken, den bloeienden naast den rijpen vruchtboom ziet ftaan; ja, wanneer men aan den zelfden boom dikwijls reeds nieuwe bloezems en gezette vruchten ziet, terwijl hij nog zijne volwasfene vrucht niet heeft laten vallen.

Ook

(1) ULLOA D. I. bl. 403, 412, 415. B. VI. H. 10 en 11.

Ook brengt het aanmerkelijk verschil van grond eene zonderlinge afwisseling van zaaitijd en oogst voort, zoo dat men somtijds aan de eene zijde der bergen den arbeid van de lente en aan de andere zijde dien van den herfst ontmoet.

Overvloed en keurige smaak van vruchten en granen zijn de gevolgen van zulk eene vruchtbaarheid. Moeskruiden alleen worden 'er niet rijkelijk gevonden (1).

Het hoogst gebergte wordt door geiten, vossen en konijnen bewoond; in het lagere en bebouwde land vindt men slechts huisdieren, onder welke de *Lama* of kleine kameel, schoon het *Indische* schaap genoemd, het bijzonder landeigen is. Ook is de buidelrot hier te huis (2). De honden zijn 'er vrij van dolheid, maar aan eene pokziekte onderhevig. Het vleesch der dieren getuigt door deszelfs smakelijkheid van de uitmuntendheid des voedzels, dien het alom vindt (3).

De vogelsoorten zijn 'er min talrijk, dan
men

(1) ULLOA D. I. bl. 267—274. B. V. H. 8.

(2) ULLOA D. I. bl. 394—398. B. VI. H. 8.

(3) ULLOA D. I. bl. 261, 268. B. V. H. 11.

men bij de voortreffelijkheid van het plantenrijk zou verwachten. Onder dezelve munt het bloemzuigertje door zijne kleinte en schoonheid uit. (1).

De geringheid van het gevederde geslacht schijnt meer in verband te staan met de afwezigheid van schier al, wat men ongedierte noemt, daar de zuiverheid van de lucht deszelfs voortteling zoo zeer verhindert, dat men 'er geen een van de *Mosquitoes* vindt, waar door men anders in heete luchtstreken zoo zeer gekweld wordt. Ook heeft men 'er schier geene, vooral geene gevarelijke, slangen (2).

Van de vierderleije menschen, die *Quito* bewonen, de *Blanken*, *Mestisen*, *Negers* en *Indianen* bepaalt zich onze beschouwing tot de laatsten. Deze zijn, zoo mannen als vrouwen, van eene bruine koperkleur (3), niet zeer groot noch welgemaakt, maar dik en in een gedrongen; ook vindt men onder hun

(1) ULLOA D. I. bl. 274. B. V. H. II. bl. 394. B. VI. H. 8.

(2) ULLOA D. I. bl. 264. B. V. H. 6.

(3) ST. SAUVEUR *Tableaux des peuples d'Amérique* p. 72.

hun vele gebrekkelijke personen. Hun hoofd is rijkelijk van haar voorzien, het welk ze nooit afsnijden en altijd los laten hangen, ook wanneer zij zich ter rust begeven. Hetzelve is git zwart, grof en wreed, en wordt bij hun in zoo groote waarde gehouden, dat deszelfs krenking eene onvergevelijke belediging wordt geacht. Enkelde haren maken daartegen den baard bij hun uit: ook schijnt zich de natuur bij de huwbaarheid der beide geslachten weinig te verbergen.

Zonderling is de opmerking, dat 'er doorgaans meer meisjes dan jongens onder hun worden geboren. — Over het algemeen belevén zij eenen hoogen en gezonden ouderdom; wanneer zij de besmettingen der koortzen en der kinderziekte flechts ontkomen, die, bij gebrek aan vereischte en bekwaame voorzorg, als mede aan afzondering en reinheid, zeer verwoestende bij hun zijn (1).

Hunne kleeding is zeer eenvoudig. De mans dragen eene broek, die tot op de knien hangt, van wit catoen of ook wel van
grof

(1) ULLOA D. I. bl. 255, 264, 265. B. V. H. 5, 6. bl. 380, 381. B. VI. H. 6.

grof linnen. Meestal hebben zij een borstrok van zwart of blaauw catoen over het bloote lijf; dezelve is zonder eenig fatsoen, slechts als een zak met drie gaten, waardoor zij het hoofd steken en de armen, die altijd naakt blijven. De borstrok hangt tot de knieën. Over denzelfden slaan zij nog eenen mantel. Deze kleding is aan geene verandering van smaak onderhevig; dezelve wordt door hun op feest- en werkdagen gedragen, ja zij leggen die niet af, ook als zij slapen. Hunne beenen en voeten blijven daar tegen altijd ongedekt en ongeschoeid. Hun hoofd dekken zij somtijds met eenen hoed. — De kleeding der vrouwen vordert geen meer toefsel. Zij dragen eenen dergelijken, maar langeren borstrok, als de mans, dien zij ook met eenen gordel om den middel vastsluiten. Nog dragen zij eenen, van voren vastgeknoopten, schoudermantel, onder welke dragt hare beenen altijd ongedekt zijn, als mede het hoofd, waarop zij het haar met een lint zamenbinden.

Dit echter is de dragt der gemeenste *Indianen*. De voornamere onder hun weten aan borstrok en mantel, welken zij over lin-

nen ondergoed dragen, eene bevalliger snede te geven, ook dekken zij het hoofd en hebben schoenen aan de voeten (1).

De smaak voor zoete spijs is algemeen bij deze menschen. Kleine zuikerbroodjes, bij een stuk kaas en brood gebruikt, is een maaltijd, dien zij boven warme spijs verkiezen. Men gebruikt 'er echter het vleesh van osfen, schapen en varkens, door de *Spanjaarden* in die gewesten ingevoerd, en van het wild, het welk 'er landeigen is (2); ook is de *mais* 'er het dagelijksche brood. Zij roosten de *mais*, malen ze tot meel, en gebruiken ze alzoo zonder verdere bereiding met lepels. Bij elke mondvul van dit drooge meel behoeven zij eene teug vocht: na twee of drie lepels vol gebruikt te hebben, drinken zij nog een goed deel *Chia* of ook wel eenvoudig water toe, en achten zich dan verzadigd en verkwikt, als hadden zij den besten maaltijd genoten (3).

Veel meer zijn zij op sterke dranken gezet, en veel onmatiger zijn zij in derzelve
ge-

(1) ULLOA D. I. bl. 251—253. B. V. H. 5.

(2) ULLOA D. I. bl. 274. B. V. H. 7.

(3) ULLOA D. I. bl. 371. B. VI. H. 4.

gebruik. Brandewijnen van suikerriet of koorn gemaakt, dien zij *Chia*-drank noemen, brengen dikwijls hunne hoofden aan het hollen, en doen verlerleije ongeregelden ontstaan, waar voor de eenvoudigheid hunner leefwijze hun anders kon schijnen te beveiligen (1)

Hij, die eenen plegtigen maaltijd geeft, bereidt eenen aanzienlijken voorraad *Chia*, zoodat hij voor elken gast op eene kruik van dertig stoop rekent. Voor zijne woning rigt hij den disch aan, die slechts van eenige gekookte wilde kruiden en van *Camcha* of gebraden *mais* voorzien is. Naauwelijks zijn de gasten aangezeten, of de vrouwen bieden den mans ruime teugen uit calebaschillen aan, het welk zij herhalen, tot dat de drank zijne werking begint; dan spelen eenigen op de trommel en het fluitje, waarna de overigen zich in ongeregelden dans mengen. Tusschen beide zingen de vrouwen eenige liedjes, maar vooral worden de teugen uit hare calebasfen dikwijls herhaald. Onbekwaam, om het langer op den been te houden, rollen en liggen zij on-

(1) ULLOA D. I. bl. 256, 257. B. V. H. 5.

onder een, zonder aan de minste welvoegelijkheid of betamelijkheid te denken. Ontnuchterd hervat men het zelfde leven, het welk dagen achter een duurt, zoo lang 'er voorraad voorhanden is, of liever tot dat de Priesters zich de ongeregeldheid aantrekken, en dezelve doen eindigen door het ledig gieten der kruiken. De gasten echter eerbiedigen deze tusfchenkomst zoo weinig, dat nu elk van zijn eigen huis den voorraad haalt, welken hij heeft, en met denzelven dezelfde onmatigheid hervat, die echter niet lang kan duren, wijl hunne verflaafdheid aan den sterken drank zelden grooten voorraad voor dagelijksch gebruik kan bewaren (1).

De wijze, om hunne dooden te betreuren, bestaat al mede in schandelijke zwelgerij. Het sterfhuis is als opgevuld met kruiken. Uit dezelve verzetten zich niet slechts de nabestaanden geduriglijk den rouw, maar nemen de genoodigden ook het allerhartelijkste deel, terwijl zij alle voorbijgangers van beide kunne dringen en roepen,
om

(1) ULLOA, D. I. bl. 369, 370. B. VI. bl. 6.

om toch mede ter eere van den overledenen en ten bewijze van leed over zijnen dood den mond te zetten aan den *Chia*-beker. Ook deze lijkplegtigheid duurt vier, vijf en fomwijlen meer dagen, of liever zoo lang ook hier de voorraad strekt van drank, waarom het toch wel eigenlijk te doen is bij alle deze rouwbeklaggers (1).

Hunne woningen bestaan in eene schuur of loots, in wier midden het vuur aan ligt, en waarin zij, benevens hunne huisdieren, als honden, waarvan zij 'er doorgaans drie of vier hebben, een of twee varkens, hoenderen en ganzen, hun verblijf houden. Eenig weinig aardewerk van kruiken, potten en pannen maakt al hun huisraad uit. Hunne bedden zijn een of twee schapenvellen, op welke zij zich niet nederleggen, maar op de hurken zitten te slapen. Schoon hoenderen en ganzen hunne inwoners zijn, verkiezen zij dezelve nimmer tot spijs, noch verkoopen ze daartoe ooit, maar houden ze, even als de honden, tot hun gezelschap en vermaak, en bewe-

nen

(1) ULLOA D. I. bl. 370. B. VI. bl. 6.

nen derzelve dood als van eigene kinders. Opmerkelijk is het, dat de kwaadaardigheid hunner honden tegen de Blanken en *Mestisen* gelijk staat aan die der honden van de *Spanjaarden* tegen de *Indianen*; wederzijds ruiken deze dieren hunne vijanden op verren afstand, en zouden ze verscheuren, indien zij door hunne meesters niet werden wederhouden.

Er is in de *Indiaansche* huizen geen ander licht, dan het geen door de deur inkomt (1).

De gemeenste handwerken worden voor de *Indianen* overgelaten (1). Bij dezelve verwondert men zich over hun geduld, maar nog meer over hunnen tragen arbeid, daar de luiheid zoo eigen is aan hunnen aard, dat noch hun eigen belang noch dat van hunne meesters hun tot het werk kan drijven. De vrouwen echter munten verre boven hun uit in arbeidzaamheid, daar zij alles vervaardigen, het geen tot de kleeding en het voedsel betrekking heeft, het welk de *Indiaan*, op
zij-

(1) ULLOA D. I. bl. 368, 372. B. VI. bl. 6.

(2) ULLOA D. I. bl. 251. B. V. bl. 5.

zijne hurken zittende, goedsmoeds aanziet, zonder op te staan, ten zij hem eenige natuurbehoefte dringe. Om vrij te zijn van den verdwaalden reiziger den weg te wijzen, veinst hij zich niet te huis, terwijl beloften noch geschenken hem kunnen bewegen, om hem een eind wegs te geleiden. Het vermaak alleen en de zwelgerij kan hun in beweging brengen. Den veldarbeid zelfs brengen zij niet verder dan tot de toebereiding van den grond, latende voor hunne vrouwen het zaaijen, wieden en oogsten over (1).

Het ontbreekt hun nogtans niet aan behendigheid, wanneer zij genegen zijn, dezelve te gebruiken, hetwelk blijkt op hunne jagt tegen de wilde dieren, welke zij te paard rijdende meester worden, door ze slechts eenen strik over den kop te werpen (2).

De koelbloedigheid van hunnen aard maakt hun deze behendigheid zoo veel te zekerer. Deze koelbloedigheid verlaat hun niet, wanneer

neer

(1) ULLOA D. I. bl. 267, 268. B. VI. H. 6.

(2) ULLOA D. I. bl. 378. B. VI. H. 6.

neer zij zich, in een ftierengevecht, door den ftier in de lucht laten werpen, noch ook wanneer zij tegen vijanden ten ftrijd trekken. In het gevecht letten zij niet op het getal hunner tegenpartij noch op zijne wapenen; ook dat hunner dooden en gekwetften fchijnt hun onverschillig (1).

Hun bijgeloof heeft misfchien het grootste aandeel aan deze koelbloedigheid of liever redenloze onverschilligheid. Onophoudelijk is men werkzaam, om hun met den geest des *Christendoms* eigen te maken; doch men vordert zoo weinig, bij hunne domme onverschilligheid, dat den ijverigften onderwijzer de moed ontzinkt, daar zelfs de krachtigfte voorftellingen wegens een ander leven noch ook de dadelijke nadering van het uur des doods iets hoe genaamd op hunnen geest vermogen (2). De danzen, waarmede de *Indianen* den omgang van het hoogwaardige der *Roomfche* kerk vergezellen, en waarin zij de rollen van Enge-

(1) ULLOA D. I. bl. 377, 378. B. VI. H. 6.

(2) ULLOA D. I. bl. 373, 374, 376. B. VI. H. 6.

gelen willen vervullen, zijn zelfs zoo strijdig met allen gevoel van godsdienstigheid, dat men zich waarlijk moet verwonderen, hoe de *Roomfche* kerk zich ooit zulk eene uitbreiding des *Christendoms* heeft kunnen aantrekken (1)

Deze ergernis wordt zoo veel te grooter, wanneer men op hunne gewone danzen ziet, welke meer eene zamenstelling zijn van de ontuchtigste gebaarden, dikwijls door daden achtervolgd, dan eene regelmatige en bevallige beweging des ligchaams (1).

De begrippen van kuischheid zijn ook zoo ruw of vreemd bij hun, dat zij liefst geene vrouw kiezen, welke aan andere mans niet alreeds heeft kunnen voldoen. Ook heeft 'er voor het huwelijk een bijflaap gedurende drie of vier maanden plaats, na welken het huwelijk wordt voortgezet, of ook wel nagelaten, want het plegtig ingezegend huwelijk wordt alleen verbindend door hun geacht. Dikwijls heeft bij hun eene overspelige verwisfeling van mans en vrouwen plaats. Ook brengt hunne
dron-

(1) ULLOA D. I. bl. 247, 248. B. V. H. 6.

(2) ULLOA D. I. bl. 256. B. V. H. 5.

dronkenschap niet zelden bloedschande bij hun voort: maar gelijk hun niets wederhoudt in hunne woeste begeerlijkheden, zoo schijnt ook geen bedwang of geweld in staat, hun te beteugelen of te verbeteren, daar zij weinig geven om hun leven, geene schande tellen en zich tegen lijfstraf verharderen (1).

De vrouwen paren doorgaans eenen zachten aard met een aanvallig voorkomen. Geheel onder haar opzigt wordt de opvoeding der kinders gelaten, welke aan haar echter zoo weinig is toevertrouwd, dat 'er de kinderbederfkunde veel eer een geregeld stelsel geworden schijnt (2)

In het algemeen spreken deze *Indianen*, die in geene stad of groot vlek geboren zijn, hunne eigene taal, die zij *Quichua* noemen en reeds door de *Inca's* in de geheele uitgestrektheid van hunne uitgebreide heerschappij was vastgesteld. Sommigen van dezen verstaan de *Spaansche* taal zeer wel, maar zijn zelden beleefd genoeg, om anders dan in hunne eigene taal te antwoorden.

(1) ULLOA D. I. bl. 374, 375. B. VI. H. 6.

(2) ULLOA D. I. bl. 255. B. V. H. 4.

den. De inwoners der ſteden en groote dorpen, daartegen, antwoorden in het *Spaansch*, zelfs als zij in hunne eigene taal worden aangesproken (1).

Deze onderscheiding tuſſchen de bewoners der ſteden en dorpen en die der meer afgezonderde ſtreken brengt ons tot de verdere uitzonderingen, welke 'er, ter eere van deze natie, te maken zijn omtrent de mees- te bijzonderheden van derzelver karakter en zeden. Al, namelijk, wat wij tot dus verre gezegd hebben, betreft het gros dezer natie, het welk in de diepſte vernedering leeft, maar niet die edelen onder dezelve, die zich door eigene geestkracht en werkzaamheid uit dezeive weten te verheffen. Aan dezulken ontbreekt het, ter eere der menschheid, niet, ondanks het ſchriklijk en algemeen geweld der onderdrukking van den menschlijken geest door overheerſching. Neen, ſchoon de geest des overigen volks geheel is ter neder gedrukt tot volſlagene onverſchilligheid voor eer en ſchande, voor hoop en vrees, voor ſchade en voordeel, en zich de gevoeligheid van het hart hier

(1) ULLOA D. I. bl. 372.

hier, bij gebrek aan voorwerpen onder natuurgenootten, die dezelve waardig zijn, op huisdieren hecht, en zich de menschheid zelve, als het ware, tracht te bedwelmen door sterke dranken voor het duldelooze gezigt harer diepe vernedering; zonder dat de kwalijk begrepen, de opgedrongen en daarom werkelooze godsdienst eenige vertroosting of eenig vermogen voor haar heeft, ontbreekt het geenszins aan dezulken, die hunne menschen waarde weten te handhaven boven alle vernedering en onderdrukking. — Dezen, zelve afkeerig van de ondeugden, die alleen de armoede laag en verachtlijk maken, laten zich in de opvoeding hunner kinders door beginzelen van betamelijkheid geleiden, en maken zelve beter gebruik van het onderwijs, het welk hun de Priesterfchap verleent. Bij hun neemt de beschaving toe; zij lezen en schrijven en oefenen zich in allerlei handwerken; hunne geestvermogens ontwikkelen zich; zij zijn naarstig en bekwaam, en worden bij uitstekendheid de geleerden hunner natie genoemd; de kennis der *Spaansche* taal voornamelijk geeft hun aanleiding tot eenen schat van nieuwe kundig-

digheden; de genees- en heelkunde is zelfs een bijzonder vak hunner kunst oefening; hunne bekwaamheid hier in en ook in verscheidene handwerken maakt hun gemeenzaam in *Spaansche* huizen; de waardij van hun karakter verwekt aldaar onderscheiding en hoogachting, en beiden doen hun, langs oneindig korteren weg, dan die der gevoelverftomping hunner landgenooten, de verlorene grootheid hunner voorouderen vergeten, en, onderworpen aan de hoogere beschikking van hun lot, het meeste voordeel trekken van hunnen tegenwoordigen toestand (1). — Veel liever zouden wij deze *Indianen* in alle hunne zeden en gebruiken hebben beschreven: maar de geringheid van hun aantal, hoe zeer hetzelfde ook mogt kunnen vermeerderd worden door betere schoolinrigtingen van het *Spaansch* Bestuur en door geschikter Godsdienstig onderwijs vooral, heeft ons verpligt, dit volk te schetsen, zoo als het meer algemeen op den *Peruaanschen* bodem, bijzonderlijk in de *Audientie* van *Quito*, voorkomt.

Tot

(1) ULLOA D. I. bl. 378—380. B. VI. H. 6.

Tot dat gros behooren dan ook de beide inwoners van *Quito*, die huiswaards keeren, na ter stede geweest te zijn. Zij zijn alzoo, als een *Indische* boer en eene gemeene *Indische* vrouw, door ULLOA voorgesteld. De vrouw heeft haar korfje ter markt ledig verkocht, de man den zak over zijnen schouder met voorraad gevuld. Terwijl nu het oplettend en oordeelkundig oog derzelve houding en gelaat, kleeding en geheel voorkomen vergelijkt met de daarvan gegevene beschrijving, kan de geest zich niet wederhouden van de herinnering, aan het geen de *Peruanen* waren voor de komst van PIZARRA.

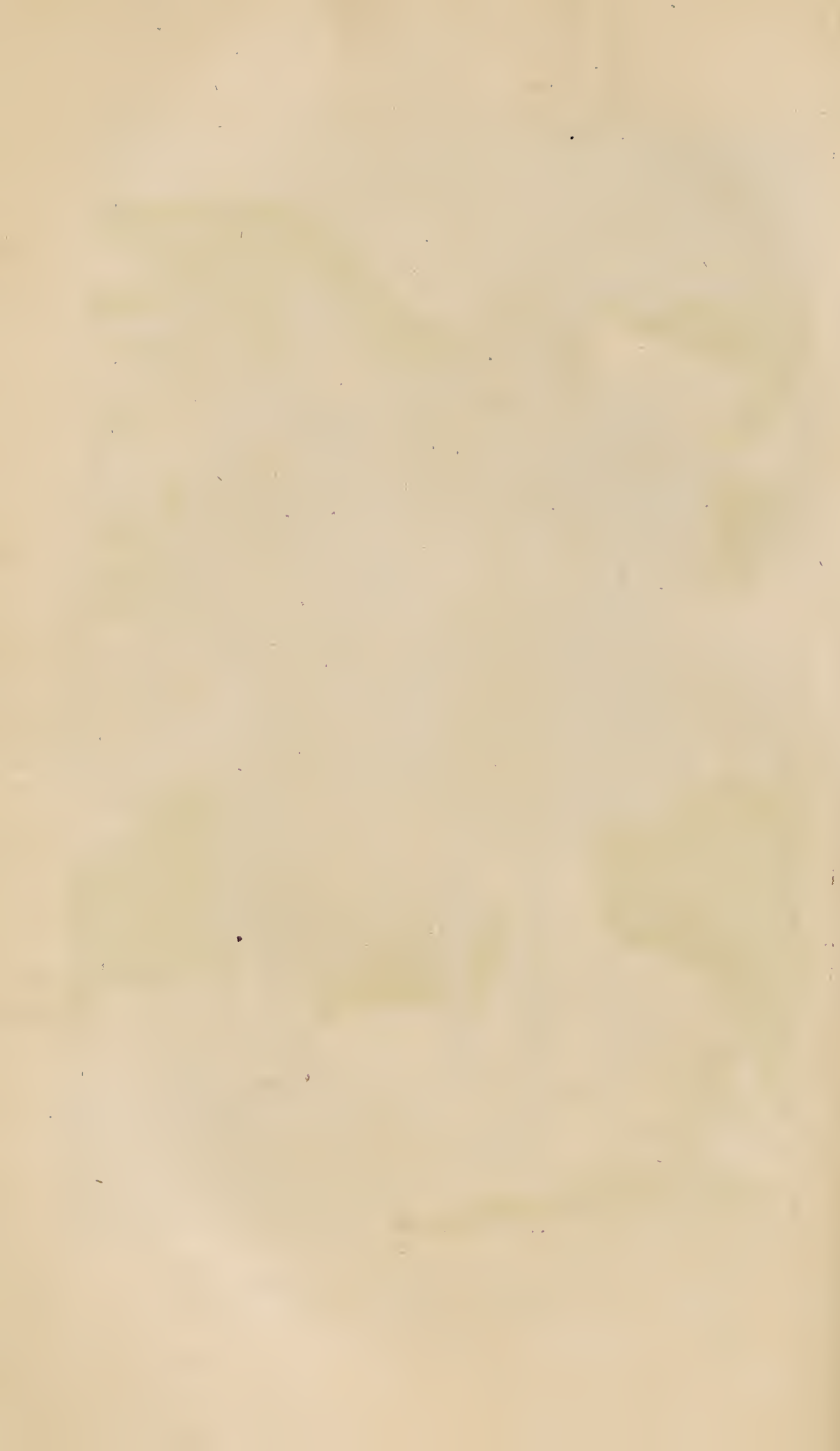
Het oude rijk van *Peru* heeft vierhonderd jaren voor de *Spaansche* overweldiging bestaan. Bij gebrek der schrijfkunst is deszelfs geschiedenis echter weinig bekend. De *Quipo's* of knoopkoorden van verschillende kleur, welke men bij de *Peruanen* vond, schijnen meer rekentafels, dan geschiedbundels, geweest te zijn. Het Bewind van hunnen burgerstaat was godsdienstig, hebbende eenen *Inca* aan het hoofd, wiens woord als eene godspraak werd geacht. Zijn gansche geslacht was heilig en onthield zich

T. Kupfer, dden.

L. Portman, culv.

INWONERS VAN QUITO.

zich van alle vermenging met anderen. Hetzelve trouwde onderling, des noods tusfchen broeder en zuster, en werd geacht, onder een bijzonder toezigt der Godheid te ftaan en *Kinderen der zon* genoemd. Het gezag van den *Inca* was alzo onbepaald, en de burgerlijke gehoorzaamheid een godsdienstpligt. Het Bewind behoefde dus ook geene andere dwangmagt, zijnde eene franje van 's Vorften tooizel genoegzaam, om, op derzelve vertoonng, leven en dood te onderwerpen aan zijne zendelingen. Op alle misdrijven ftond dan ook, als op gelijke heiligfchennis, de doodftraf.

De Godsdienstbegrippen der *Peruanen* waren echter van zachten aard. De zon was het voorwerp hunner aanbidding; in welke vereering de maan en fterren volgden. Nooit bezoedelde enig menschenbloed de altaren, door hun voor het weldadige licht geficht, waar aan zij het vuur, eenige huisdieren en hunne keurigfte kunstwerken offerden.

De zachtmoedigheid van hunnen godsdienst verspreidde haren invloed over het gansche burgerlijk bestaan. Men gehoorzaamde in den *Inca* de Godheid zelve met kinderliefde

meer, dan wel met slaafsche vrees, terwijl de *Inca* zelf steeds gedachtig werd gehouden, dat hij eene weldadige Godheid vertegenwoordigde.

Hunne oorlogen waren min wreed, dan die van andere *Americaansche* volkeren: men nam de verwonnene volkeren als bondgenooten aan, welke men onderwees in den zonnediens, terwijl men derzelve afgodsbeelden in zegepraal wegnam.

De *Peruaansche* grond was verdeeld in drie deelen, het eene tot onderhoud van den zonnediens, het andere tot onderhoud van den *Inca* en het openbaar Bewind, het derde en voornaamste tot onderhoud des volks geschikt. Elk burger had aan hetzelfde zijn aandeel als aan leengoed, waarover jaarlijks eene nieuwe verdeeling ging naar den rang, talrijkheid en behoefte der huisgezinnen. Gezamenlijk werd al de grond door alle de ingezetenen onder openbaar opzicht bearbeid, het welk eene algemeene verbindtenis der burgers onderling en aan den vaderlandschen grond voortbragt.

De Standen waren onderscheiden. 'Er was een talrijke stand van dienstbare personen.

sonen, in woning en kleeding verschillende van de vrije, die echter nog niet werden toegelaten tot eenig ambt of erfelijke waardigheid; dit was alleen vergund aan de edelen, aan wier hoofd de Zonnekinderen stonden.

De landbouw was, onder het openbaar toezicht, zeer wel geregeld en wist zich zelfs den ongeschiktsten grond door welbestuurden arbeid en mesting dienstbaar te maken; evenwel kende men de ploeg niet. De voorraadschuren van de *Inca's* waarborgden steeds voor eenen kwaden oogst. Mans en vrouwen oefenden den landbouw: zelfs de Zonnekinderen namen aan denzelfven eenig deel.

Zij bouwden vierkante huizen van, in de zon geharde, steenen: maar hadden in dezelfde geen vengsters en zeer lage ingangen. Derzelver duurzaamheid overtrof ver derzelver eenvoudigheid: nog heden zijn 'er huizen van dien tijd aanwezig. De overblijfsels van hunne tempels en paleizen geven zoo min, als deze gebouwen, een groot denkbeeld van hunne bouwkunde. Zij wisten niet veel hooger dan twaalf voet boven den grond te metzelen, en toonden zoo

weinig smaak als bekwaamheid in dit vak. Grooter lof verdienden hunne geplaveide wegen, schoon slechts vijftien voet breed en weinig bestand voor zwaar gebruik. Over de rivieren behielp men zich met eene brug van touw, wanneer zij niet te wijd noch te diep waren: anders moest een vaartuig het gebrek van bruggen vervangen. De vaartuigen voerden mast en zeil, waarmede men wist te wenden en te keeren.

Het goud en zilver haalden zij door wasfching en delving uit de aardstof en den grond: beiden louterden zij ook van alle vreemde bestanddeelen en bearbeidden het op eene wijze, wier kunstwaarde de kostbaarheid der stof overtrof. Ook spiegelden zij zich in gepolijste fteenen, maakten aarden vaten van velerleije gedaante, en wisten het koper tot nuttig gebruik te harden.

De befchaving echter was bij hun nog maar tot eene geringe hoogte. *Cuzco* was de eenige Stad, die dezen naam verdiende. Elders leefde men in afgezonderde verblijven, of in kleine gehuchten. Dit hield hunne maatschappij aanmerkelijk in befchaving terug, en ftond ook aan hunne kunstvorderingen zeer in den weg, daar dus elke

Peruaan zelf fchier in alle zijne behoeften en noodwendigheden moest voorzien. Bij gebrek aan fteden en bij deze eigene voorziening in al het noodige, had 'er ook geen handel of genoegzame gemeenfchap plaats tufchen de deelen van het wijduitgestrekte rijk. Zij waren alzoo ook zeer achterlijk in de krijgskunst, het welk hun, fchier zonder wederftand, aan vreemd geweld onderwierp, en alle gelegenheden tot herftel der vrijheid bij hun liet verloren gaan.

De weinig gevorderde ftaat hunner befchaving bleek al mede uit de twee volgende bijzonderheden. Bij den dood van eenen *Inca* of van andere voorname perfonen, werd een groot aantal hunner flaven bij derzelve uitvaart ontzield en bij hun begraven, ten einde hun met waardigheid te kunnen dienen in het andere leven. Schoon ook bekend met het gebruik van vuur tot fpijsbereiding, waren zij gewoon, hun vleefch en vifch geheel raauw te eten (1). Evenwel hadden zij ook reeds hunne Wijzen, die
treur-

(1) ROBERTSON *Histoire de l'Amérique*.
L. VII. T. IV. p. 60—94.

treur- en blijspelen zamenstelden voor hunne feestdagen, wanneer dezelve werden uitgevoerd door de aanzienlijkste personen.

Deze menschen, die op den weg der beschaving in vergelijking met de *Mexicanen* nog niet ver, maar toch in vergelijking met zoo vele andere onbeschaafde volkeren reeds aanmerkelijk, waren gevorderd, en van wier zachte zeden een stille en zekere voortgang op denzelfden was te wachten, werden door hunne overweldigers uit hunne vreedzame huizen en van hunne verrukkelijke vlakten en heuvelen ter nedergeworpen in de mijnen, van *Potosi* vooral, die bij derzelver opening negentigduizend menschen als levendig begroeven, waar van het zevende gedeelte uit *Peruanen*, de overigen uit *Spanjaards*, bestonden. Deze ellendige mijnwerkers verwisfelden den zuiversten dampkring en het glansrijkste zonlicht met de verderflijkste uitwasemingen, die terstond droefheid en maagpijn wekten, en met eene duisternis, die door het onophoudelijk fakkellicht een eeuwige nacht schein. De schatten, die zij 'er opdeden, vorderden geweldige hamerslagen ter bemagtiging en druk-

drukten de schouders, die ze wel tweehonderd en vijftig voeten hoog moesten opdragen langs slaphangende ladders, welke onophoudelijk op en af werden beklommen, met een gewigt van vijf en twintig ponden. Deze vracht werd nog aanmerkelijk bezwaard omtrent de helft dezer eeuw, door de ontdekking van het *Platina*, of witte goud, het welk in evenredigheid der zwaarte tot het goud staat als 21 tegen 19. En wat won *Europa* bij de bemagtiging van alle deze schatten? — Indien men hier op niet wil antwoorden, alle de gruwelen der omkoping en alle de ondeugden der dartelheid en des hoogmoeds; men moet ten minsten erkennen, dat de vermeerdering van het goud en zilver de vermindering tevens was van beider waarde, en alzoo slechts den last veroorzaakte van moeilijker berekeningen en grootere natellingen. Oneindig heilrijker, — indien het geene misdad geacht moet worden, hier aan eenige vergelijking hoegenaamd te denken, — was de aanwinst van den *Peruaanschen* bast, *Quinquina* genaamd, voor de herstelling en versterking van het ligchaam. Op de bergen van *Quito* hoort vooral de boom te

huis,

huis, met dien weldadigen schors bekleed; wiens onvolprezene werking, volgens oude *Peruaansche* overleveringen, door het toeval ontdekt werd, hebbende in eene aanstekende koortsziekte het water van een klein poeltje, waarin eenig hout dezer boomen gevallen was, aan de zieken, die van hetzelfde gedronken hadden, zijne kracht doen blijken (1). Mogt de waarschuwing van ULLOA niet maar al te gegrond worden bevonden, dat het middel, om den kina-bast te krijgen, eeniglijk in het gedurig kappen dier boomen bestaande, eenmaal gebrek aan denzelven zal veroorzaken. Hij zaait zich zelf wel zoo rijkelijk, dat men gansche bergen met dezen boom, die met onzen kerfenboom in groei en in gestalte vergeleken wordt, overdekt aantreft: maar dat deszelfs wasdom niet evenredig is aan deszelfs weghakking, schijnt eene zeer zorgelijke ondervinding nu reeds te laat te leeren (2).

(1) SANÈ *Tableau Historique des peuples* T. II. p. 477 — 479. CHOMEL *Huishoudelijk Woordenboek*.

(2) ULLOA D. I. bl. 302. B. VI. H. 2.

PATAGONERS.

De zuidhoek van *America* is voor het eerst in den jaare 1520 omgezeild van FERDINAND MAGELLAAN door de zee-
engte, die denzelven van het *Vuurland*
scheidt en zints naar zijnen naam genoemd
wordt (1). Deze alleruiterste kust van het
vaste land der Nieuwe wereld en eenige
eilanden, die voor dezelve liggen, worden
bewoond door menschen, aan wien MA-
GEL-

(1) PREVOST *Historische beschrijving der Reizen* enz. D. XVII. bl. 4, 5.

GELLAAN het eerst den naam van *Patagoners* heeft gegeven. Deze naam zou , volgens HARRIS, door hem gekozen zijn, om dat de gestalte dezer menschen vijf ellebogen of zeven voet en zes duim hoogte had, schoon 'er tevens verhaald wordt, dat deze zeeman hun slechts met het hoofd tot den middel kwam, het welk indien hij slechts vijf voet of vijf voet en twee duim lang was geweest, voor hun eene lengte van acht en een halven voet zou gegeven hebben (1). Dezelfde blijkbare onnaauwkeurigheid, vergrooting en verkleining heeft zints dien tijd deze menschen gemaakt tot voorwerpen van allerlei vertelzels en gissingen, ja ze schier tot fabelachtige wezens hervormd, even als de *Centauren* van den ouden tijd; tot dat eindelijk in de laatste helft

(1) BUFFON *Nat. Hist.* D. XVIII. bl. 283. De naam van *Patagoner* is, indien hij van het *Grieksch* zal ontleend zijn, geheel verkeerd genoemd. Dezelve zou *Pentagoner* moeten zijn, om iet te beteekenen: maar dan nog is *Pentagoon* een *vijfhoek*. Misschien heeft dezelve moeten zijn *Pentagoon* of *Pentankoon*, het welk eene lengte van vijf elleboogen zou kunnen beteekenen, uit $\pi\epsilon\upsilon\tau\epsilon$ en $\acute{\alpha}\gamma\kappa\omega\nu$ zamengesteld.

helft der vorige eeuw eene naauwkeuriger opgave aan de natuurlijke geschiedenis van den mensch, ten aanzien der *Patagoners*, meer voldaan heeft.

De ligging van dezen scherpen zuidhoek des vasten lands, tusschen de *Atlantische* en *Stille zee*, geeft aan deszelfs luchtstreek eene koude, welke onevenredig is aan den graad der Zuiderbreedte, op welke zij ligt, en wiens gematigdheid wij in ons land op gelijke Noorderbreedte gevoelen (1).

De gelegenheid des lands heeft geen belang genoeg gehad voor de zeevaart of den handel, om 'er eenige stichting aan te leggen: zelfs heeft men de gesteldheid van deszelfs grond, ja deszelfs gansche natuurlijke geschiedenis schier, geene opmerking waardig geacht. Men vindt eenig gewag gemaakt van de paarden, honden, rhebokken en struisvogels, die men 'er gezien heeft.

De paarden worden opgegeven als maar veertien hand hoog, zoo mager en onoogelijk van gedaante als klein van gestalte, doch snel van loop en wel getemd (2).

De

(1) WALLIS *Reize* bl. 62.

(2) BIJRON *Reize*. bl. 12. COMMERSON bij BUFFON D. XVIII. bl. 278.

De honden worden almede klein genoemd (1). De *Guanaco* gelijkt in grootte, gestalte en kleur naar den rhebok, maar heeft geene hoornen en een bult op den rug (2).

Men mogt in der daad wel in twijfel geraken, wat men te denken hadde van menschen, omtrent wier lengte de onderscheidene Reizigers niet minder dan vierentachtig duim verschilden in derzelver opgave, loopende van 6 tot 13 voet (3): tot dat men eindelijk meer overeenstemmende en meer gematigde berigten ontving, welke het nu slechts raadfelachtig laten, hoe men ter goeder trouwe ooit zoo verkeerd kon berekenen, of hoe en waarom men ter kwader trouwe zoo handtastelijk kon liegen. In het het jaar 1696 verbaasde zich FROGER reeds, hoe men hun tot reuzen van acht en tien voet vergroot, en gansche emmers wijn doen

(1) FROGER bij PREVOST *Reize* D. XVIII. bl. 231.

(2) WALLIS bl. 59. ADAMS *Verzameling van Reizen* D. I. bl. 205, 266. De *Guanaco* is de *Lama* bij BUFFON D. XVIII. bl. 279.

(3) BUFFON D. XVIII. bl. 281.

doen verzwelgen had, daar zij hem voor- kwamen als zeer sobere lieden, en niet boven de zes voet lang te zijn (1). In het jaar 1769 bevonden COMMERSON en BOUGAINVILLE ze almede van vijf voet en acht duim tot zes voet lang (2). Drie jaren later had WALLIS de langsten van dit volk gemeten op zes voet en zeven duim, doch ze gemeenlijk geschat op vijf voet en tien duim tot zes voet (3). BIJRON was de laatste der reizigers, die in het jaar 1764 nog gewaagde van de reusachtige gestalte eens Opperhoofds, dien hij wel niet durfde meten, maar toch berekende niet veel minder dan zeven voet hoog te zijn, en waar bij de overigen, zoo wel vrouwen als mans, niet veel kleiner van gestalte waren (4).

Na de grootste terugbrenging van de overdrevenste opgaven is dan toch gebleken, dat de *Patagoners* nevens de *Otaheitzers*, met wien zij alzoo vrij nauwkeurig

in

(1) Bij PREVOST D. XVIII. bl. 231.

(2) Bij BUFFON D. XVIII. bl. 278, 279.

(3) WALLIS bl. 60.

(4) BIJRON bl. 9.

in gestalte overeenkomen (1), mogen geacht worden de kloekste en sterkste menschen te zijn, welken men nog kent.

Bij hunne zeer breede schouders, dik lichaam en zwaar gespierde leden, zijn zij welgemaakt van leest en bijzonder klein van handen en voeten. Hunne kleur wordt als donker koper opgegeven; hunne tanden zijn wit als ivoor. Hunne vrouwen waren in de oogen van BOUGAINVILLE bijna blank en vrij bevallig van voorkomen. Hun haar is lang, zwart en grof, maar ongekruld. Sommigen dragen ook knevels: dezelve zijn wel lang, maar niet dik.

De gezondheid van hun gestel schijnt volkomen aan deszelfs sterkte te beantwoorden en weinig verzwakking te lijden door den ouderdom, daar men gezondheid en sterkte beide gevonden heeft in het gelaat en in de gestalte van hoogbejaarde grijsaards.

Hunne volkrijkheid laat zich niet berekenen, daar men ze slechts in zwervende benden heeft gezien. BJR ON telde in die, welke hem ontmoetede, wel vijfhonderd, en merk-

te

(2) Zie D. I. bl. 3.

te 'er vele zeer oude mannen onder op (1).

De kleeding dezer menschen is de vacht van de *Guanaco* of *Lama* en ook van de *Sorillo*, die eene soort van strikdier is. De ruige zijde van de huid wordt binnenwaarts gedragen. Van dezelve slaan zij zich eenen mantel over de schouders, dien zij met eenen gordel om het lijf vastmaken, maar welks bovenstedeelte zij gemeenlijk achter over laten hangen, schoon de strenge koude hun de uiterste zorgvuldigheid hier tegen schijnt te bevelen. Eenigen zorgen daar voor ook beter, door in een vierkante lap stof of laken, van gevlochten *Lama*-wol, een rond gat te snijden, waardoor zij het hoofd steken. Nog dragen zij eene lederen broek, die echter slechts hunne schaamdeelen dekt. Aan de beenen hebben zij halve laarzen, van de vreeg tot de helft van het been komende, zonder voetzool, doch van achteren onder den hiel doorgaande. Het haar dragen zij met catoenen draden opgebonden.

(1) COMMERSON en BOUGAINVILLE bij BUFFON D. XVIII. bl. 278, 279. WALLIS bl. 60. BIRON bl. 10.

gebonden ; waar bij hunne eenige opfchik bestaat , in zich het aangezigt met roode verf te befchilderen , waar over fommigen witte en zwarte kringen rondom de oogten en nog andere figuren teekenen (1)

De dragt der vrouwen fchijnt zich in geen deele te onderscheiden van die der mans. De blankheid van huid toont wel hare onthouding aan van alle befmeerzel derzelve: zij echter vinden geen minderen fmaak in zich met verfcheidene ftrepen , figuren en kringen te befchilderen , dan de mans ; inzonderheid fchijnen zich de jonge meisjes aan zwart gemaakte oogleden te willen onderscheiden.

Geene mindere ridderesfen dan de mans ruiters zijnde , verwezenlijkt zich de *Centaurus* der ouden bij dit volk , het welk men fchier altijd te paard heeft gezien , en waar aan waarfchijnlijk de wijdverfchillende opgaaf zal te wijten zijn der onderscheidene reizigers , die hetzelfde op eenen afstand gezien en , bij de onverwachte verfchijning van

(1) WALLIS bl. 60. BOUGAINVILLE bij BUFFON D. 18. bl. 279. BIJRON bl. 9 , 10. ADAMS D. I. bl. 265 , 266.

van een te paard rijdend volk, den ruiter en het paard voor ééne gestalte genomen zullen hebben.

De paarden zijn gezadeld met vierkante kusefens, even als onze jaagpaarden, en worden door mans en vrouwen schrijlings bereden. Een houten gebit, waaraan een lederen toom is vastgemaakt, bestiert derzelve gang, die de mans weten aan te prikkelen door sporen, uit eene houten pen bestaande en aan de hielen hunner halve laarzen vastgezet (1).

Meestal ter jacht gaande of ten minsten steeds ter jacht oegerust, vindt men ze doorgaans omringt van eenige honden en voorzien van eenen dubbelden slinger, die hun in den gordel hangt. In dezen slinger, van eenen darm te zamen gedraaid, hangt aan weêrseinden een ronde steen. Zij nemen een dier einden in de hand, draaijen zich daarbij den slinger eenige keeren boven het hoofd zeer snel in de rondte, en laten hem daarna los. Zelden mist hij
het

(1) WALLIS bl. 60. BYRON bl. 12, 13.
ADAMS D. I. bl. 264. COMMERTON bij
BUFFON D. XVIII. bl. 278.

het doel, hetwelk meestal eene *Lama* of struisvogel is, dien hij tusfchen de pooten draait, zoo dat hij de zekere prooi van den jager worde, fchoon op eenen afstand van tweehonderd fchreden. Zij bedienen zich ook van pijlen, met fpits geflepenen vuurftenen bezet (1.)

Hunne woningen beftaan in hutten of liever windschermen van, in den grond geftokene en door elkander gevlochtene, takken van boomen, in de gedaante van eenen halven kring ter nedergezet. Al hun gereedschap fcheen ook eeniglijk te beftaan in bijlen van fcherpgeflepenen fteenen, zonder dat men befpeuren kon, dat zij eenige kennis hadden aan ijzer. Hunne vaartuigen zijn kleine *Cano's*, van boomschors vervaardigd (2.)

Men heeft hun raauw vleefch zien eten en daar bij zoo weinig reinheid in acht nemen, dat de pens van eenen struisvogel, flechts het binnenft buiten gekeerd en een weinig afgefchud, voor hun eene lekkernij fcheen.

Aan

(1) WALLIS bl. 60. ADAMS D. I. bl. 266.
FROGER bij PREVOST D. XVIII. bl. 231.

(2) FROGER bij PREVOST D. XVII. bl. 231.

Aan boord van WALLIS aten zij gretig van alle fcheepskost, die hun werd voorgezet: maar wilden zij geen en sterken drank gebruiken. Ook de rooktabak fcheen niet van hunnen fmaak te zijn, fchoon zij denzelven proefden (1.) Het verfche water zelf is hun, die zich bij gebrek daarvan op hunne kust aan brak water gewennen, walgelijk (2).

De zon en maan zijn de voorwerpen van hunnen eerdienst. De maan inzonderheid ontvangt hunne diepfte hulde; zijnde de dag harer vernieuwing bij hun een feestdag. Op denzelven vereenigen zich alle hunne gezinnen en danzen rondom hunne hutten, zich met alle teekenen van vrees en fmart nederwerpende, wanneer haar gelaat door eene wolk voor hun verborgen wordt. Een grijsaard van de kloekfte gefalte geleidt, onder den naam van *Pacha-choui*, hunne reijen (3). Doorgaande Godsdienftigheid fchijnt

(1) WALLIS bl. 61. ADAMS D. I. bl. 266.

(2) St. SAUVEUR *Tableaux des peuples de l'Amérique*. p. 41, 42.

(3) St. SAUVEUR p. 42.

schijnt ook aan hun karakter eigen te zijn en voornamelijk in plegtig gezang te bestaan, want alzoo ontmoeteden zij BYRON, alzoo kwamen zij bij WALLIS aan boord en verlieten hem ook weder. Hun gezang echter had meer van het huilende, dan van het vrolijke (1).

De vrouwen zijn bij hun met de gansche zorg voor het gezin belast. Bij haren arbeid ter geboorte eens kinds worden zij aan zich zelve overgelaten; eerst dan, wanneer het kind in *Lama*-vellen opgebakerd en op een plankje vastgebonden is, verschijnen de mans en nabestaanden.

Hunne lijken worden zorgvuldig in eene paardehuid gewikkeld en bij de begraving met een zwaren last van steenen overdekt, opdat zij niet weder opstaan en de levenden verschrikken. Zoo heeft men ook eenige dagen in het jaar, die men als gedachtenisdagen der dooden viert, en op welke men hun bidt, van toch de rust der levenden niet te komen storen (2).

De aard dezer menschen valt aanmerkelijk
in

(1) BYRON bl. 10. WALLIS bl. 61, 62.

(2) St. SAUVEUR p. 42.

in de hand bij de verschrikkelijkheid van hun voorkomen. Men bevond hun gul, gemeenzaam en gastvrij, schoon men huiverig bleef, om bij hun te overnachten. Zij boden BYRON hunne paarden aan, om met hun ter jacht te rijden, en noodigden hem, om in hunne hutten te komen eten en slapen. Even gaarne wilden ze weder aan boord blijven bij WALLIS. Een blijk van hunnen vreedzamen, stillen en geregelden aard bemerkte men bij eene uitdeeling van geschenken: schoon men niet in staat was aan allen iet te geven, wachtede elk zeer geduldig, op de plaats hem aangewezen, het aandeel af, hetwelk hem gegeven werd. Van zoo vele nieuwigheden, als hun op *Europesche* bodems moesten voorkomen, troffen 'er maar weinige hunne oplettendheid en wekten 'er nog minder hunne verwondering. De varkens, schapen, kalkoenen en hennen trokken hunne aandacht het meest; waarna hun de spiegel verscheidene vreemde gestalten deed aannemen, in welke zij nu eens naderden, dan eens terugliepen, somtijds ernstig, daarna in gelach uitschaterende. Voorts waren zij onderling de grootste snappers en bezat hunne tong

eene buigzaamheid, die gereedelijk verscheidene *Engelsche* woorden uitsprak. BYRON vond eenige *Europefche* versiersels bij hun: WALLIS zag, dat zij met de werking van het buskruid bekend waren.

De beschrijving zelve dezer menschen door de onderscheidene reizigers en derzelver afbeelding naar FROGER bij PREVOST (2), vergeleken met die bij St. SAUVEUR, hebben ons tot de nevensgaande voorstelling in staat gesteld (3).

(1) BYRON bl. 11, 12. WALLIS bl. 61.

(2) PREVOST D. XVIII. bl. 231. Afbeeld.

(3) St. SAUVEUR *Peuples de l'Amer.* Pl. N. 10.

F. Sayer del.

L. Portman sc.

PATAGONERS.

V U U R L A N D.

De *Straat van Magellaan* scheidt dit eiland van den uitersten zuidhoek van *America*. De vermaarde zeereiziger, wiens naam deze engte draagt, heeft het in het jaar 1520 ontdekt en *Tierra del Fuego* genoemd naar de vlammen, die hij 'er des nachts zag opgaan, het zij uit den vuurberg in deszelfs zuider gedeelte, het zij slechts van de vuren der inwoners. In 1616 vond onze landgenoot LE MAIRE den zuidlijken doortogt tusfchen dit eiland en het *Statenland*, gelijk hij het noemde, en aan wiens zui-

zuider uithoek hij den naam gaf van *Hoorn*, zijne geboortestad.

De ligging van het *Vuurland* strekt zich uit van $52^{\circ} 36'$ tot $55^{\circ} 36'$ Zuider Breedte en van omtrent 65° tot omtrent 75° Lengte bewesten *Greenwich* (1). Men heeft hetzelfde welëer beschreven als geheel van hout ontbloot en met sneeuw bedekt, maar COOK, die het bezogt in Louwmaand van 1769 en van 1775, zag in dat jaargetijde, het welk de zomer is van het zuider halfmond, reeds van verre uit zee het geboomte, en vond wel eenige plaatsen, waar nog sneeuw lag, doch de zijden der heuvels en de zeekust met een schoon groen bedekt.

De heuvels zijn wel hoog, maar kunnen den naam niet dragen van bergen, schoon derzelve kruinen kaal zijn. In de valeijen ligt de aarde tot eene aanmerkelijke diepte en aan den voet van schier alle heuvels zijn beekjes, wier water wel wat roodachtig, maar niet onsmakelijk, is (2).

De

(1) Zie de kaart bij COOK *Reize rondom de waereld*. D. VII. bl. 143. N. XXIV*.

(2) COOK D. I. bl. 96, 97.

De grond was in dat jaargetijde bewasfen met goed gras, en leverde eene verscheidenheid op van onbekende planten. De boom die de winterbast voortbrengt, de beukenboom en eene foort van berken, wier stam van dertig tot veertig voet lang is en eene dikte heeft van twee tot drie voet middellijns, maken 'er het voorname geboomte uit. Wilde cellerij, lepelblad, witte en roode veenbeziën worden 'er in overvloed gevonden (1).

De koude der luchtstreek stond toen zelfs in geene evenredigheid noch met de ligging, naar de onze aan de andere zijde van den middaglijn berekend, noch met het warme jaargetijde en het bloeiende plantenrijk op dezen grond. Dezelve deed den dood aan twee menschen, die eenen kruidkundigen togt naar eenen der hoogste heuvels waren gevolgd, maar die op den terugweg in slaap nedervielen en dood wedergevonden werden, hebbende zich niemand van hun gezelschap durven wagen, om hun, geduurende de
nacht,

(1) COOK D. I. bl. 65, 73, 93—95. D. VII. bl. 127. PARKINSON *a Voyage so the south sear.* p. 9.

nacht, bij te blijven in eene zoo felle koude en bij zoo veelvuldige sneeuwvlagen, dat elk voor het zelfde gevaar van verdooving; slaap en dood moest vreezen (1).

Zeekalven, zeeleeuwen en honden zijn de eenige viervoetige dieren, die COOK 'er zag. Van de honden merkte hij op, dat zij blaften, het geen de oorspronkelijke honden van *America* niet doen. Zij zijn spits-ooren, van twee voet hoog. Aan het voetspoor echter heeft men gezien, dat ook andere en wel grootere dieren op dit eiland zijn (2).

De

(1) COOK D. I. bl. 74—76. 79—81. PARKINSON p. 8—10. Het is wel waar, dat hun de koude had bevangen op eenen hoogen berg, alwaar zij altijd veel strenger is, dan in de vlakke, gelijk de vertaler van BUFFON aanmerkt: (*Nat. Hist.* D. XVIII. bl. 293.) doch deze aanmerking kan hier maar weinig afdoen, daar COOK de hoogste heuvels nauwlijks bergen wil genoemd hebben. (D. I. bl. 97.) Meer geldt hier de aanmerking van FORSTER, besluitende uit de waarnemingen, met de *Thermometer* op *Falklands eilanden* gedaan, dat de koude in den winter niet naar evenredigheid van de zomerwarmte toeneemt. — Bij COOK D. VII. bl. 393.

(2) COOK D. I. bl. 92, 93. PARKINSON p. 8.

De watervogelen overtreffen 'er in verscheidenheid en aantal de landvogelen zeer ver. (1). De *insecten* zijn noch talrijk, noch lastig. Bij de sneeuwbuïjen verbergen zij zich: maar zoodra de lucht weder opklaart ziet men ze zoo vlug en sterk, als de grootste warmte ze ooit kon maken (2).

Waren de veelvuldige onbekende schelpen den natuuronderzoekers, die COOK vergezelden, opmerkelijk (3): LA PEROUSE merkte, bij zijnen doortogt van de *Straat le Maire*, de walvischen op, die hem omringden. Zij zwommen statig voort op kleinen afstand van zijn schip, en toonden dus, dat hun nooit eenig leed wedervoer. Naar zijn oordeel zouden zij nergens voordeliger te bestrijden zijn, dan aldaar, waar de schepen in goede baaijen konden ten anker liggen, voorzien van water, hout, gewas en zeevogelen, terwijl de sloepen zich geene mijl zouden hebben te verwijderen, om de lading hunner schepen door walvischvangst te vullen. De langdurigheid der zee-
rei-

(1) COOK D. I. bl. 93. D. VII. bl. 125, 126.

(2) COOK D. I. bl. 93.

(3) COOK D. I. bl. 84.

reize alleen, die schier vijf maanden tot elken togt zou vorderen, schein hem daarbij het grootste ongemak, terwijl hij deze streken ook alleen in onze drie wintermaanden genaakbaar hield (1).

De redelijke bewoners van dit eiland zijn een leelijk ras van menschen, met breede en platte aangezigten, kleine en doffe zwarte of bruine oogen, lage voorhoofden, negerachtige breedgevleugelde neuzen, uitpuilende wangen, groote monden, kleine tanden, breede borst en schouders, schrale onderlijven, dunne en kromme beenen, veel te sterke knieën, en lompe gestalten van vijf voet en acht tot tien duimen (2).

De vrouwen zijn meestal deze acht of tien duim kleiner dan de mans. Beider kleur gelijkt naar die van ijzerroest met olie gemengd. De mans zijn baardeloos, hebben de slechts hier en daar een haartje aan de kin.

Over het geheel schein dit volk in de
oogen

(1) LA PEROUSE *Voyage autour du monde* T. II. p. 57, 58.

(2) COOK D. I. bl. 86. D. VII. bl. 120. FORSTER bij COOK D. VII. bl. 388. PARKINS. p. 7.

oogen van COOK en FORSTER het armste en ellendigste zoo wel, als het domste, van alle menschelijke schezelen. De morsigheid van hun ligchaam en de stank, dien zij van zich gaven, waren den *Europeërs* schier ondragelijk; terwijl een gestadige stroom uit hunnen neus in den leelijken, steeds openstaanden mond de walgelykste vertooning maakte (1).

Zij verduren de koude, die in den zomer zelfs aan twee *Europeërs* het leven kostede, schier geheel naakt, slaande zich slechts eenen losfen en open mantel om de schouders. De vellen van zeekalveren of zeehonden, in den eigen staat zoo als zij van het dier afkomen, zijn de stof van deze kleeding. De geheele mantel bestaat bij velen uit één vel, en is nauwelijks groot genoeg, om de schouders te bedekken; sommigen hadden 'er twee of drie aan elkander genaaid, zoo dat zij tot onder de knieën reikten, alwaar de mans ze zamenbinden als een zak; het geen de vrouwen met eenen riem om den middel doen,

(1) COOK D. I. bl. 84, 91. D. VII. bl. 122
FORSTER bij COOK D. VII. bl. 388.

doen, alwaar zij buiten dat eenen schaamlap van dezelfde stoffe dragen (1). Sommigen dragen ook laarsjes aan de voeten (2).

Bij deze uiterste armoede eener kleeding, die het schier onbegrijpelijk maakt, hoe zij den winter verduren, stellen deze menschen nog hoogen prijs op hunne versierfelen, hoe onoogelijk ook voor de *Europeërs*. Hunne aangezigten zijn op verschillende wijzen beschilderd, gemeenelijk rondom de oogen met wit, en het overige van het aangezicht met roode en zwarte dwarsstrepen, waarin nauwelijks twee personen elkanderen gelijken, en welke opschik zij bij bijzondere gelegenheden in allerlei rigtingen van strepen verhoogen, zoo dat eindelijk hun gelaat naar gestreept en geruit bont doek gelijken moet.

Mans en vrouweu dragen armringen van koralen, uit schelpjes of beentjes vervaardigd; de vrouwen dragen ze ook om de enkels, en hebben boven dien eenen lederen band met schelpen bezet om den hals.

Het

(1) COOK D. I. bl. 86. D. VII. bl. 121.

(2) FORSTER bij COOK D. VII. bl. 391.

Het haar hangt bij beide wild om het hoofd neder, doch de man kapt zich met een bruin netwerk, de vrouw met eene muts, van eenige ganzenvederen te zamengesteld, die gemeenlijk regt overeind staan.

Behalve het aangezigt schilderen zij ook gaarne het lijf op verscheidene plaatsen, hetzelfde echter, naar het schijnt, besparende voor pijnlijke beprikkingen en insnijdingen, die wij elders ontmoeteden (1).

Het voornaamste voedsel der *Vuurlanders* bestaat in schelpvisch, dien de vrouwen opzamelen, met eenen korf in de eene, eenen langen puntigen en gebaarden stok, met welken zij den schelpvisch van de rotzen los maken, in de andere hand, hebbende voorts nog een zak bij zich, om daarin telkens den korf uit te storten (2). Raauw, half verrot, zeehondenvleesch vervangt eeniglijk deze spijs, waarbij traanachtig vet hun eene verkwikking is, welke de Natuur zelve zich bij hun schijnt te hebben uitgekozen, om hun beter bestand te maken voor de felste kou-

(1) COOK D. I. bl. 87. FORSTER bij COOK D. VII. bl. 389. PARKINSON p. 6, 8.

(2) COOK D. I. bl. 88. PARKINS. p. 8.

koude. Naauwelijks konden zij overgehaald worden, om eenige fcheepskost te proeven (1). Van sterken drank vooral toonden zij eenen onverwinnelijken afkeer, die hun denzelven met afgrijzen deed verwerpen, na dien even aan de lippen te hebben gebragt (2).

Behalve hunnen mosfelkorf hebben zij geen ander huisraad dan eenige blazen, die bij hun onze flesfen vervangen, en waaruit zij zuigende den dorst aan eenvoudig water lesfchen (3).

Hunne gansche kunstarbeid fchijnt zich te bepalen tot hunne wapenen, uit boog en pijlen bestaande. De boog zelf is niet onfierlijk gemaakt, maar de pijlen boven al zijn de netfte, welke men ergens vindt. Zij zijn van hout, fraai gepolijst, met eenen punt van glas of keifteen, keurig gemaakt en zeer behendig aangezet (4).

Hunne woningen daartegen vertoonen hun,
even

(1) FORSTER bij COOK D. VII. bl. 392, 393.

(2) COOK D. I. bl. 69. PARKINS. p. 7.

(3) COOK D. I. bl. 85, 86, 90.

(4) COOK D. I. bl. 88. D. VII. bl. 121.
PARKINS. p. 8.

even als hunne kleeding, op den laagsten trap der beschaving. Zij zijn niet meer dan hutten, bestaande uit eenige palen, schuins in den grond geplant, zoo dat zij van boven elkanderen raken en eene foort van kegel vormen, even als bijënkorven. Aan de windzijde zijn zij met eenige takken en wat gras, of ook met dierenvellen bedekt; aan de zijde onder den wind is omtrent het achtste gedeelte van den omtrek open, zoo wel voor ingang als schoorsteen. Een weing gras, langs den binnenwand gespreid, dient tot legerstede en zitplaats, terwijl de grond zelf ten disch verstrekt (1).

Dorpsgewijze staan deze hutten bij elkanderen. In een gehucht van dertien zulke woningen telde men omtrent vijftig personen (2). In de oogen van FORSTER schenen zij geene natie op zich zelve uit te maken, maar slechts enkele van elders verstootene menschen te zijn, die van de eene bogt des eilands naar de andere trokken, en, een zwervend leven leidende, zich

(1) COOK D. I. bl. 85, 90. PARKINS. p. 8.

(2) COOK D. I. bl. 85. PARKINS. p. 8.

zich in den winter die woonplaats kozen, waar het verblijf hun het dragelijkst was. (1)

Hunne vaartuigen zijn van boombast vervaardigd. Eenige kleine stokjes dienen voor ribben, die de buik van de *Cano's* uitgespannen houden. De roeifpanen zijn klein en slegt bewerkt. Elk vaartuig voert van vijf tot acht personen, de kinders medegerekend. In het midden ligt een vuur aan, waarover zij zich verwarmen, doch het geen zij schijnen mede te voeren, om het gereed te hebben, waar zij landen; gelijk zij ook steeds groote zeekalveren-vellen bij zich hebben, om de hutten te kunnen dekken, welke zij zullen opflaan, schoon zij onder dezelve kruipen, wanneer hun de regen op het water overvalt, en zij ze ook wel eens voor zeilen gebruiken (1).

Van hunne taal weten de Reizigers alleen te zeggen; dat zij algemeen door de keel wordt gesproken, somtijds met een geluid, even als wanneer wij iets uit de keel willen doen opkomen, het geen ons in dezelve

ve

(1) FORSTER bij COOK D, VII. bl. 393.

(2) COOK D. VII. bl. 122. FORSTER bij COOK D. VII. bl. 389.

ve hindert, maar dat zij ook woorden hebben, die in de betere talen van *Europa* zacht zouden klinken. (1) Bij hunne kinders was het woord *Pesferai* bestendig op de tong, het welk nu eens de toon van liefkoozing, dan weder van ongemak schein te zijn. Dit was ook het eerste woord, waarmee zich de vreemdelingen bij hun begroet vonden. Een zeer sterk lispfen maakte hunne uitspraak geheel onverstaanbaar (2).

Men bespeurde onder hun geene regering of eenige ondergeschiktheid, wordende de een niet meer geëerbiedigd, dan de ander; evenwel schijnen zij in de beste eensgezindheid en vriendschap te leven. Even min merkte men eenigen schijn van Godsdienst bij hun op, uitgezonderd een zeker geschreeuw, het geen als eene bijgeloo-vige plegtigheid voorkwam, het welk slechts door bijzondere personen werd aangeheven, die men daarom giste Priesters te zijn (3). De Reizigers zelve wisten zich ook door
gee-

(1) COOK D. I. bl. 87.

(2) FORSTER bij COOK D. VII. bl. 389, 390.

(3) COOK D. I. bl. 68, 85, 91.

geene teekenen, welke elders gemakkelijk begrepen werden, voor deze menschen verstaanbaar te maken; zelfs die gebaarden, welke de domste Zuidzee - Eilanders verstonden, bleven hier den schrandersten onbegrijpelijk en alzoo konden zij geenen steun voor hunne gisfingen door eenigerlijc vraagteekenen bekomen (1).

Bij de eerste landing van COOK betoonden zich de *Vuurlanders* zeer vreedzaam, werpende alle een stokje uit de hand, ten teekenen van vrede, naar het schein, waarna zij de vreemdelingen gul en vertrouwelijk noodigden naar hunne hutten, alwaar zij ze met ruwe doch ontwijfelbare blijken van vriendschap ontvingen. Wederkeerig volgden zij ook de vreemdelingen zonder eenige aarfeling tot aan boord van hun schip, waaraan zij echter geenen voet zetteden, alvorens een hunner zijn plegtig geschreeuw had aangeheven, het welk hij telkens herhaalde, wanneer iet nieuws zijne aandacht trof. BOUGAINVILLE, die aldaar vier jaren vroeger was, hield dit geschreeuw mede voor zekere bezwering. Dit geschreeuw was echter

ZOO

(1) FORSTER bij COOK D. VII. bl 391.

zoo veelvuldig niet, als men zou verwacht hebben van de verbazing dezer menschen over alle de *Europesche* kunsten, wjl maar zeer weinig hunne aandacht trok en zij zelfs de grootste verscheidenheid van geheel nieuwe voorwerpen zonder eenige uitdrukking van verwondering of vermaak beschouwden. Weder te huis gebragt bij de hunnen, was 'er zoo min eenige nieuwsgierigheid bij dezen als eenige vertelzucht bij de anderen (1).

Een hunner zag de lederen stolp van eene globe aan boord liggen, nam dezelve weg, borg ze onder zijnen mantel, zettede ze, aan wal gekomen, als eene muts op zijn hoofd en verheugde zich hartelijk in zijnen diefftal (2).

Tegen dezen enkelden trek van den zedelijken aard van eenen hunner, waarom zij alle niet mogen veroordeeld worden, noch die ook voor dezen eenen mensch zoo onverschoonlijk kan voorkomen, staat de bewonderingwaardige vergenoegdheid van deze allerarmoedigste menschen over, die op woesten grond en onder barren hemel, aan den
uit-

(1) COOK D. I. bl. 67 — 70.

(2) PARKINS. p. 7.

uithoek der aarde, in hutten, voor wind noch sneeuwjagt veilig, schier naakt, en van de ruwste kunst zelve ontbloot, zonder gereedschap ter spijsbereiding, zonder andere slaap- en zit- en spijsplaats dan den grond, echter niet meer schijnen te begeeren, dan zij bezitten, en dit met de daad doen blijken, door de handen eeniglijk naar koralen en snuisterijen, tot hunnen tooi, uit te steken (1). Deze vergenoegdheid maakt voor eenen oogenblik het vraagstuk twijfelachtig, of de mensch door de beschaving meer winne, dan verlieze, maar beslist niets meer, dan dat de mensch op de meestverschillende trappen van woestheid en beschaving reden genoeg heeft, om zich in zijn aanzijn te verblijden, even als elk ander schepzel in het zijne vrolijk tiert van het raderdiertje af tot aan den walvisch toe. De hoogte, van waar wij op deze onze broeders nederzien, opent ons slechts een zoo veel ruimer veld van pligten, wier vervulling onberekenbaar hooger heil verschaft, doch waartoe de onpartijdige Vader van allen

(1) COOK D. I. bl. 91. FORSTER bij
COOK D. VII. bl. 791, 392.

J. Ruypers, del.

L. Portman, fecit.

VUURLANDERS.

len ook hun eenmaal zal opvoeren, wanneer de namen der beschaafde volkeren van *Europa* mischien zints eeuwen lang niet meer genoemd zullen zijn.

Aan zulke overdenkingen geeft ons de kunst over, daar zij ons deze menschen afbeeldt, gezeten in en voor hunne woning, waar in het oog geen huisraad ziet, en waarvan het zich nauwelijks de zamenstelling tot een menschelijk verblijf voorstelt. Gedachtenlooze onverschilligheid tuurt ons aan in het gelaat des mans: terwijl de vrouw geheel verrukking is bij het eenvoudig leschen van haren dorst. Zij kwam van tusschen de klippen, waar zij den schelpvis zamelde, en koestert zich nu bij het vuur. Geen wonder dat de houding van den man hem kromme beenen geeft. Het geheel doet ons door het hoog bereik der kunst, die dit tafreel ons levert, onze beschaving en derzelve afstand tevens bij de armoede van de *Vuurlanders*, die zij voorstelt, regt gevoelen (1).

(1) De man is te vinden bij COOK, D. VII. bl. 20. Pl. LXIX*; de hut en de houding dezer menschen bij COOK D. I. bl. 84. Pl. I; vergeleken met PARKINSON Pl. I, II en XXVI, N. 14.

BERIGT VOOR DEN BINDER.

De <i>Groenlanders</i> te plaatzen tegen over bladz.	52.
De <i>Esquimoos</i>	72.
De <i>Creeks</i>	114.
De <i>Mexicanen</i>	128.
De <i>Guianers</i>	206.
De <i>Inwoners van Quito</i>	228.
De <i>Patagoners</i>	250.
De <i>Vuurlanders</i>	266.

W. H. DE MONCHY.

N°. 16 24

